

శ్రీ వాంఛశ్రీ వాయనముః.

నమః పరమముషిభ్యః.

వై యాకరణ సిద్ధాంతకాముడి.

మునిశ్రీయంసమస్కృత్యతమక్తిః పరిభాష్యచ |
వై యాకరణసిద్ధాంతకాముడియంవిరచ్యతే || ౧ ||

తత్వ బోధినీ .

సత్వావిశ్వేశ్వరంసామృంకృత్యాచగురువస్తనమ్ ||

సిద్ధాంతకాముడివ్యాఖ్యాశ్రీయతేతత్త్వబోధినీ ||

విష్ణువిభూతాయకృతంతుల్లరంశిష్యశిష్యయైనిబద్ధకాచిక్షిణా
తం ప్రతిజానీతే || మునిశ్రీయమిత్యాదిసా || త్రయీమణివయవా
యస్యతత్త్రియమ్ - సుఖ్యానానవయవేతయవ - ద్విత్విభ్యాం
తయస్యేత్యయవ - మస్తాకో వేదకాస్త్రీర్థతత్త్వావగస్తాకో
మునయః - మనేరుచ్చేత్యేనాదికసూత్రేణమనేరతఉతాకో
మనేః పరబ్రహ్మ ప్రత్యయశ్చ - గుణస్మనేనాభవతి - తదిత్యను
వర్తనాత్త పరకరణాచ్చ - తేషాంపాణినికాత్యాంనవతజ్జలీ
నాంత్రయంమునిశ్రీయమ్ - సనుస్వయమ్మువేనమస్కృత్యే
త్యత్రేవనమస్మస్త్రీత్యాదిసాచతుర్థీస్యార్ - మైవమ్ - ఉచుచ
మరితైః కారకవిభక్తిర్బలీయసీతివక్ష్యమాణత్వార్ సమస్కృ
కోచిదేవానితి వర్ణియాయావయవత్త్వార్ - జహత్స్వ
థావృత్తిరితివక్ష్యేనమశ్చబ్ధస్యాత్రీనిరర్థకత్వాత్తద్వోకేచతుర్థీ
సభవతి అర్థవద్గ్రహణ పరిభాషయా - స్వయమ్మువేనమస్కృ
త్యేత్యత్రీకుస్యయమ్మువమనుమాలయితుమిత్వర్థవివక్షేయాం
శ్రీ మూర్ధోపపదస్యేత్యాదిసాచతుర్థీతిమూలవివక్షుటిభవతి -
సచైవం సమస్మస్త్రీతివమః సదం వ్యభామిలిశక్త్యమ్ - భాత
యేనమిత్వత్సరిపారిమనుమాలయితుమిత్వభేదానివక్షిలేనమృ
ధసామానేష్యపప్థ్యంప్రాప్తాయాంతదిచవాదతయాతస్మాదశ్య

అక్షరం - ఋగ్ - ఏక - ఐదాం.

కర్తాత్ || తదుక్తిరితి || తేమంపాణిన్యాదిముననాం ద్విక్తిమ్ముక్తి
 వార్తికభాష్యజీత్యర్థః - తస్యమునిత్రయస్య ద్విక్తిరితిన్యాభ్యా
 నో యునిశమువాదయేన సూత్రం వార్తికంభాష్యం వానూక్త
 మితి శమువాదయినాం యునీనామేషోక్తిరితి వర్ణవస్యః || పరి
 భావ్యేతి || పర్యాలోచ్యేత్యర్థః - సచ పరిపూర్వకస్యథావతే ప్తిర
 స్కారార్థకర్తాత్ కథమత్యజ్ఞానార్థతేలిశక్త్యమ్ - పరిత్యక్త
 భావితచురాదిజన్యైనయోగార్ - తేవిదత్యథవతినా యోగమ
 భ్యుపేత్యాచుః - పరాభుషోఽవజ్ఞాన ఇతి సూత్రేభువ ఇత్య
 స్యావజ్ఞాన ఇతి విశేష కాన్త పరస్కారార్థ త్వనియమః కునసా
 పరిభాష్యకిం విదిత్యాదిశ్చ హమేది పయ్యే గాచ్ఛ - అతపివా
 తాప్రియక్తదోషశబ్దాపినాస్తీతి || అన్యేకు అనావరః పరి
 భవః పరిభావస్తీరస్మియేతి కోగర్ - పరిపూర్వకాద్యవతే
 ర్వజ్ఞానాదేవతిరస్కార ప్రతితిర్వాన్యప్రాదిత్యాశక్తైశ్చ వాన్త
 నాస్తీత్యాచుః - తస్మత్తవ - పరిమాయ పరిభవతి - తేవి
 తిరస్కారప్రతితిః || వైయాకరణేతి || వ్యాకరణమథ - తేవిద
 ని వా వైయాకరణః - తప్తిధాన్తానాం కాముదీప్తికః కేత్య
 ర్థః - నిర్దుష్టశకలజనాహ్లాదకత్వసామ్యేన కాముదీప్తిప్రియా
 గః - కరిష్యమాణాయా అపి కాముద్యాబుధ్యాసన్నిధాపితత్వా
 దియమిత్యభ్యుభ్యానిర్దేశః || విరచ్యక ఇతి || మయేతిశబ్దః - తచ
 ప్రతియత్నై - ప్రతియత్నో గుణాభావమ్ - విపూర్వాదస్త
 ద్వర్తమానసామిప్యేభవిష్యదభేదవర్తమానప్రత్యయః.

అక్షరం కానుబంధాన్తం సంజ్ఞార్థః - ఋగ్గితికా
 రత్వక్ ఇక్ దిక్ సంజ్ఞార్థః - ఏకజితికారవిక్ సంజ్ఞార్థః -
 ఐదాజితి కకారత్వవ్ ఇవ్ ఏవ్ ఐక్ సంజ్ఞార్థః - వద్దానా
 మసద్విధ్యతేన బోధవాయ సంహితాయా అవినయ నాదత్య
 శబ్దః - స్వరాణాం చాదిభుపాతాచ్ఛాదయోఽసత్త్వ ఇతినిపా
 తసంజ్ఞా యాం నిపాతవికాజనాజితి ప్రగృహ్యత్యే ప్రకృతి
 భావాన్తస్థితిత్యస్య - స్యాదేతత్ - అకారాద్య పదేశనయ

హంకవరట్ లోన్ ఇహ జగనకు ర్భుధభవ జబగదవత్ భ
 థాతత్వవర్ణానామాకారాదీనాంలాభాత్పుథగాకారాధయే
 నూపదిష్టాన్తథాబుగవర్ణయేరపి సావర్ణ్యాదన్యతతోపదేశే
 నైవోఽయసిద్ధఃకింపుథగుపదేశన- నచజాతిపక్షేబుగవర్ణ
 యేఃపుథగుపదేశ ఆవశ్యకఃశయోద్భిన్న జాతిత్వాదివిచార్య
 మ-సావర్ణ్యాదేవ ఏకజాత్యుపదేశే జాత్యంతరస్యాపిలాభాత్ -
 బుగవణాయేఃప్రత్యేకంత్రీంశత్సంజ్ఞాసిద్ధయే అణుదిత్వవ
 ణాస్యేతి నూత్రేఽన్ గ్రహణస్యజాతిపక్షేప్యావశ్య కత్వా
 డితిచేదత్రాఘః - బుగవణాయేస్సాంర్ణ్యస్య నిత్యతాం
 జ్ఞాపయితు ముథయోపదేశః- తత్ఫలంతు క్లృప్తాభివాయస్య
 క్లృప్తాభివాయస్య మారాత్ప మృధనేక గ్రాప్తాభివాయస్య
 వర్ణయేస్సాంర్ణ్యస్య నిత్యత్వేతు అస్మదంతి పర్యతాసాద్య
 కారస్యేవ కారవ్యాపి స్తుతోనస్యాదితి - త్రియైజనాన్తర
 మప్యోగుణావ్యప్రదర్శయిష్యతే.

హంకవరట్ = టానుబన్ధాఽట్ సంజ్ఞా భాః- హకా
 రోపదేశస్తు ఆట్ లో హక్ ఇన్ గ్రహణేషుహకారగ్రహ
 జాత్యః-అద్వైత అద్వైతనాయేఽపీతిగర్వమ్ - దేవాహసనిభో
 భగోవాతి రోర్యత్వమ్ - దేవైహసని- హాచెత్వత్వమ్ - లలి
 హి ధ్యే లలిహి ధ్యే- విభాషేట ఇతివాదః.

ల.క-గకారానుబంధః ఆలోచితోయన్ సంజ్ఞార్థః-నన్వది
 త్పికదిర్భూ ర్వణగకారేగృహ్యతేత్వత్వత్వచరణకారేణ-ఇతి
 తితుపరణకారేనైవ-థాచనిస్సన్దేహాయానుబంధాన్తరమేక
 ర్తముదితమ్- సర్వమ్-వ్యాఖ్యానతోపదేశపులిపత్తిర్నహి-స
 ద్దేహాదలక్షణమితి పరిభాషాజ్ఞాపనాయ పునరాకారానుబ
 ధ్దఇతిస్థితమాకరే.

ఇహజగనకు మకారఇహ అమ్ యమ్ జమ్ సంజ్ఞా
 భాః - యుభిక్షో - ఇకారో యక్షో సంజ్ఞార్థః - ఘథభవతి
 మకారోర్భుధభవ సంజ్ఞార్థః-జబగదవతిభానుబంధఃఅక్ హ
 క్ లోపకర్మకజేఽక్ సంజ్ఞార్థః॥భుధభవతీసూత్రేప కారస్తు

ఫళవధ చటరన్ - కపయ - శషసర్ - హల్ - ఇతిమా హేశ్వ
రాణిసూత్రాణ్యణాదిసంజ్ఞాధాని.

ఏమమస్త్యైకతః - లోకసూత్రైకకారశ్చ.

శవ్ సంజ్ఞార్థః || కచయితియ కారోయ యమయర్షయఖమ్చ
య సంజ్ఞార్థః || శషసరితిరేఫస్తుయర్ ఝర్ ఖ చర్ శర్ సం
జ్ఞార్థః.

హలితిలకారోహల్ ఆల్ వల్ రల్ ఝల్ శల్ సంజ్ఞార్థః -
శ్చుసహకారోపదేశస్తవక్ రల్ ఝల్ శల్ మహకారగ్రహణ
ార్థః - రుదిహిస్వపిహి - రుదాదిభ్యస్సార్వభౌతక ఇ వలాదిల
క్షణిభ్యట్, స్పిహిత్యా స్పిహిత్యా సేడితినిషేధంతాధిత్యా
రలోభ్యపదాదివాతీత్యమ్ - అదాధామ్ - మత్వస్యావిధత్వే
ఽపిహకారస్యర్షుల్పాల్ రులోర్షులితిసహకః - అలిక్షర్ -
శలక్షలిత్వః - ననుపుసహకారోపదేశస్యావశ్యకత్వేఽపిశర్
మధ్యవవ హకారం పరిత్యా అలోన్యస్య హలోఽనస్తరా
స్సంయోగః రులోర్షులిశలక్షణుపదేశ్యాదిసూత్రాణియావంతి
లానుబధానితాన్యరోఽన్యస్యహరోఽనస్తరాస్సంయోగ ఇ
త్వేవంరూపేణ రేఫానుబధాన్యేవచక్యత్వాహలితిపుకక్ సూ
త్రాంత్యజ్యతావ్ - మైవమ్ - తథాహిసతిహరిర్షులిహరిర్షురి
త్యాదిసనిధ్యత్ - తత్ ఇతరవిసానయో ర్విసర్జనీయః వాశరీ
త్యాదిప్రసక్త్యా దతోహలితినూత్రమావశ్యకమేవ - ఎవంచ
హలితినూత్రేఽన్యమితిచ వక్ష్యమాగ్రస్థాఽపి శ్వరశతశ్చ
క్లచ్చతే || అదాదిసంజ్ఞార్థానీతి || అదాదిసంజ్ఞాః అర్థః ప్రయో
జనం యేషంతానీతివిగ్రహః - అదాదిసంజ్ఞాభ్యుదయనీత్య
స్యపదవిగ్రహావా - అర్థానీత్యసహసోవిశేష్యలిక్షతాచేతి
వక్ష్యమాగత్యాత్.

ఏమమస్త్యైకతః || ఏమం సూత్రాణా మన్యాణాద
యే హలన్యమిత్యనుపదవక్ష్యమాదేనర్పంజ్ఞాకావికృతః -
|| అకారశ్చేతి || అనన్యత్వార్పణగుక్తిః - విధక్తిః కంఠామెన
ఇదితిశబ్దభ్యతే - ఇత్సంజ్ఞా చాస్యఉపదేశఽబనున సేక ఇ

హతరాదివ్యకారఉచ్చారణార్థః.

హలస్త్యమ్ - ౧॥ ౩॥ ౩॥ హలితీనూత్రైస్త్యమిత్యుత్ -
ఆదిరస్త్యససహితా॥ ౧॥ ౧॥ ౨౧॥ అస్త్యేనేతాశహితఆదిర్-
త్యనై-ఎవంచకాదభిరిద్భిః ఆదిరస్త్యేనైవక్ష్యమాణేనప్రత్యా
హరగ్నిహణాత్ అకాదిసంజ్ఞార్థానీతి యదుక్తం తత్సజ్జచ్ఛక
ఇతిభావః॥ అకారఉచ్చారణార్థ ఇతి॥ నతులన్ సూత్రస్థాకా
రఇవ చ్చియ్యజనార్థఇత్యర్థః.

హలస్త్యమ్ - అస్తైఅవసానైభవవత్తస్త్యమ్ - దిగాదిత్యా
ద్యుత్ - ఉచదేశైజనునానీకఇత్యుతఃఉచదేశభిక్షిక్షితిచాత్రా
నువర్తతే - ఆదిరస్త్యేనైతి సూత్రేణ సహస్యాన్యాశ్రయమా
శబ్దావృత్త్యాపరిహరతి॥ హలితీసూత్రైస్త్యమితి॥ హలి
అస్త్యమితివిగ్రహేసప్తమితియ్యవిభాగాత్పుచ్చుపెతిసహస
ఇతిభావః - యద్యాప్యస్థితత్వరహితయమ్ - హలితీసూత్రైస్త్య
మిత్యుత్సదిత్యాభ్యానసమ్భవాత్.

ఆదిరస్త్యససహితా - అస్త్యేనేతికిమ్ - సుడితిప్రత్యా
హరన్వృత్తియ్యైవచనవయవేనైవసమాధాదితాశకాక్యుత్ -
యద్యుత్తకారాస్త్యస్థితకారోఽప్యసూభవతి - తథా
ప్యస్త్యేనైగ్నిహణానామధ్యాదస్త్యత్వప్రయక్తాయస్యైశ్చ
జ్ఞాతేనైవప్రత్యాహరః - సహితకార హలస్త్యమితీర్పంచ్ఞా
నీ,వర్తతే - సచైవంరప్రత్యాహరానీధిః - లన్ సూత్రస్థాపర్వ
న్యానునానీకత్వప్రజ్ఞానామధ్యాదస్త్యేనాపి ఇతాప్రత్యా
హరాత్తత్త్వధ్యతీతకాశకాకారాశయః - సహజస్త్వీహస్వా
జసమాదితి సూత్రేదర్శయిష్యతే - విస్తరస్తుశబ్దకాస్తుభేద
నుసంధేయః - ఇతేతికిమ్ - రప్రత్యాహరోయథాస్యాత్ - స
హస్యనునానీకత్వప్రతిజ్ఞానామధ్యాదస్త్యేనాపి హ్యతఇత్యు
క్తమ్ - సచైవదిత్యేనైవ విరహాలభ్యతీతి కాస్తుభస్థితమ్ -
ఆద్యవ్రత్యానువయవాభ్యానువయవీసముజాయతామీశ్వరే -
తస్యరయగపల్లయ్యేచ్ఛియ్యగాభావాత్తదవయవేష్యవతిరస్తి
సంజ్ఞా మధ్యమేషు విశ్రాంత్యుతి - సత్వాద్యస్తయైః - సంజ్ఞా

ధృగావాంస్వస్యచ సంజ్ఞాస్యాత్ ॥ ఇతిహత్ సంజ్ఞాయాన్

కాలస్యమ్॥౧॥ ౩॥ ౩॥ ఉపదేశఽన్యఃపరిత్యాగే -

ఉపదేశసిద్ధాంతాచారము - తతోఽనంత్యాది సంజ్ఞాసిద్ధాంతము

స్వయాపస్తర్నావేన తయైః పారార్థ్యైర్గర్హ్యైః విత్యాశయే
 నాహ ॥ ఉభ్యగానామితి ॥ స్వస్వచేతి ॥ స్వంయాపమిత్యనువ
 ర్తతదేతిభావః - స్వంయాపంచాదరవ గృహ్యతే నాస్త్యస్య
 ఆస్త్యై నేత్యప్రధాన తృతీయనిర్దేశాత్ - సర్వనామ్నముచ్చిగ్ధ
 తః ప్రధానపరామర్శిత్వాత్ - సనుస్వమిత్యన్యనువృత్తౌకస్యం
 జ్ఞిత్యాకాష్టాయాశ్చాస్తత్వార్థవయవ్యాప్తీసానన్యాయే తథా
 చ ఇతోయదంతిత్యావాచికారస్వప్నానయకారస్యైవకార
 పరశ్చైవకర్తృస్వాయే - యైవమ్ - ఆదరవసంజ్ఞిత్యై ఆదర
 స్త్యైనేతి సంజ్ఞికరణస్య వైయర్థ్యాచత్రైః - కించ ఆహ ఆహ
 ఆహ ఆహ ఆహ ఆహానాంపురజ్ఞిత్యైరహోఽపి వ్యర్థస్వాయే -
 సర్వత్రాకారస్త్యైవ సంజ్ఞిత్యాదిదిష్ట - కాస్తుభేతు ఆవ్య
 వ్యవయవత్వరాసముదాయానుకరణేసిద్ధితస్త్యవ్యవృత్త్య
 తామిదంసూత్రమిల్లిప్తమ్.

॥ ప్రపదశైలస్త్రయఃపాలితః॥ ప్రపదశైలమ్ - అగ్నిచిత్ సో
మసునితకాఃకా - అశ్వేత్సంజ్ఞా యాం లోపస్వాత్ - సచ
తుకోవైయధ్యమ్ - ఆగత్యైత్యాహో చరితార్థత్వాత్ - సచ
త్విపఃపిత్వస్యజైయధ్యమ్ - అగ్నితావత్యాహోచరితార్థత్వా
దితిహరదత్తః - అస్త్యైశ్చమ్ - మనిసోమకారస్యమాభూత్ - స
త్యాంహీత్సంజ్ఞా యామప్రవృద్ధచఃసరస్వాత్ - వేత్ - సద్ర -
సర్వధాతుభ్యోఽనిశిలిమసిన్ - హలితిశ్చ - భాసత్యాహ్వామ్ -
భవితా - సచప్రయోజనాధావాన్వేత్స్వమితివాచ్యమ్ - సత్యా
మిత్యంశ్చాయామూదితఇతిత్వీకల్పావలైః - అన్యేతు చరిణోతి
జరిణోతి - ఇతాధాతోరస్త్యస్యమాభూత్ - సత్యామిత్యంజ్ఞా
యామిదితఇతిసుమ్సాన్విడత్యాహుః॥ ఆద్యోచ్చారణమితి॥ ఆ
ద్యోచ్చారణ విషయాభాతోయశ్శబ్దస్త్రయస్యస్త్రయఃపాలిత్యాహ్
దితిఫలితోక్తః.

ఉపదేశేననునానికర్థః || ౧ || ౩ || ౨ || ఉపదేశేననునా
నికోఽజిత్యంజ్ఞస్యాత్ || ప్రతిజ్ఞాఽనునానికాన్యోపాణినీ నాః-

ఉపదేశేనను - ఉపదేశసముపదేశః - భావేషుభో -
ఉపదేశకీమ్ - అభిప్రాయః - సప్తవ్యధాద్యోరకోఽత్రాత్ -
అజోఽనునానికశ్చస్తస్మితి ఆకారోఽనునానికః - యద్యపీహ
ఉభా ఉః ఇత్యత్రేవానునానికవిధానసామర్థ్యా స్మేత్త్వమితి
నువచమ్ - తథామృత రాధాంకర్తవ్యమవశ్యముపదేశగ్ర
హణం సృష్టపరివర్తయవిహేవకృతమ్ - అగ్నిః - మనినో
మకారస్యమామోః - చహలస్త్యమిన్యస్త్యగ్రహణసామర్థ్యా
దసస్త్యస్యమకారస్యవధవేదితివాద్యః - ఆయుచ్ఛ్రవ్యయా
వాపతప్త్యః స్థావరాదేవస్థావరాంతాధాత్వాత్ - అనునానిక
ఇతికీమ్ - ఉపదేశకీమ్ - ఈతః - సత్త్వాంహిత్యంజ్ఞాయాం
కీద్దిగోస్థిస్థాయ - ఉజ్జన్యాత్ - యద్యప్యేవోఽజీవ్యత్వేనా
నునానికసంజ్ఞా పృథకవివర్తిముచితా - ఉపానినానికామను
గతవతియిగా - యజ్ఞేనైవ గతాధాత్వాఽనునానికసంజ్ఞా
మూర్త్యంమస్తప్రయోజకమితి స్వరయతుంసేమా ఉపదేశమి
త్యామః - నచైవాయరోఽనునానికశ్చత్రయః - తాస్త
స్యానునానికశబ్దేపిర అనునానికశబ్దస్యాదివిధాః - పునీత్యే
త-స్వంయామితి పరిభాషా ఉస్థావాత్ - సంజ్ఞాకరణ ర్మకబ్ద
సంజ్ఞేతిసమేవా నాయంహోవిధివాద్యమ్ - ఉపదేశకీమ్
యాధామ్యపృథ్యాభాసా - ఉపాన్యన్తరణే, పుష్పభా
ణ్ణవీవరాన్తిక, జహన్త్యమిత్యాది సర్వేశ్వస్వంయామితిప
రిభాషాయా అనుసన్ధింకృతాత్, సూత్రమతేఽపి దోషా
వాత్ - సమూర్తనిర్దేశగ్రహణే పృథిపత్తిగౌరవమితిచే, అ
లవపనిష్ప్రయోజకనిర్దేశనూర్త్యా మస్తప్రయోజకమిత్కృత్ -
పృథిజ్ఞాయతవతిపృథిజ్ఞా - ఆత్యోపసర్గఇతికర్తవ్యః - అ
నునానికస్యధావఅనునానిక్యం గుణవచనబ్రాహ్మణాదిభ్య ఇతి
వ్యభి - పృథిజ్ఞా అనునానిక్యం యేషామితివిధిః - కేచిత్తు
పృథిజ్ఞాం పృథిజ్ఞా - సాఅస్యాస్తీరిపృథిజ్ఞమ్ - అర్హుతవ్య

లఘుప్రభావైశ్చ సహచార్యమాణిరేఖారలయైస్సగజ్ఞా.

ప్రత్యాహరష్యతాంసగృహణమ్ - అనునాసికఇత్యాది నిర్దేశాత్. సహచారిక కారపరైర్హార్యందృశ్యతే. ఆదిరన్యై సన్యేతర్హుతైగకృతాస్సంజ్ఞాః ప్రత్యాహరశబ్దేన వ్యవహర్యంతే.

ఉక్తాల్పాఙ్గిస్త్యదీర్ఘపుతః || ౧|| ౨|| ౩|| ఉక్తాల్పాఙ్గిస్త్యదీర్ఘపుతః - వాక్యాలవనకాలాయస్యసోఽవకృతాద్భిన్యదీర్ఘపుతసంజ్ఞా స్థాపితా.

చ - ప్రతిజ్ఞానానునాసక్యమేనామితివిగృహ్యంతి - యద్యపి నూతనకారకృతాం నూనాసికపాఠఇవానీంపరిధిప్రేక్ష్యః - తథాపి వృత్తి - రాది వ్యవహరైరేనయథాకార్యంప్రకృష్టితైర్హార్యము యత ఇతిభావః || పాణినీయాదౌతి || పాణినీనాప్రకృతంపాణినీయమ్ - వృద్ధాచ్యుః - తదధీయతేవిదన్తివా పాణినీయః - తదధీతవిద్యుఃప్రకృతాల్లగితి౨౯.

సనురలయైరిన్యూనంకారస్యాపిదుభ్యంత్యాదత ఆహ || ప్రత్యాహరష్యతి || అనునాసికఇత్యాదీతి || ఆదిశబ్దేన పాపాణకేకుప్తైర్ప్రత్యాహర్యమాహ || ప్రత్యాహరశబ్దేనైతి || ప్రత్యాహర్యాయనై సంత్యేవ్యవస్థాప్రకృతప్రత్యాహరః - కరణాధికరణయోశ్చైత్యుతిప్రకృత్యుతిప్రకృత్యుతి బహుళమితి బహుళగృహణాధికరణేఘట్ - యద్యపి యోగమాత్రమకారాదిసంజ్ఞా స్మృతిప్రకృతం, తథాపి యోగరూఢితిభావః.

ఉక్తాల్పాఙ్గిస్త్యదీర్ఘపుతః - సహచారదృశ్యసోఽప్రేక్ష్యంప్రేక్ష్యమ్ - ఉత్తమోఽయానాంప్రకృష్టేషానిర్దేశ ఇత్యాహ || ఉక్తాల్పాఙ్గిస్త్యదీర్ఘపుతః || వామితి || త్రయాణాంసవగ్దదీర్ఘపుతేనాసికరతోయజిః - ఆమరువాహ - కాలఇవకాలాయస్యేతి - ఫలితాగ్ధకథనమిదమ్ - విగృహ్యంతి వఃకాలాయస్యేతిబోధ్యః - ఉత్తమోఽయానాంకాలాలక్ష్యతే - అర్హమ్ - సంయోగస్యమాత్రాత్ - ప్రత్యక్షప్రకృత్య - కమయోరకమాత్రిత్యేనప్రేక్ష్య సంజ్ఞాయాంప్రకృత్యుతివిగృహీతంసాధ్యః.

సప్రత్యేకముదాత్తాదిభేదసత్త్రిధా||ఉచ్చైరుదాత్తః||౧
 ౨|| ౨౯|| తాల్పాదిమ సభాగమ స్థానేషూర్ధ్వభాగే నిష్ప
 స్నూఽజాదాత్త సఙ్ఖస్సృత్ - ఆయే - సీతైరనుదాత్తః||౧||
 ౨|| ౩౦|| స్పష్టం-ఆర్వాక్ - సహ-హరః స్వరితః||౧|| ౨|| ౩౧||
 ఉదాత్తానుదాత్త త్వేవర్ణధర్మాః సమాప్రియేతే యస్మిన్ సో
 ౨౪ స్వరితసంజ్ఞస్సృత్ -

తస్యాదితఉదాత్త మధఃపాస్వన్||౧|| ౨|| ౩౨|| బ్రాహ్మ
 గ్రహణమతస్త్రిమ-స్వరితస్యాదితోఽర్థముదాత్తంబోధ్యమ్.
 ఉత్తరాధఃపతు పరిశేషేదనుదాత్తమ్ - తస్యచోదాత్త స్వరిత

||౨య్యే||సహతాఆద్యదాత్తాదిత్యాకరిఉదాత్తః-
 యచ్చబ్రహ్మపిష్యస్తోదాత్తః- తతఃపరస్యజసస్సుప్తావిను
 దాత్తత్వమ్- త్యదాద్యత్వేపరయాపేజనఃశ్యాదేతే ఆర్ణవస
 త్యేకాదేత ఉదాత్తేనేత్యేకార ఉదాత్తః.

||ఆర్వాజిత||అర్వస్త మభ్యుతీత్యర్వాక్ - ఋత్విగాదినా
 ఆభ్యుతే స్సుప్త్యవపదక్విక్ - ఋగతావిత్వస్తౌర్ స్నా మదిప
 ద్యతీగత్యాదినావనిపి గుణేరనిష్ప స్నూఽర్వక్ శబ్దోదాతు
 స్వరేణాద్యదాత్తః-వనిఃపిత్వేనానుదాత్త తా-ఆభ్యుతేరకా
 రోఽపిదాతు స్వరేణిత్స్వరేణవా ఉదాత్తః - ఉపపదమితి
 తినమానేకృతే సమాసస్యేతి స్వరేణతదనుదాత్తేనగతి కా
 రణోపపదాత్ప్రదితకృదుత్తరపదప్రకృతిస్వరేణవా ఆభ్యుతే
 రకార ఉదాత్తః-వనోసలోశ సవర్ణదీఘచక్రతే ఏకాద
 శ ఉదాత్తేనేత్యాకార ఉదాత్త ఇత్యనుదాత్తం పదమేకవర్ణ
 మితిశేషనిఘాతాద్యకారోఽతానుదాత్తః- ఏతచ్చసభ్య
 నాభిప్రాయోక్తమ్- వేదధాన్యేతు ఆర్వాక్ ఆభిముఖితి
 స్థితమ్.

||అతస్త్రిమితి||అపవక్తమిత్యర్థః ||తస్యచోదాత్త స్వరి
 తపరస్యజిత||ఉదాత్త స్వరితోపరాయస్తత్తదుదాత్త స్వరితప
 రమ్- తస్యభావస్తత్త్వమ్ - తస్మిన్ సతి - ఉదాత్తోవాస్వరితో
 వా పరశ్చేత్సూర్యస్యస్వరితస్య యదుత్తరార్థమనుదాత్తంత

పరత్వేనావధాన్యమే - అన్యత్రానావాత్సక్తిః ప్రాప్తిశాభ్య
ప్రసాదా - త్వేవాభ్యః || రథానా, ౦ యేతాః శతచక్ర
యేహ్యః - ఇత్యాదిష్యనువాత్తః - అగ్నిమితేపు, రహితమి
త్యావత్రవాత్సక్తిః.

సనవదిధాపి ప్రాప్త్యేకమనునాసి కాననునాసికత్వాభ్యాం
ద్విధా - ముఖనాసికావచనోఽనునాసికః || ౧ || ౧౦౮ || ముఖ
సహితనాసికయోగ్యార్థమాణోఽర్థోఽనునాసికసంజ్ఞస్యాత్
స్యశ్చేవం సంప్రమేష్యార్థః || అన్యత్రేతి || ఉదాత్తస్వరతః పర
త్వాభావే || తేతితిమోఽత్ - తిత్స్వరితమ - వజ్రత్యనువాత్తం
సర్వమపాదాదాదిత్యధికారాదనువాత్తః || అగ్నిమితేపు, రహితః
త్వనివర్త్యతేజాన్యవాత్తః - సహితాయాన్యతాదశఉదా
త్తేనూదాత్తైత్యోక్తాః ఉదాత్తః - ఉదాత్తపరత్వేనాన్యస్య
రితస్యోదాహరణముత్వాదీభిః స్వరితస్యోదాహరణమాహ -
|| రథానాంసంయత్యయేతరాదివ్యయమపి ఫిట్స్వరితాన్తో
దాత్తమ్ - ఏకాదశస్థుస్వరతః - స్వరితోవానువాత్తేపదా
దామిశ్నతైః - స్వరితపరత్వే ఉదాహరణమాహ || శతచక్రమి
తి || యదపి ఫిట్స్వరితాన్తోదాత్తః - తః పరన్యసకారస్య
యత్వేడ్యై అగ్నిమితేపు, రహితాదీభిః కారఉదాత్తః - అ
న్యత్రాన్యస్యరితత్వాదీభిః స్వరితేషాం హతే ఏకారణస
హితాదీశతచక్రైస్సరితోవానువాత్తేపదాదాదిత్యోక్తాః
స్వరితః - కనవన్యస్య స్వరితాన్త్యవిలిచేత్తామః - అ
మాత్రాప్రావిశ్యన్త్యగ్నిరేణ్యత్ - తిత్స్వరితమ్ - వైధ్యభావ
స్థు సంచ్ఛామూన్యకమధేరన్యత్వాదిత - అగ్నిమితేపు, రహితః
కారస్వరితః, తేజాదిత్యప్రాయః పరపరాయః పితకృతి
రితిచ స్వరప్రక్రియాయాం మూలేస్థుటీకపమ్మరి.

ముఖనాసికా - ముఖః చ నాసికాదేతివిగ్రహే ప్రాగ్భ
క్తత్వాదేకవచ్ఛావే ముఖనాసికమితిన్యాదితలమా || ముఖసహి
తేరి || నాసికయోగ్యార్థః - ఫలితాభావకథనమిదమ్ - ఉద్యతే
నే నేతివచనమ్ - ముఖనాసికా, వచనమస్మేతివిగ్రహః.

విప్రుతమాష్టశాంస్వరాణాంచ- హృస్విహ్యవర్ణస్థ చృయో
గనంవృతమ్ - పృక్తియాదకాయాంతువిప్రుతమేవ.

ఏతద్వసుత్రకారణజ్ఞాపితమ్॥తథాహి॥అల॥౮॥౪॥
౬౮॥ విప్రుతమనూద్య సంవృతోఽనేనవిధీయతే - ఆస్యచా
మ ధ్యామ్యాంసంపూర్ణాంప్రత్యసిద్ధత్వాచ్ఛాస్త్రీదృష్ట్యా
విప్రుతత్వకుస్త్యేవ.

తథాచమూత్రీమ్॥ - పూర్వప్రాసిద్ధమ్॥ ౮॥ ౨॥ ౧॥

శన్ని తదాశ్చుప్తతా - ఈషద్యదాశ్చుశన్ని తదాఈషత్స్పల్
ప్తతా - సమీపావస్థానమాత్రేసంవృతతా-దూరత్వేవిప్రుతతా-
అతఏవ ఇమయకావాంతాలవ్యత్వావిశేషేఽపితాలుస్థాననజి
హ్వాగ్రాదీనాం చవర్గోచ్ఛారణేకర్తవ్యేసమ్యక్ స్పర్శః, యథా
రే ఈషత్స్పర్శః, శకారకారయోస్తు దూరే అవస్థితిరిత్యా
ద్యనుభవంతి, తాకోక్తించానుసృత్య విచేచనీయమ్ - వినార
సంవారావ యస్తు వర్గోపేక్షేః శ్చాస్తూర్ధ్వి ప్రతిపాతే నివృ
త్తే ప్రాగభ్యేవాయాదిత్విద్యంతి ఇతి హమ్యభిప్రాయస్తే - గృహి
లస్యనక్షోచాత్పంచారః - తస్యైవవికాసాద్యవారః - ఏతాచ
సంవృతవిప్రుతరూపాభ్యామాభ్యవ్రతరూపాభ్యాంభిన్నాదేవ- త
యోస్సమీపదూరావస్థానాత్తకత్వాదిత్యవధేయమ్.

అల - సుహమితివిధిక్షేర్లుక్ - ఆద్యోవిప్రుతః- ద్వితియ
స్తు సంవృతః- తదాహ॥విప్రుతమనూద్యతి॥విప్రుతస్యస్థానే ఇ
త్యర్థః॥విప్రుతత్వకుస్త్యేవేతి తేనదజ్ఞానయనమిత్యాదౌసవర్ణ
దీర్ఘస్పృశ్యుబస్తితిధావః.

పూర్వప్రాసిద్ధమ్ - యద్యయంస్వరస్త్రో విధిః త ర్హి
తిహదీపూర్వంప్రత్యసిద్ధాఇత్యేవలభ్యేత-త్రేహదికంతుపూ
ర్వంప్రతిపరంసానిద్ధంహ్యత్ - తథాశ్రుకానిత్యత్ర మేనూ
దాతాంతి సత్వస్యసిద్ధత్వాస్తూలౌపస్పృశ్ - సత్వవిధస్స
మృద్ధా చరితాభ్యత్వాత్ - తథా అసర్వానిత్యత్ర సంయోగా
స్తూలౌపస్యసిద్ధత్వాస్తూలౌపస్పృశ్ - నుమిద్దేస్తు సమృ

అధికాశోఽయమ్. తేననవాదసప్తధ్యానాచరీరితివాద్య
సిద్ధా-రి)వాచ్యామపిపూర్వంప్రతిపదంబాన్త్రీమసిద్ధంబ్యుత్

వాహ్యసంయత్తుప్రై కాదకథా-వివారమఃవారక్యా
సోనాదోఘోషోఽఘోషల్పపాఠోమహాప్రబలితాత్మోఽ
నుదా తన్వ్యైతత్పరి.

ఖ యాయమాఃఖ యగ్గికల్గిపావనగ్గకృవవత
ఏతేవాహనుచ)దానా ఆఘోషశబ్దవృద్ధితే
కల్గి,మ వ్యేమఘోషామస్యుస్సంవృతా నాదభాగిః,
అయగ్గవగ్గయమగాయగ్గల్పవవస్సృతాః,
వ గ్గిమ్యేద్యా నాంర మగ్గం పజ్జమే పర మధ్యయమా
నామ పూర్వ వద్య శో వగ్గః ప్రితికా భేత్త్ర సీద్ధః. - త
లిక్ష్మ - ర క్ష్మ మః - అగ్నిః - ఘ్న సీత్త త్రి)క)మ గత

ద్ధా చరీర్థత్వార్ - అతతత || అధికాశోఽయమితి|| త్రివా
చ్యా-విహించ కాగ్గమితి కాగ్గాసిద్ధి పక్షేమ ఆయా అయ
మిత్యాదికసిద్ధిదితిభావః - యథాచైతన్యసిద్ధితితథా అదక్క
బ్జవాఖ్యవసరే అస్తానిరుచివాదమువ్యతే.

||౨||కాచకథే|| యద్యపివాచ్యే అప్యప్రతాః - తివా
త్తావయసు సూక్తాః - తథాపితై యతోత్త అనుస్మర్యైకా
వశోక్తా ఇతిధ్యేయమ్ || ఖ యాయమాగ్గితి || బాలబోధనా
యథావాచ)యత్పాఠేత్త్రిమృగమహాయే సూచినిదాః
రవ్యథా- ఖశోవతరాగ్గివాచఘోషామ్య - వాకస్సంజ్ఞా
రానావాఘోషామ్య - వగ్గా నాంప్రతిపద్యతీయవద్యమాయ
గ్గల్పపాఠాః - వగ్గా నాంద్వితీయవమృథాశ్శబ్దమహాప్ర
బలితే || వ్యాహనుచ) గనాఇతి|| వ్యాసప్ర)యన్న కాఇత్యర్థః
వివృద్ధితేకల్గిమితి|| వివారమహాప్రబలితాత్మదిభావః || అగ్నే
త్వీతి|| ఈశోహాంయమః అనుస్వారక్య || నాదేతి|| నాదభా
సూనాదప్రతయత్పాఠః || అయగ్గితి|| ప్రతిపద్యతీయవద్య
మావగ్గివ్యయుక్తాః|| వగ్గయమగాఇతి|| వగ్గనాంయమగ్గేత్త్యర్థః
||అగ్నేతి|| అల్పానీవోఽల్పపాఠాః - తింసిధాత్మ్యవసప్ర

భగవంతుః శరణ్యమృతానివయమాః - తత్రాత్మ
 కాం ప్రథమద్వితీయాః ఖయస్తథాతేషామేవయమాః జ
 న్యమాతీయాపృథ్వీయావిసర్గశ్చసాత్వేత్యేతేషాం వివార
 త్వాసోఽఘోషశ్చ - ఆన్యేషాంతు శంకాశానాదోఘోష
 శ్చ - వర్గాణాం ప్రథమతృతీయపంచమాః ప్రథమతృతీయం
 మాయరలవాత్సల్యపాఞ్చాః - అన్యేషాంపాఞ్చా ఇత్యధాః -
 కాన్యప్రయత్నాత్ప్రయద్యపిశువర్ణశంకా యా మనుషయ
 క్తాస్తథాప్యాస్తరతమ్యపరీక్షాయా ముపయోగ్యవైది బో
 ధ్యమ్ - తాదయోమావసానాః స్పృశ్యాః - యరలవాత్సల్యః - శ
 వశమాతీప్రాణః - ఆచస్పృశాః - గీతగీతాదితకపాథ్యాం పాగర్థ
 విసర్గసదృశాజన్యమాతీయాపృథ్వీయా - అం ఆః ఇత్యధాః
 తేరావసుస్వారవిసర్గా - ఇతిస్థానప్రయత్నవివేకః.

ఋగ్వర్ణయైర్విధస్యవర్ణ్యంవాచ్యమ్ -

అకారహకారయైరకారశకారయైః ఋకారషకారయైః
 ఇకారశకారయైశ్చ సావర్ణ్యేపాప్తే - నాన్యైః॥ ౧॥ ౧॥ ౧౦॥
 అకారసహితోఽచ ఆచ్ - సచహర్వేత్వేతామిశస్సవణాన

తా ఇత్యుతరః॥ అనుపయక్తా ఇతి॥ అన్యథా కఖఘడినాం
 సావర్ణ్యంసప్యాదిభావః॥ ఆస్తరతమ్యపరీక్షాయామితి॥ పరీ
 ఙ్నాద అఘోషస్యమహాపాగస్య సన్యతాదృశవివక్షకారః,
 ఘోషవతో నాదవతో మహాపాగస్యహాస్యతాదృశో వర్ణవ
 తుర్ణదిత్వాదిస్ఫుటిభవిష్యతి॥ తాదయైతి॥ లోకప్రసిద్ధవా
 తాపెక్షమిదమ్ - రతుర్వశసూత్ర్యాం మవసానత్వాయైగా
 త॥ కపాథ్యాంపాగితి॥ ఏతచ్ఛోచలక్షణమ్ - ఖపాథ్యాంపా
 గిత్వరీ బోధ్యమ్॥ ఆర్థవిసర్గితి॥ సాదృశ్యముచ్చరణతలభినవ
 బోధ్యమ్.

॥ ఋగ్వర్ణయైః॥ ఋత్యక ఇతిప్రకృతిభావః - విగ్రహ
 స్తు ఆద్యవర్ణశ్చ ఋగ్వర్ణా - రయోర్యేతే - మసూరమా
 యామ్ ఆద ఆద రరా తాచ తావర్ణా చేత్యాదిస్థితమ్.

నాన్యైః॥ అకారసహిత ఇతి॥ అర్థవ కలసమయవ

స్త్రుః - తేనవధీత్యసృహరతిశతలంపష్టంపాస్త్రాదుత్యేషుయఃకాది
కంస - అసృహదీహ్వాదీనామివ హతారాదీనామపి కృహగతా
స్త్రీబలాదపస్త్రంపాస్త్రం.

తథాహ - అబుదిత్యవర్ణసృహస్త్రత్యయః॥౧॥౧॥౬౯॥
ప్రతీయతేవిధీయతఇతిప్రత్యయః - అవిధీయమానాఽబుదిత్య
సవర్ణవ్యసంజ్ఞాస్యాత్ - ఆత్రాణోపరేణగతారణ॥ - తదేవమ్
అబుదిత్యస్త్రాదకానాంసంజ్ఞా - తథేకారోకారా - ఋకారప్రి
తతః - ఏవమ్కారోఽపి - ఏవోద్వాదకానామ్.

ఎదైవోరోదోశ్చసమితస్సాచర్ణ్యమ్ - విభజితీసూ

లాస్మిత్వాదినిర్దేశోహ్యకారప్రజ్ఞాపెలిబ్ధమ్ ॥ యఃకాదికమితి॥
శీతలశబ్దేనవర్ణదీక్షుఃఆదిశబ్దార్థః - విహసేథదిత్యాదౌహూ
థఇతిథత్వంసేత్యపిసువచన్ - విహస్వఇతిససృషత్వమపిసేతికు
ససువచమ్ - థత్వంప్రతితస్మాదీధృత్వాదిదిత్ ॥ అసృథతి॥నా
ష్ట్యలవిత్యస్యానారమ్భే॥కృహగతాస్త్రీబలాదితి ॥ అయఃథా
వః - కృహగతాస్త్రీబలాదీహ్వాదీనామివ హతారాదీనామత్య
కారాదివాచ్యత్వేఽబ్యుపగతేఽచ్యవస్త్యంస్యాత్ - ప్రత్యాహరణ
తద్వాచ్యవాచ్యేనరూథలక్షణాభ్యుపగమాత్.

॥అవిధీయమానాఽపితి॥ తేనఇదమితి, ఇతఇత్యత్ర
లిప్తాత్ప్రకారోనభవతి॥ ఉచ్యతే ॥ ఇహావిధీయమానఇతి
సమ్మధ్యతే - ఉచ్యత్యరణసామర్థ్యాత్ - తేనవిధీయమానాఽ
భ్యుదిత్యవర్ణాగ్నుష్టాత్యేవ - కుహూశ్చః - జగాద ఇతి॥ త
రణగతారణేతి॥ వ్యాఖ్యానతొవితేషప్రతిపత్తైః - ఋతడిది
త్యాదౌతపరకరణలిబ్ధార్థ - యదిపూర్వగన్యాత్త్వైతశీత
త్వమసథాకంస్యాత్ - ఋకారస్యానారమ్భేనసవర్ణాగ్రాహ
కత్యాత్ - ఎవంచతపరత్వాత్దీక్షుఃస, ఉచ్యత్యరీయ
దీత్యాదివక్ష్యమాణకృష్టస్పృశ్యత్వే॥ ఎవమ్కారోఽపితి॥
లింగతశస్పృశ్యేననుషణ్యతే - ఎతచ్చవ్యాయసామ్యుక్తమ్ -
చస్తుతఃకారస్యఋకారగ్రాహకత్వంసకుత్రాభ్యుపలభ్యతే.
॥సూత్రారమ్భసామర్థ్యాదితి॥ సతికుపాకర్ణ్యపికాక

భూవాదయోధాతవః॥ ౧॥ ౩॥ ౧॥ క్రియావాచినాభావ
వయోధాతుసంజ్ఞాస్మ్యుః.

ప్రాగ్గీశ్వరాన్నిహతాః॥ ౧॥ ౪॥ ౧౬॥ ఇత్యధిక్యత్య
వాదయోఽనత్త్వే॥ ౧॥ ౪॥ ౧౬॥ అద్రివాద్యభావాత్పాదయో
నిసారస్సుజ్ఞాస్మ్యుః॥ ప్రాదయః॥ ౧॥ ౪॥ ౧౬॥ అద్రివాద్యభా
వాదయస్తథా.

ఉపసర్పాఃక్రియాయోగః॥ ౧॥ ౪॥ ౧౬॥ గతిశ్చ॥ ౬౦॥
ప్రాదయఃక్రియాయోగేఉపసగణసంజ్ఞాగతిసంజ్ఞాశ్చస్మ్యుః॥

భూవాదయః - భూశ్చ వాశ్చ భూవాద్విత్వద్వయే - ఆ
దిశబ్దయోర్యవస్థాప్రకారవాచినా రకశేషః - ఆదిశ్చ ఆది
శ్చ ఆదీ-భూవాఆదీయేషామితివిగ్రహః - భూప్రభృతయోవా
శబ్దకాః - సాదృశ్యవత్ప్రియావాచిత్యేవత్యధిప్రత్యాహుఃక్రి
యావాచినఇతి॥ క్రియావాచినఃకేమ - యాఃసశ్యక్షిత్యాదౌ
ధాతుత్వంకాభూత్ - సతిహితస్మిన్నాతోధాతోఽంత్యాలోప
స్వాదితిస్థితం కుమారమాయామ్ - త్యావయఃకేమ - హిరుక్
శ్చుభక్ - సైమాన్వదీనాముదిర్మరజేషాస్త్రాణాంధాతుత్వంజ్ఞా
శ్చుతే - కులుమాన్వదీనాం బహులమేతన్నిదర్శనమితి గణసూ
తేగణభేదాః.

ప్రాగ్గీశ్వరాత్ - రేఫవిశిష్టగ్రహణంకేమ - ఈశ్వర
తోఽనుకాశసునాదిత్యసృవాప్తిన్వాయేనావధిత్వంకాభూత్ -
యదికుప్రత్యాసత్తైవ అధిరీశ్వరఇత్యన్వాయధిత్వసిద్ధింతుచ్య
తే, తహి-స్సప్త్యప్రతిపత్త్యర్థమేవాస్తు-

వాదయః - అద్రివాద్యభావఃకేమ - కుకు - విజ్ఞసజ్ఞాన్వితం
ద్రవ్యమ్ - ఇహతున్వాయేత-తోధంసయన్తి కుకుసృమనాః -
కుకు ఇతిసమ్యగర్థ.

గతిశ్చ - ఉపసర్పసంజ్ఞా యాశ్చమవేశార్థశ్చకారః -
అశ్యథా ఆకదారాదితి సర్వాన్వస్యూత్ - ఫలం కు ప్రే
యమిత్యాతాత్మనసర్పా వశమానై ఇతినిర్వం, గతికారకై

శ్రీ. పరా-అప-సమ-అను-అవ-నిర్-నిస్-దుర్-దుష్-
ప-అహ-ని-అధి-అపి-అతి-సు-ఉత్-అభి-ప్రతి-శరి-
ఉత-ఏతేకాదయః.

నవేతి విభాషా॥ ౧॥౧॥రర॥నిషేధవికల్పయ్యైర్విభాషా
శంకా స్వార్థం.

కృత్యురపి వికృతిస్యంసేధి కృతిదిత్ ॥ నిర్ నిస్ ఇతి॥ ఉపశ
గ్ధస్యాంతావినిర్భూర్గర్భత్వ - నిలయతే కులయతే. నిసాదు
సకృదుత్పన్నానీధృత్వాల్లక్ష్యాభావః - నిరయతే - కురయతే.

నవేతి విభాషా. నేతి ప్రతిషేధావేతి వికల్పస్తాదాహ॥ నిషే
ధవికల్పయ్యైర్విభాషాత్వేతి తాత్పర్యం ప్రతిషేధవికల్పా త
పిష్టత్వే - తతః ప్రతిషేధేన సమీకృతేషు యేషాం ద్వికల్పః
ప్రవర్తతే - కులావశ్యాదుర్భూతాం ప్రాప్తవికల్పః - కుల
వతుః శిష్యయతుః ఇత్యాదౌతు వచిస్సపీఠసిత్యప్రాప్తవినిర్భ
వః - అతేషాం బోధ్యమితి శబ్దః కాతాక్షిన్యాదు సాభాభ్యాం
సమీకృతే - సచపదార్థా వికల్పాసకృత్ - తేన నిషేధావక
ల్పకృతవాక్యార్థాస్సంజ్ఞే - విభాషాశబ్దార్థవికల్పస్సంజ్ఞా - ఉ
భయత్ర విభాషార్థంచేదంసూత్రమ్ - ప్రాప్తవిభాషాయామప్రా
ప్తవిభాషాయాంచ నాస్యోపయోగః - ప్రాప్తవిభాషాయాం
వాంశస్యసిద్ధత్వేన ఏతేషావతీతిభావాం శబ్దనూద్యపత్యేన
వతీత్యభావాశకరణాత్ - అప్రాప్తవిభాషాయామభావాంశ
స్యసిద్ధత్వేన ఏతేషావతీత్యభావాంశమనూద్యపత్యేన వతీతి
భావాంశకరణాత్ - విభాషాత్వం త్యుక్తయత్ర విభాషాయాం
తు యదవిధిముఖేన ప్రవృత్తిప్రహీపిత్యేన సమీకృతసారణవి
కల్పస్యాత్ - కింతు కులబాధిత్వాద్వచిస్సపీఠసిత్యమేవ స్యా
త్ - అథ ప్రతిషేధముఖేన ప్రవృత్తిప్రహీపిత్యేన ప్రవృత్తి
స్యాత్ కులపిత్తు - సచపిత్తువిధిముఖేన కింతు నిషేధముఖేన కిం
త్యుక్తయతాపి ప్రవృత్తిరస్తితివాచ్యమ్ - వైరూప్యలక్షణవాక్య
- భేదప్రసక్త్యా - శంకా కరణేతు క్రితకృతానుభవేన నేతి
ప్రతిషేధః ప్రాప్తమంకిత్వప్రసక్తతే - తతః కేదం ప్రాప్త్య

[illegible][illegible][illegible]

యోగవిధిస్తద్య శ్లో॥ ౧౧ ౯॥ ౩-౨౧ విశేషగంతకస్త

మృతం - అగ్రతాత్రుఁడనానమేమత్యాదనాధరగత్యాదనరజ్జి
 త్యాన్నియతోఁగన్గీతత్యాచ్యు - అధోహిచ్యతీతానజ్జిన్గ
 తాగతుమేమతె - అత్యామైఁబిచ్యత్యాయనత్యాభారగః - అద
 జ్ఞానజన్యజ్ఞోధపయత్యాచ్యుహిరజ్జిః - అనుకరగదశాయా
 మచ్యతీతెరినియతోఁగన్గీతత్యాచ్యు - కిమనేయూచగివాణే - ఏ
 చ్యతె - ఇతానాగే - అధోహి - షీతోయూచః - వితిజ్ఞాననర్థం
 యూచగితుగతు - తెనాథ - సర్వతానేనానథాకతస్మత్కుపపన్నం
 భవతి - రతో - క్షజ్ఞాచ - అధోహి - గాత్రాః - స్వయతివచనాత్వ
 యూచః - చేతీనామధ్యాదధా - తోయూచస్యగితుగతు - తే - తా
 తేమత ఇత్యత్రా - ఇత్యయం - ప్యుహ్యత - జ్ఞానభవతి - చా
 యూమూధపయత్రా - తుతాధ్య - వాణే - క్షాత్ర - ప్యుహ్యత - నతు
 క్షవచ్యస్తస్యేకదేవ ఇత్యత్రా - సైరః - అ - బ్రహ్ - జ్ఞేతిత్వ - ఉ
 తసగ - ఘనః - చాధభ్యుతాదానాత్ - ఘుతాతోశ్చబ్రాధ
 తానాభూ - ననుచాధామ్య - ఘున - జ్ఞాకరగనామధ్యాదేత
 తానాభ్యుతిస్యాదివాచ్యన్ - ఘుమ - పైతా - దినాతరత - త్యా
 విధాన - జ్ఞాకరగనావశ్యతయీనామధ్యాదేతయీ -
 ఇతాశబ్దస్య - బ్రహ్మ - జ్ఞేతిత్వ - పట్టి - నమానః - కర్తకరగమి
 త్యాదిపృథాన - బ్రహ్మ - సున్న - యూచగి - తాత్రా - స్త్రైశబ్దశ్చ
 బ్రహ్మగ్రంథత - స - బ్రహ్మ - జ్ఞేతిత్వ - స - రవా
 || శబ్దాస్త్రీయా - స - జ్ఞేతి ||

యెనఁది - వినింత్యసిద్ధి కరణముఁకరి కరుణా
 కిచ్చిండుఁ - యెనఁకరణేతియ - నమకరణ - తనాఁక
 దోగవచ్చుకాదా - ననఁదికాదా - కరుణానినియ
 సనిర్యాసఁ - కరుణానినియ - మోగవచ్చుకాదా - త
 కాతఁకరణానియ - కరణానియ - న్నియ - కరణాని
 కరణాని - వినింత్యసిద్ధి కరణముఁకరి కరుణా
 కిచ్చిండుఁ - యెనఁకరణేతియ - నమకరణ - తనాఁక
 దోగవచ్చుకాదా - ననఁదికాదా - కరుణానినియ
 సనిర్యాసఁ - కరుణానినియ - మోగవచ్చుకాదా - త
 కాతఁకరణానియ - కరణానియ - న్నియ - కరణాని

సంజ్ఞా ప్రకరణము.

శ్రుతంజ్ఞానాత్మస్యచదూషన్య॥ - శుభాశుచిత్వయవిధా
చిత్రితేషః॥ - ఆదిద్వంద్వగ్రహణవజ్ఞమ్.

విరామోఽవసానమ్ || ౧|| ౪ || ౧౦౦ || వల్లభాక్షుభా
వోఽవసానస్థంజ్ఞః ప్యుత్ .

ఊకం తెన విశేషము ప్రధానం తచ్చ ఆత్మ ప్రస్థానం జ్ఞాని ఫలితమ్.
 తదంతవాహు విశేషం తదస్త్ర స్థేతి స్థాస్థాచేతి స్థం యావత్
 త్యనువృత్తైరతల్లభ్యతే - పీఠ - ఇతారానాదికార యావత్
 ధాతోరన్ - చయః - జయః - ఆయః - సమాసప్రకర్యయవిధా
 వితి తృష్టంగియః - తృష్టంగితః - నేహ - తృష్టం పరమంగియః - సదా
 దిభ్యఃభక్ - సదస్యగోత్రావత్యం నాదాయనః - నేహ - సాత్రీనా
 డిః - ఆనుకతికాదిత్వాదుభయపదవృద్ధిః || ఉగిద్వైతం || ఉగి
 ద్వైతగోగ్రహణం వజ్రాయత్వా ఉగిద్వర్గగ్రహణవజ్రమ్ ద్వి
 తీయాయాంచేతి గను - మహాస్త్రమతః ప్రాతిమహతి - మహా
 ద్భుత్వస్యకారాదిత్యే శ్చుప్తపర్జనేష్యై రేటిష్యుః ప్రవృత్త
 ఉగితత్వమృగదస్త్రాదీన - ఆతదభివాక్షి - సచేహసామర్థ్యాత్
 దస్త్రాదిః - ఆస్థావత్యంభః కామః ఇత్యుత్తరతాథాత్వాత్ -
 సచైవమిభోజిత్యంభకామితీవాచ్యమ్ - బాహ్యదిభ్యశ్చైత్య
 త్తేమథాయధంప్రధ్యాద్యుదాత్రాభ్యాం పరితాథాత్వాత్ - స
 వ్యవకుప్యేతగ్ వింత్యాదావేవ ఆతదభివాక్షి - సతుదాక్షి
 త్యాదా - అకారస్యేహసథాకత్యాదిత్యేన - ఎర్థగ్రహణే
 ర్థవర్తమాన పరిభాషాయా అప్రవృత్తేః.

విరామః-వసానమ్ • విరమణం-విరామః-భావభూషణ-
 శబ్దానుకాశనశ్రీమదాచారా|| విష్ణవామితి|| సంజ్ఞాశ్రీదేశా
 వావసాన ఇత్యాదయః • అభావస్వాపిబుద్ధిశ్రుతం పారావశ
 ర్యమస్త్రైవచ-యథోచ్యుతిశ్రీభవంసాం నిత్యవిభూనాంవాక
 న్నానామ్-యత్వావిరమ్యతే-నేనేతివిరామః-భావమితాశ్ర
 రణేభూషణ-యదుచ్చారణాశ్రరంజనాశ్రరంసూచ్చార్యతేసాః
 ప్రకరణః అవసానసంజ్ఞ ఇత్యభావః-అన్తింస్తుభరవసానయోః
 త్యేకావిసప్తతా విషయభేదాద్విద్యతే-భరితురభవస్యవిసర్గః

పరస్పన్నికమనస్సంహితా॥ ౧౪॥ ౧౦౯॥ తద్దానా
మతిశయితస్పన్నిధిస్సంహితాసంజ్ఞస్యైవ.

సుప్తిజన్తం పదమ్॥ ౧౪॥ ౧౪॥ సుబన్తం తిజన్తం త
పదసంజ్ఞంస్యైవ.

హలోనన్తరాన్యంయోగః॥ ౧॥ ౧॥ ౨॥ అభ్యిరవ్యవహి
తాహలస్సంయోగసంజ్ఞాస్మ్యైవ.

అవపానేచరశేస్థానినీతి.

సుప్తిజన్తం పదమ్ - అత్యంతగ్రహణమస్యత్ర సంజ్ఞా
విధాప్రత్యయగ్రహణేతదన్తగ్రహణంనాస్తి టిజ్జాపనాథావమ్.
తేనకుదూదెద్దివచనం ప్రకృత్యామితిన ద్వివచనాన్తస్యప్ర
కృత్యాత్వమ్ - అన్యథాతేన కుమార్యోరగార. కుమార్యగారమి
త్యత్ర ప్రకృతిభావస్యైవ - కథంతహిప్రాతిపదిక సంజ్ఞా
యాంశ్యత్తద్దితాభ్యాం తదన్తగ్రహణమితచే - అత్యాచుః-
కృత్తద్దితేతినుతేఽభావద్ధిగ్రహణమనువత్తతే తత్ప్రామర్శా
త్తదన్తగ్రహణమితి.

హలోనన్తరాన్యంయోగః - లఘుభావమేతామ్ రా
యాంసంజ్ఞాయాంతరభాషాయాంసంయోగవిధిమహాసంజ్ఞా
కరణమన్యథాసంజ్ఞా విజ్ఞానాథావమ్ - సంయజ్యన్తైస్త్రికో
శముచాయెవర్ణావతి - తేనాత్రసముచాయెవాక్య పరిశుచాస్తి
ర్మనుగుణవృద్ధ్యాదిసంజ్ఞా పర్ ప్రత్యేకమ్ - తథాహిసరిదృ
క్షస్థితీత్యత్రబకారసన్నధాదకారస్యసంయోగత్వాత్సం
యోగాన్తలోపస్యైవ - నిర్యాయాదిత్యాహౌయకార స్సం
యోగవిధివాన్యస్యసంయోగాదేరితి ఎత్వంస్యైవ - నిద్ధానై
త్వచోరమాభ్యామితిద్విత్వేనత్యపితస్యానిధత్వాదేత్వమత్రినభ
వతి-హలవిధివాతాబిమువచనమ్-జాత్యాభ్యాయామేకస్త్రిన్ని
తివచనాత్ - తేనద్వయేస్సంయోగసంజ్ఞాభవతితిత్యేత్యాహౌ
గురోశ్చహలవిత్వప్రత్యయస్సిధ్యతి - యత్రబహువచనం
క్షిప్రాన్తత్రద్వయోబిహుసాంచ అవిశేషేణసంజ్ఞేతిస్థితమా
తరే - యదితుబహునామైవస్యాత్తహిగోమాత తరోతీత్యత్ర

శుభముపలిష్టతే.

అచశ్చ ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ౨౦ ॥ హిస్వదీర్ఘశ్చుతకశ్చైత్యత్రా
బ్విధీయతే, రత్రావలిషష్ట్యంతంపదముపలిష్టతే.

అద్యన్తొటకతా ॥ ౧ ॥ ౧ ॥ ౪౬ ॥ టిత్రితాయస్యోక్తా
నుకరణాన్ శబ్దస్వరూపవరతయానవుం నకత్వాత్సోలున్ -
అత్వసన్తస్యతీర్థ్యనేతిధావః ॥ శుభమితి ॥ రచ్చసమ్మవతిసామా
నాధికరణ్య ఇగన్తస్యాజ్ఞస్యేత్యాదిత్రామీనసమ్మధ్యతే - మిద్య
బిఃపు బెర్నొద్ధిరిత్యావౌతు సామానాధికరణ్యస్యా సమ్మవత్
మిదిమ్మబ్ధీరవయవస్యేక ఇతిసమ్మధ్యతే.

అచశ్చ ॥ హిస్వదీర్ఘేత్యాది ॥ ఎతచ్చుటాకాలో౭జి
తిసూత్రాదజ్ఞిస్వదీర్ఘశ్చుతకశ్చైత్యవర్తహిస్వదీర్ఘః
శ్చుతకలియొ౭జితియొజనయా లభ్యతే - హిస్వత్కాదికిమ్-
దివహిః క్యత్యామ్ - అప్తనఅవిభక్తై - అప్తై - అప్తై భృబౌతిత్వ
త్రక్తకాత్వనిదానాత్ బక్తస్యాన్విషయేచవతామానస్య అప్త
నకత్వాత్వస్యఅచఃస్థానిత్వేనతివైకత్విధ్యదిత్ ॥ షష్ట్యంతంప
దమితి ॥ రచ్చసలిసమ్మవే సామానాధికరణ్యసమ్మధ్యతే - నతై
యధికరణ్యేన - తేనహిస్వసమ్మంశక ఇత్థజన్తహితివదిక
వ్యైవహిస్వః క్రిపమ్ - నెహ - సువాన్ బాప్తానకులమ్ - శమా
మస్తానాం దీర్ఘాఇత్యత్రామీ సామానాధికరణ్యసమ్మవత్ శ
మాదీనామచఇతినంబధ్యతే - తేనామ్యతీర్థ్యాదినిధమ్ - వాక్యస్య
టైఃశ్చుతి ఇత్యత్రాసామానాధికరణ్యగ్నిహానసమ్మృ౭పిటేర్గ
హానసామథ్యాటైరవయవస్యచఃశ్చుతకలివ్యాఖ్యానతే - అన్య
థాఅహ౭న్తస్యస్యారత్వేతిచరితామృతామృతామృతామృతామృతా
త్వాత్తస్యచఃశ్చుతకలివ్యాఖ్యానతే - తేనాయుష్ట
వేధీర్గవహా ౩నిత్యాదినిధ్యతిలిది.

అద్యన్తొటకతా - భవతా - అథా - ధాతుకస్యేక - పాంత
యలి - కాచ్చేత్యాదినాయాన్ ॥ శ్చుతమృదశవాదవ్యామృతస్యా
నేయాగత్యస్యామృదవవాదః - చక్రిత్యయః చరశ్చేత్యనేనతి
శ్చుతత్వాదయన్తాభ్యతే - తేనచరేష్టః గాపోష్టగిత్వాదయః

తస్యక్రిమాదాద్యవాయవాదుః ||

మిదచోన్యైత్వరః || ౧ || ౧ || ౪౭ || అచఇతినిర్ధారణే
షష్ఠీ || అచాంకుభ్యయోఽన్త్యన్తస్త్వరన్తస్యైవాన్తవాయవో
మిత్వాన్.

షష్ఠీ స్థానేయోగా || ౧ || ౧ || ౪౯ || అనిర్ధారితసంబంధ

రావివళవన్తి.

మిదచోన్యైత్వరః - స్థానేయోగత్వస్యపరశ్చేతిపర
త్వస్యచాయమకవాచః - యశాంసి - వనాని - సపుంసకస్య
యులచఇతినుష్ - రుణద్ధి - రుభాదిభ్యశ్చమ్ - సనుపూర్వయో
గవదయమపిపురస్తాదవవాచన్యాయేనస్థానేయోగదాత్రస్యా
కవాచోన్యైతిచేన్న - రాభ్యసామాన్యవిస్తాహాత్రిత్యన్వవిష
యేపాప్రంశరవంరాభ్యత ఇతిహభ్యుపగమార్ - అన్యధాశ్చ
మామిత్కరణంవ్యర్థంస్యార్ - సచశ్రీవజార్థవివక్షాకారస్యా
దితివాచ్యమ్ - తృణహిమితినిదేశాత్ || అచాంకుభ్యఇతిను
త్రేజాత్వధిపాయేన అచఇత్యేకవచనమితిభావః - అచాంకు
భ్యఇతికిమ్ - ముచ్చరి - లుక్కురి - అన్త్యదచఃశరీమిత్వాదితి
పాప్రచోవ్యాఖ్యానాంనైతిత్వధ్యర్ - శేయచాదీనా మిత్యక్రి
అన్త్యస్యాచోన్యత్వవేసమిత్వపరిభాషాయాఅనుశస్థితిప్రస
క్తార్ - అన్యేకులచోన్యైత్వరోమిత్వాదివివక్షాన్యాయే
జయిత్వాప్రచోవ్యాఖ్యానవివక్షానిర్వహ్యుత్థయన్ - పూర్వ
సూత్రావన్త ఇత్యనువర్తతే, ఏకదేశే స్వరిత్యప్రతిజ్ఞానార్, అ
తోవ్యాచ్యై || అన్తవాయవఇతి || తేనత్రపూర్వేత్యాదావక్యస్యనా
న్తత్యేవదీర్ఘస్పిద్ధః - తరాదిత్వేనసిద్ధ్యర్ - అధిక్త్యేకువహంతి
హిఇత్యత్రవహాశ్చైతిహిఇతిభిః అరుద్విషదితిమునిమాన్సుస్వా
రోసస్యార్ - అపరాన్తత్వాదితిభావః - యత్తుత్త్యధిక్త్యేమిళ
త్తత్యేవారీణీతిదీర్ఘాన్సస్యాది - తత్తరాదిగ్రహణంస్వాది
నుమథా మిత్వక్లనంజ్ఞా నూత్రిన్ధవారిణీత్యైవ దూషితపా
రణమ్.

షష్ఠీ స్థానేయోగా - స్థానేయోగోన్యైత్వఇతినిర్ధారణః.

ఆత్మరక్షణవిధి:

తస్మిన్నితినిర్దిష్టా పూర్వశ్యం ॥ ౧ ॥ ౧ ॥ ౬౬ ॥ శీత్రమి
నిర్దేశవనిధియమానంకార్యంవల్లాస్తరజావ్యవహితశ్యపూర్వ
శ్యబోధ్యమ్.

తస్మాదిత్యుత్తరశ్యం ॥ ౧ ॥ ౧ ॥ ౬౭ ॥ శుద్ధామినిర్దేశ
శ్రియమానంకార్యంవల్లాస్తరజావ్యవహితశ్యనిరశ్యజ్ఞేయమ్

యథా - అమంఅమూఅమాక - అదసోనేరిత్యనేన హ్రీశ్య
శ్యహ్రీస్వాదీఘాశ్యదీఘాఉకారః॥ తమబ్జిహగంకిం - వా
ష్టరిత్యత్రయ్యేహహ౨స్యతరస్యామితిపూర్వశ్యవదాత్రి
యమానేమహాపాగిత్యసామ్యేనద్వితీయోవాదవత్త్వసామ్య
శత్యతీయశ్చమాఘాత్ - శిన్తువాదవాక్ మహాపాగిత్యత్యక్త
ఖుపితయథాస్వాదితి॥ బరీయదైతి॥ తేనచేతాస్తాతెత్కత్రత్ర
మాగతఆత్మరక్షణకారోనేతిథావః.

తస్మిన్నితి - సప్తమ్యస్తానుకరణమిదమ్ - నిశ్చబ్దోనైరస్త
ర్యతరః - విరుచ్చరణశ్రియః - అరియగిత్వై అవ్యవహితే
వ్యవహితేచ శతీపాప్రమవ్యవహితవివేచిపూర్వశ్యరచరస్య
చ హ్రీప్రంపూర్వస్యైవేతిచ నియమ్యతే ॥ అవ్యవహితస్యేతి
మఘలితాభాకథనమ్ - పూర్వస్యైవేతిమ్ - దధ్యుదకమ్ - అ
తోకారశ్యమాఘాత్ - అవ్యవహితస్యేతిమ్ - అగ్నిదిదత్తి -
సోమసుదత్తి - వ్యవధానంచాత్రివణాశ్చరమవసిధ్యతేన
కాలకృతమ్ - సంహితాధికారాత్ త్వా శుకార - అస్యథాని
దిష్టగ్రహణాదేవ అసంహితాయాం యథాద్య శ్రీశక్తాం
త్రింశేనసంహితాధికారణ-అతోవ్యాచక్షే॥వల్లాస్తరేణ౧
ఏవంచసంహితాధికారబహిర్భూతవిధయః కల్యాణాయ౨
విభవద్వి - తేన అగ్నివిష్ణూశక్త్యాగ్నాఃస్థూత్యాద్యాదావగ్రహ
పూర్వవస్తుతోద్వయైవేతాద్వయైవేత్యాదినా ఉత్తరపదే తత
తోవిహితాలపశాదయేభవన్తీధిర్.

తస్మాదితి - ఉత్తరశ్యమ్ - విరుచిజగతిః పూర్వ ఉత్తరస్యై
తయథాస్యాత్ - అగ్నిమి శ - సేవా - తురలగ్నిమ్॥ అవ్యవహిత

అలోన్మ్యస్య॥ ౧॥ ౧॥ ౫౨॥ షష్ఠీనిర్దిష్టస్యాన్మ్యస్యా
అదేశస్యాత్.

జిచ్చ॥ ౧॥ ౧॥ ౫౩॥ అయమశ్యన్మ్యస్యస్యాత్. శ
ర్యన్మ్యస్యస్యాపవాదః.

ఆదేశఃపరస్య॥ ౧॥ ౧॥ ౫౪॥ పరస్య యద్విహితం
తత్తస్యాదేశోధ్యమ్॥ అలోన్మ్యస్యేన్మ్యస్యాపవాదః.

అనెకాత్ శిష్యర్యస్య॥ ౧॥ ౧॥ ౫౫॥ శ్చష్టమ్-అలో
తస్యేతి॥ పరిచ్చనిర్దిష్ట గ్రహణానువృత్తాల్లభ్యతే - తేన ఉ
త్పంష్టానమ్ ఉత్పంష్ట బృహమిత్యాదౌచిదః స్థితిపూర్వసవర్ణో
న ప్రవతంతే.

అలోన్మ్యస్య-ష్టానషష్ఠీనిర్దిష్టస్య యఉచ్యతేసో
న్మ్యస్యాలఃష్టానేన్మ్యద్యధః-త్యవాదీనామః- సః- యః-
ష్టానషష్ఠీతిమ - ఆధానామకవ్యట్ తృతీయకారాత్పూ
ర్వోమాథూత్ - ఇదంచషష్ఠీష్టాన ఇత్యనువృత్తాల్లభ్యతే - అల
లిక - ఉదవ్యత్యధికృత్యవిధియమానం వసుసంస్కృతిదత్తం
పరమానదుద్భవమిత్యానావన్మ్యస్యపదస్యమాథూత్.

జిచ్చ॥ అయమపీతి॥ అవత్సోపాయనస్య-గదాగ్రమ్-
అనన్తసా- శ్చా.

॥ పరస్యయది॥ తప్తాదికుత్తరస్యాదిలికున సూత్రి
రమ్-ఆదిత్యంశస్యసర్వాదేశవాధకత్వాపత్తేః- సిద్ధాంతే
పరత్వాత్పర్వాదేశత్వంవాధకమిత్యనువదమవశ్యతే॥ అద
శ్చోధ్యమితి॥ ఆదేశాబోధ్యమిత్యధః-అలలిహ్యనువతం
తే.

అనేకాత్-ఆపైర్ముః- బయవ- ననునిర్దిశ్యమానస్యా
దేశావపీత్యనెకాలాదేశస్యసర్వాదేశత్వంసిద్ధ్యతి- కిమ
నాత్ గ్రహణేన - నచాలోన్మ్యన్మ్యస్యస్యాపవాదః క్ష
మ్- జిచ్చోన్మ్యస్యనియమాథాత్వాభ్యుపగమాత్- ఉచ్యతే- అన
కాత్ గ్రహణావరామైరిత్యాదౌ వివాదః- ఆదేశపరవ్యతి
కకారస్తోకష్టానెస్యాన్మకుశర్యన్మ్యస్యానెతి॥ ఇతితాతా

ప్రసూత్రావవాచః-అమృత్యుఃత్యాచ వాచఃశరస్వేత్య
తదపి పరత్వాదనేనబాధ్యతే.

స్వరితేనాధికారః ॥ ౧ ॥ ౩ ॥ ౧౧ ॥ స్వరితత్వముక్తం
శబ్దస్వరూపమధికృతంబోధ్యమ్.

రణమ్-ఇదమిదం-ఇతః॥ ఇత్యాచాది॥ ఆచక్షేప ఆతోభిస
వినిత్యాదిగృహ్యతే॥ పరత్వాదితి॥ అరవివాదఃపరస్యేతికృత
త్క్రియతఇత్యుక్తౌ-ధ్వజః॥ నన్వసేకాత్తేవస్వేత్యుక్తః
ప్రాగవ తప్తాదిత్యుత్తరన్యాదంతిపర్యతాపిమిదం పృథక్పృ
థగితరణేనెతి-నచైవతస్త్విన్నితనిదిగమ్య ఇత్యుక్తోనిదిగమ్యగివా
ణానాతానువతరణఇతివాచ్యం-తస్మాదప్రాగ్ పరనేనాధ
కారావేనసర్దిప్తగివాణానువృత్తినిర్దేశః॥ వైవక్ష॥ బ్రాహ్మణా అ
మృత్యుశ్చైవమృత్యుఃపూర్వయేదగళ్యసోరాశ్చప్రసజ్జాన్-
యథామృతీరనూతాభ్యుపగమేయఉత్తరస్వేత్యంశఃప్రపరణర
వివేతినాయంబోధ ఇతిది.

స్వరితేనాధికారః-అతేత్థంధూతలక్షణే కృతీయ-
అధికారోనియోగః-తియధూరమధికారఇత్యత్యేవాభ్యా
నమవశరణమ్-యథా-ఆసప్తమాభ్యాంపరిసమాప్తైరజ్ఞా
ధికారః-నకుప్రాగభ్యాసవికారేభ్యఇత్యాది॥ యదాస్వరి
త ఇతిసప్తమ్యుక్తమ్-స్వరితేదృష్టే అధికారో నివతరణఇత్య
ధ్వజః-కస్త్వరితో-అధికారాధ్వజఃకృతస్త్వరిత్యధ్వజ ఇత్య
రేకువాభ్యానమవశరణమ్॥వస్వేవంత్యాభ్యానాదవానువృ
త్త్యననువృత్తిస్తఃతిమనేన సూత్రేజ్ఞేతిచేదతామః-అర్థాత్తర
సజ్జిహాయేదం మూర్తింకృతమ్-తథాహి-అధికారో-అధి
కారః-అధికార్యమ్-గౌణైపివాప్రతిప్రవృత్తిరిత్యధ్వజః-త
థా తగౌణముఖ్యత్వాయోహియత్యేనేష్యతే అపాదానాధిక
రణావారత్యస్వరితఃపాద్యః-తింతరధికారఃకృతిరియంయ
మూర్త్యస్త్వరణరూపాధితే-తథాదనుమదిరత్యుత్తరత్వాదభ్యే
నునిత్యాదివక్ష్యమాణపూర్వవిప్రీతిషుభాః సర్వైఃపిసజ్జిహీ
తాభవంతి-తత్రేతిప్రీత్యుత్తరవాతేనైవకారణత్వాదితి.

పరనిత్యాస్తరజ్ఞానవాదానాముత్తరోత్తరంబలీయః॥
అసిద్ధంబహిరజ్ఞానస్తరజ్ఞే॥

॥ పరనిత్యేతి॥ పరాన్నిత్యంయథా-తుదాదిత్యశ్శః-తుద
తి-రుదాదిత్యశ్శ్చుత్ - రుదధి - పరమపిలఘూపథ గుణంబా
ధిత్యానిత్యత్వాత్ శశ్చుత్॥ రథాధినవావ - ధినవామ - పర
మపిల వాప్యస్యతరస్యమిత్యకారలోపంబాధిత్యానిత్యత్వా
వాదుత్తమస్యత్వాత్॥ పరావస్తరజ్ఞంయథా - ఉపయోగ
పరునుహ్యః-ఇహపృథకుచరమతిపరిమితికల్పంబాధిత్యాని
ర్యాదీనితిసర్వనామ సంజ్ఞా - విధిత్తనిరపేక్షత్వేనాస్తరజ్ఞ
త్వాత్ - రథానివతేదిశ్చిరచిద్విత్త్వమ్ - ఉపకాగువాద
స్తరజ్ఞత్వాదువత్-అనుసుప్ర॥ పరావపవాదోయథా-పర
మత్యనేకావతినర్యాదశంబాధిత్యానిచేత్త్యవైదేశః-చర్మా
వధ్ధు - అస్థిదధీర్భుత్॥ నిత్యావస్తరజ్ఞంయథా-గ్రామణిని
కుల - నిత్యమపిషకోఽచీతినుమంబాధిత్యానిస్సోన శుంశక
ఇతినిస్సః-కృతేతుచమ్య-జస్తత్వాద్భస్సోనస్సాత్ ॥ అస్త
రజ్ఞాదపవాదోయథా-దైత్యారిః-శిశః - పరమపిలవః
దీఘం బాధిత్యాస్తరజ్ఞత్వాద్యుచయదిరహివై అప
వాదత్వాత్పరణాదీఘః - రథాదినోద్విదస్త్యుః - సుర్యా
సుల్వఇత్యుత్రీ అస్తరజ్ఞత్వాదియజిప్రచిరహివై అపవాద
త్వాదెరనెకావ ఇతిస్మృతీచయన్.

యత్యపవాదోఽస్యత్రీ చరితాథాస్తహి-పరా
స్తరజ్ఞాభ్యాంబాధ్యుచివ-రథాహి-చిచ్ఛేత్యేతదనస్యార్థజతా
రయత్తేష్యనజాదిషుచరితాథాత్వాత్తాతజినప్రవతాతే
కిన్తపరమపిలనేకాత్ శిష్టానివ బాధ్యతే-జీవతాన్యవాత్-అ
యతేజస్త్రీమ్-గ్రామణి-సర్వ ఇత్తమ్-అత్రీఅయజఇజస్త్రీమ్.
గ్రామ ఇజహ సర్వఇత్తమితిస్థిత అస్తరజ్ఞేనిగుణేన సవన్
దీఘం బాధ్యతే రస్యసమానాశ్చియైదైత్యారిః-శిశఇత్యా
దైత్యుతాథాత్వాత్.

॥ అసిద్ధమితి॥ తేనకవావేదనిత్యావావేకవ్యంసః

అకృతవ్రాహ్మణః పాణినీయః॥ నిమిత్తం వివాహోత్సృఖం
వృష్ట్యై తేష్టయంతకార్యం సమర్పయంత్యధాః.

ఇతి పరిభాషా పురకరణమ్.

శ్రవణశంధిః.

ఇతో యగచి ॥ ౬ ॥ ౧ ॥ ౭ ౭ ॥ ఇకస్థానే యగోస్థా

॥ అకృతవ్రాహ్మణః ఇతి ॥ అకృతకార్యా ఇత్యధాః - ఏవం త
హి సర్వస్య గాత్రే సర్వవై యథా వ్యంశ్యాదతతా ॥ నిమిత్తం వి
వాహోత్సృఖం వృష్ట్యై ॥ లోకసిద్ధాంతా కథనమేతత్ - యద్వా
అక్షరాభావాప్యేతత్కథనమ్ - యోగ్యతేషాం కార్యం ఇత్య
హి - కార్యవిషయోపాహం వివాహోత్సృఖం నిమిత్తకార్యం -
అకృతవ్రాహ్మణః యైస్తే అకృతవ్రాహ్మణః ॥ యద్యపి కృతమపి
కార్యం నివర్తయంతి పరిభాషాంతరం పత్యతే, ఫలంచతుల్కమ్,
తథాపి అకృతవ్రాహ్మణః ఇత్యేవం ఘోష - పుత్రాశ్చ నాధి కుక్షాశ్చ సృజా
రాదస్మిన్నవంశమితి న్యాయాదిభిరవః ॥ సమర్పయంతి ॥ యథా
నిషేధః సమర్పణాదాకృతసారికమనై రక్షణాత్పాప్తం జపిరాది
భాషామృతసారజనవలాదిత్వం సక్ష్యంత్యాలోక్య సమర్పయంత్య
ధాః.

ఇతి పరిభాషా పురకరణమ్.

శ్రవణశంధిః.

ఇతో యగచి - పుత్రాహారగ్రాహకత్వాత్సర్వవాచ్యేత
సిద్ధాంతా - యాస్తాభ్యాం నిర్వాదికృత్యైవ చ వర్తతే - తేన
ఇత్యేవం ఘోషపరిచ్ఛేదాత్ - యగోత్సృఖం సచత్వరః - భావ్య
మానసానామృతాగ్రాహకత్వాదికాంతే తద్వార్తవాచ్యే
క్షాంతాశ్చ త్రైలోచన - భావ్యమానసానామృతాగ్రాహకత్వాదా
తేన యత్సర్వం యథా రాదివాచ్యమానుభావాత్ - అతో నా
స్తి యథా సజ్జ్యం - సచలమృతం చ భావ్యమృతం చ కార్య
తాత్పర్యం సమాఖ్యాంతయథా సజ్జ్యం క్రియతి వార్తమ్ - ఏవం
కృత్యం కర్మకర్తాభ్యాం కారకకార్యాం పురకరణం ॥

వంశంహి నాయం విషయః || శుభం ఉపాశ్రయ ఇతి శ్రీ - పాన
తతస్త్రయాదీకారశ్రయకారః - శుభం ఉపాశ్రయ ఇతి శ్రీ -

అనంత || ౮ || ౪ || ౪౭ || అచః పరశ్రయరక్షేణ
స్తానత్యుచి || ఇతి కారశ్రయశ్రయమ్.

స్థానివదాదోఽసర్విధా || ౧ || ౧ || ౫౬ || ఆదేశః స్థా

దాదోఽసర్విధా నాం రేపాదేశశ్రయము వర్ణానాం లాదేశశ్రయ
శ్రీశక్తి - తస్తాదినా స్థానైస్తరతమ ఇతి సూత్రేనైవేష్ట
ద్ధి ర్త్యుచి ప్రేత్యానుచదంపక్ష్యతి - పానతతస్త్రయాది || అనంత ||
తస్తాదినా పరశ్రయాదీకారశ్రయము వర్ణాదీకారశ్రయశ్రయమ్ || శంహి
తా నాం విషయ ఇతి || దధ్యతే త్యాదా కార్యనిమిత్తయార్య
దాదేశయితీ సన్నిధిర్వివక్ష్యతే తైవయన్ భవతి తిభావః.

అనంత || యరక్షేణేతి || యరక్షేణ నానీక ఇతి సూత్రా
ద్యరక్షేణేతి చా నవతాతే - అచోరహార్యజ్ఞితి సూత్రాదచో
ద్యరక్షేణ - తదాచా || అచః పరశ్రయశ్రయమ్ || ఏవంచాత్రవాగ్ని
వానానువృత్త్యైవేష్టనీధ్యః, త్రిపుణ్యలిఖితాకటాయ శశ్రయః,

శ్రవణశ్రీశక్తిశ్రయ, దీక్షాదాచార్యా నామితి సూత్రాశ్రయం
నారమ్యణీయమితి భావః - అచ ఇతి శ్రీ - తాదాత్మ్యమితి శ్రీ -
శ్రవణశ్రయశ్రయశ్రయ - అనంతియ దివ్యతా సన్న్యత్ర తాన
జీవయన్త్రమస్య సద్వశేత తాదాత్మ్యధావగతి రితి న్యాయాదభ్య
స్తేన చ సద్వశేతాదీత్యర్థస్యాత్ - తతో లాభువాద్ధరీత్యేవవ
తేర - తస్తాన్ ప్రశస్యప్రతిషేధఇత్యాచా || శత్రుచితి || ఏవం
చావసానేన విద్వత్సంభవతి - వా - వాగ్ని.

స్థానివదాదోఽసర్విధా - ఆదేశశ్రయశ్రయశ్రయశ్రయ
తాన్ స్థాని ప్రయత్న కార్యా నామ ప్రవృత్తావతిదేశాదీకారశ్రయ
అనంత్యుచి - ఆధాదామతేవిషయే - దాత్యాదోదామతే -
తేనాచోయదిత్యాదికామచిత్రయః - భవ్యమ్ - భూవ - క
మఃకః - అచోదోఽస్థవత్ - తేన ఇతి దేశాదీర్హస్థాన భావాః -
శేన - కాత్యాన్ - తై - ఆదేశగ్నివానంకమర్శమ్ - స్థానివదిత్యే

తావలైవసక్కున్దిశబ్దమహిమ్నాతల్లాభాల్ - తథాహి - విశ్వవద
 భీరత్వమ్యుక్తపుత్రపరిగమ్యతే - ఇతిచేదత్రామః - ద్వివిధఅద
 శః - పుత్రత్వమనుమానకత్పతి - అనైయ్యురిత్యాదిపుత్రత్వమ్
 తేస్తుఃత్యాదిత్వానుమానకః - ఎరురిత్యభిహి - ఇతారణిఇతా
 రాస్తఃస్థానీ అనుమాయతే - ఉతారణిచోకారాస్తఅదేశః
 తథాచతేస్తురిభిలితోఽభః - తత్రీత్యాదేశగ్నిహదేత్రత్య
 క్తస్యైవగ్నిహణంస్యాన్నానుమానకస్య - అదేశగ్నిహణసామ
 ధ్యాత్తూభయపరిగ్నిహః - తేనజీవత్విత్యాదేస్తీజన్తత్వాత్ప
 తసంజానీధ్యతీరి - సన్వయరిత్యాదిభూతమేవాను - ఎకదశ
 కృతస్యానన్యత్వాత్పదత్వంభవిష్యతీరిచెన్న - అర్థవత్వేకస్థా
 న్యాదేశభావవిశాన్తేర్వాచ్యత్వాత్తస్యైవగ్నిసక్తసమ్మదాల్ -
 తథాహి - షష్టిస్థానేయేగమ్యుక్తమ్ - స్థానంచపుసక్తః - సచా
 భావతః - అభావోత్పత్తయర్థంశబ్దచ్యుత్యాగాత్ - యద్యపి
 జైస్మిణాదావసమ్మవీదిమ్ - తథాపిసరిసమ్మవేఅర్థచ్యుత్యుక్తి
 వచుసమ్మోగాప్యైవత్యనేనైవారణిహదేనన్యత్వతే - ఉ
 క్తంచ - సర్వసత్వపదాదేశాదక్షిపుత్రీస్యహదేశః - ఏకదే
 శవికారహినిత్యత్వం నూనచుత్వర ఇతి - పదమహర్థం -
 చుత్వచేనేనేతిత్వమస్తే - యద్యపి సర్వవికారసులరాని
 త్యత్వానుపపత్తిః - తథాపిహవికారవిహినీరిత్యాచ్యుత్వమ్ -
 ఏకచ్ఛబ్దకానుభేస్సప్తకై || అసర్వీధాః తిఃమ్ - యశ్చాలా
 విధిః - యశ్చాలాఃపరస్యైధిః - యశ్చాలాఃపిధిః - యశ్చాలివిధిః -
 తత్రీహాభూత్ - తత్రీఅలాఃధా - పూర్వోరన్యస - అత్రీసకా
 రన్యస్థానితత్త్వసమసగంబదట్వమాశ్చిర్యఅద్యవాయ
 తిగత్వంహాప్రీత్ || అలఃపరస్యయథా - ద్యాః - ఉస్థాః - ఇహ
 హాట్వాదిలోహాన - అలః - ధా - య్య కామః - లోహావ్యోక్తతీరి
 లోహాన - సవ్యోక్తిసామర్థ్యాల్లోహనేహభవేదిశక్త్యమ్ -
 ద్యయానమిత్యాదౌచస్యహా - శత్యాత్ - అవివిధా - యశ్చై
 ర్ - కవ్యైః - హాచెత్వత్వంస - సచేహస్థానితత్వానేనాతే
 పుత్రైత్యుక్తాదేవాదేశకత్వతేనానిసర్వమితిసర్వం

సంకల్పాన్ని కుదుర్చుకోవలసివచ్చింది - అనేకేన యశావంత్య
 స్థానం వచ్చింది. అప్పుడు శివార్థావచింతి ద్వారా సుఖం వాళ్ళ
 కోరికలను సంతోషింపజేస్తున్నామని భావించారు.

అచఃపరస్మై పూర్వవిధౌ ॥ ౧ ॥ ౧ ॥ ౫౭ ॥ అవ్యయ

నక ఇష్టమిరువాం నిధ్య త్యేవేతివాద్యం - కంఠస్థమిరువా
 సైరానిధిప్రసాదం - నిత్య సైకుకమ్యం - కంఠస్థమిరువా
 త్వయమభ్యుపగమ్యతే॥ అం చెనాస్థాన్యవయవవివగృహ్యతే -
 తేన రామాయేత్యాదా సుపిచేతిదీర్ఘస్పృహ్యతే - తద్విధాహిం
 జ్ఞాపిత్యహం తమ - య ఇతి దేవయవోనకుస్థాన్యవయవః -
 తథామరుదితామిత్యాదౌవలాదిలక్షణానాం నిధ్యతే - తదేతదా
 హం॥ కుస్థాన్యలాశియేతి॥ ఆశ్రయగం చేహయథాకథంబిన్న
 తుప్రదానైవేత్యాగోహః - తేనప్రకర్యత్యత్యేవలాదిలక్ష
 ణాద్యైః.

[illegible]

చోరదత్త్వం పరనిమిత్తం సేతి వాచ్యమ్ - అశ్చాక్షిప్తే పుత్యయో
 తరదద్విధానాత్ || పూర్వస్తాద్యధిః పూర్వవిధితి పశ్యమీశ
 మాశపక్షస్యకుప్రియైజనంతస్యన్తి, తస్యతే. ఇహయతాద
 శస్యస్థానివద్వావాన్మేట్. అత్రహీతనిత్యజ్ఞం నిమిత్తం - తచ్చ
 స్థానిభూతాడుకారాత్పూర్వమితి || సన్నిధంస ప్రియైజనమ్ -
 విహీరజ్ఞస్యయజ్ఞోఽన్యద్ధత్వాదిదాగమస్యాత్ప్రప్రీతైః -
 సచనావాసస్తర్యజితినిషేధః - యత్రాస్తరజ్ఞేవిగజ్ఞేవాఽచో
 రాసస్తర్యమితిహరదత్తాది మతేఽపిభవప్రతాపపి ఉత్తరకా
 ర్యయత్ప్రసస్తర్యయాశ్చిరం తత్రవిహిన్ద్విప్రకృజ్జిర్మితితై
 యటమతేతదభావత్ || సచైవమప్యపి - చఽపిపరిపయైజనం
 భవత్యేవ - ఇహహీతస్తరకారస్య చవికారస్య చాతౌ గుణవి
 తిపరయాపత్వేతస్యచపరాదివద్వావాత్ యగజ్జాతేనగ్రహణే
 సతివిజభ్యతైరిజానౌ ప్రాప్తః - తిలౌవిస్యవికారశస్యవాస్థాని
 వద్వావాస్థభవతీతివాచ్యమ్. వేత్తైర్గజ్జవాసస్తర్యిస్సృక్కు
 వతీతితత్ప్రపాచర్యాదభ్యస్తాదపిఽచ ఏవయ్యుక్తుసేవిభానాత్ -
 సచసేచాసాహచర్యాల్లుజపవగ్రిహమప్యితిశబ్దాత్ - చిత్ర
 తిషేధేపరమితిపరసాహచర్యన్యజతీయస్తాత్ - సచైవమప్య
 వభ్యస్తాదిత్యవాదకంవారణాయపశ్యమీనమాశపక్షపతశస్య
 కవితివాచ్యసే - చవికారస్యతైరకారస్యచాతౌ గుణవితిపర
 యావేత్యతైర్ముస్యాభావాదవాదాప్రసక్తైః - అత్రతైకాదశస్య
 పరాదివద్వావాన్మేగ్రిహణేనగ్రిహణంసభవతి - అల్పిధాఅస్తాది
 వద్వావాప్రప్రతైః - అన్యథాఅయజేష్యగ్రిమిత్యాదౌశవన్తది
 ఘోగదుర్వారస్యాత్ - అస్తుకాపరాదివద్వావస్తథాపిర్ముకా
 రస్యాత్పాదిగ్రిహణేకతర్యతైర్వాదేశోనస్థానవత్ - అల్పి
 ధిత్వాత్ - తస్తస్పృశ్యమీశమాశపక్షో విరథ్తకపివేతిచదత్తా
 వుః - పశ్యమీశమాశప్రియైజనతయా అపీపరన్నిక్యుదా
 తాతతో భవతస్తు సేహసాహచర్యం నియామకతయా శ
 క్తుకమ్ - ద్విప్రీశ్యకురితిసూతే) కృతోర్వర్గగ్రిహణాజ్ఞాత
 తాత్ సాహచర్యంశశ్వత్రాతీయతే - ఏవంభభవతేర్యజ్ఞ

[illegible]

10

१५४०००:-

పదం: తాత్పర్యసమృద్ధ్యనుబంధ కర్తవ్య - ఇతి స్థానిక చార్వాక
చరిత్ర.

సతీతానంద్విరచనవరయణోపశ్యురశుభద్రాసుస్వర
దీర్ఘచక్రవిధిమ్ ॥ ౧ ॥ ౧ ॥ ౫౦ ॥ ఉదశ్యురచయవయవెద్వి
ర్యురనాదోచకర్తవ్యురనిమిత్తోఽచారోనస్థానితల్ ॥ ఇతి
నివర్త్యానమః.

శ్రీకృష్ణాపత్రం త్యాగజ్ఞానా॥ అరఃపూర్వత్యేనవృష్ట్యై
తి॥ పూర్వత్యయేపలక్షణం నకులితకమితిభావః.

సమస్తాన్ - సుదాన్తాదీనాంచరన్తానాం ద్వంద్వః - తతో
విధిశబ్దేనకర్తృపృథ్వీనైశ్చ సమాసః - విధిశబ్దశ్చ భావసాధనా
విధానంవిధిః - సచ ద్వంద్వస్తైశ్చ యమాదిత్యాః - పృథ్వీ
తంశుక్చుధ్యతే || సచస్యచరమావయవఇతి || వృక్షంవేతీవృ
క్షవిః - వృక్షంవారీతివృక్షవాః - తమాచక్షేవృక్షవయతి - త
తోవిచ్ - వృక్షన్ - ఇమాహ పావ్యార్యరీతిహాస - తిలోపస్య
తిలోపస్యవా స్థానివత్తాన్ - సచ సుఖస్థాన్తిజితహరదత్తాది
కుతే ఆస్తర్వర్తి సుఖపవత్తాన్ సపదాస్తేతివిషేషశ్చద్యుః -
విధే శుశ్రూషస్య సుదానవయవత్వాత్ - సుదాన్త స్యసాధానే
విధానేతివ్యాఖ్యానేతు సపదాస్తేతిస్థానివత్సన్తిధాన్తే
ర్లోపస్యైవేత్యాదికుసూరమాయాంఙ్ఠిః || ద్విర్వచనాదా
తేతి || యలోపాయ ఆదిశబ్దాధాన్తః - పరిఇతికుపరియోఽ
తాదేశః ససస్థానివదితివ్యాఖ్యేయమ్ - సహనివత్సాధానేఽపి
సాతవాద్ద్వంద్వః - సప్రజ్జ్వలుకచ.

అథోవాచకాని॥ శుద్ధాస్తే. కానిశుద్ధి-
కాస్తే - ఇహయజ్ఞవాదేశయ్యైః కర్తవ్యయ్యైః శ్చ సోమిజ్ఞా-
వాసస్థానివర్త - సచేకారాకారయ్యైః స్థానిభూతావరః
పూర్వత్వవిరహాదేవ అల్లోవాసస్థానివదితిచార్యమ్ - వాకాగ్ని-
దేవోద్భవ్యశుద్ధానిశుద్ధియస్తే ఇతిపక్షేస్థానిభూతావరః
పూర్వత్వశ్చశుద్ధశత్రూర్ - యచ్చాగోరః గోచేత్యాదౌకారక-
శ్చ్యుతతదీకర్తవ్యే అవశ్యక్యల్లోవాసస్థానివదిత్యుక్తచార్యమ్ - ౩

త్రివిధ లోకస్థాన్యకారాత్మకత్వవైవిధ్యప్రత్యక్షాదోకారశస్యః
 ద్విర్యవశః - సుఖ్యపాశస్యః - నానాసప్తర్యవశః - సేవా ద్విపాత
 జ్ఞపరిభాషితశ్చనవ, వర్తతే - స్థానివద్భావసంపేదసాక్ష్యాత్మక
 పంచస్యవిదన్యత్రాప్రూహ్యమ్ ॥ పరః - యాయావరః - యా
 తేర్యజన్తాద్యశ్చయజజ్జలివరః - ఆతోలాపః - శరతతోలా
 పజ్జటిచేత్యాలోపేకరైవై సప్తానివర్ ॥ యలోపః - యాతిః -
 యాతేర్యజన్తాత్త్రిచ్ - ఆతోలాపః - యలోపః - ఆల్లోప
 శ్చస్థానివత్త్వాదాతోలాపః - యలోపః - శరతుసరాలో
 పశ్చజ్యైః - విజాలజ్ఞాయేనాల్లోపేనానిధిత్యాత్ - స్థా
 నివద్భావచ్ఛ - సమయదియ - పరిధింపురిస్థానివత్త్వసంపే
 దసహితకరంచాయోగి - ఉచ్యతే - అనిధింబహిరగ్జమితి
 యజానిధిత్యాత్త్వయలోపః - శరవానాసప్తర్యజతినిశ్చ
 దః - ఉత్తరకార్యచలనసప్తర్యంయత్రైవత్రైవతదభ్యుపగమా
 త్ - కంచాత్రస్యగద్ద్యయలోపేషులోపాదాదేశవసప్తానివ
 దితివార్తికమస్తి - తేనాన్యః స్థానివదజజ్జటితః దోషః ॥ స్వర-తి
 క్తిరకః - ఈకారశ్చ లిటిత్యుచాత్తత్వకరైవై సమైవతోలా
 పాసప్తానివర్ - సరలిటిత్యురచ్చసాక్షర్షమ్ - కారకఇత్యా
 దానాః కాశత్వార్ ॥ సవభూయన్యారయేః - కట్టి - శ్చసారల్లో
 పాసప్తానివర్ - యద్యప్యనుస్వారోసప్తానిభూతాదచః పూర్వ
 ఇతి తస్యపరసంబ్ధకరైవై ఆల్లోపస్యస్థానివత్త్వపుసక్తవిక
 నాస్తి - తథాపిస్థానివద్భావాలనుస్వారైవ త్వప్రత్యక్షసేవ
 తత్త్విసక్తఇత్యాచూః - సను సువర్గగిహగమాతేజానుస్వ
 రైవస్యమేత్తుంకతజ్జతిమనేన సృగగనుస్వరగ్రహణేన
 శస్యత్ - పృథగ్గిహగమాతేయత్రైవరసంబ్ధవైత్త్రివేతి శం
 కాత్యైః - తథాచయత్రైవరసంబ్ధపుసక్త్యః కంఠస్థిత్యాత్
 తత్రైస్థానివద్భావం సంపేద్యునుస్వరగిహగమ - వికంఠత్రై
 వరః - బాదేశస్యపుసక్తోనాస్తి యాతిత్యాదౌతత్రయలో
 పేస్థానివద్భావం సంపేద్యుంపరగిహగమ - పృథగ్యలోపగిహ
 గమ్యమితిజ్ఞేయమ్ ॥ తిర్హ - త్రిలిపిత్వా - త్రిలిపిత్వకర

[illegible]

ఝాంజ్ ఝాంజ్ ॥ ౮ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ఇతి ధారా స్వదధారా.

అవశ్యవంశాపః ॥ ౧ ॥ ౧ ॥ ౬౦ ॥ శ్రీకృష్ణావశ్య
వంశా వసంజ్ఞంస్వార్థ - శం.యొ గాన్తస్యహాపః ॥ ౮ ॥ అ
౨౩ ॥ శం.యొ గాన్త,యస్మిన్ శం.తవశ్యహాపః ॥ ఇతి
యలా పేదా/యం. గాన్తహాపః.

ಯಾಣ್ ಎಂಬ ವೈದ್ಯನಾ ದೈವ || ಈ ಸುಖ ಸಂಭವಿಯಾ ನನ್ನಿ

[illegible]

ఇందు గాన న్నిది ద్విస్యోతి అలోఽన్యస్యచరితావయేలితా
వః - యద్యపి విశేషణంబునన్తః ధిలాభాత్పంయోగస్యైత్యేన
తయితుము. తన్ - తథాపి త్రిత్యక్ - స. యోగ సఃజ్ఞాతవత్
ద్యుత్తరలోకత్యావౌ లో వంబంయితి సఃయోగావవౌ
యస్యేతి ద్వివచనానైసఫూసలాభార్థవన్త గ్రహణమితి మనో
రమామూః స్తేతిచ్.

[illegible]

శక్తిని పరమై యకాంస్మాపివ్యత్యమ్॥

తదిహ ధ కారయ కారయోద్వికార్యచికల్పార్యత్వాదిరూ
పాణి - ఏకధమేకయమ - ద్విధంద్వియమ - త్విధమేకయమ -
ఏకధంద్వియమ.

తృతీయమైక్యపదమార్ - సచనానానన్తర్యగ్వినివేశః - ఉ
త్తరకాలపువృత్తలూప అనానన్తర్యాగావార్ - తదుక్తన్ -
శంయోగాన్తలూపయగః ప్రతివేశః - సవార్షులూలాపాద్
హిరణ్మణాద్యైః.

[illegible]

సుధ్యుహస్యః - కుధ్వరిః - భాత్రోంశః - లాక్ష్మిః.

మహాశక్తిం వాక్యమప్రియోగాన్తరణత్యాకక్ష్మ్యాభ్యంతిష్ఠా
మాదశాస్త్రాద్యుద్ధేన ప్రియోగాన్తరణేన గుణాదశాస్త్రాద్య
వృత్తేరేవ విధాన్తి. త్యాక్ష్మకుశక్తిచ్ఛాస్త్రాప్రవృత్తైః ఆనన్య
చత్తిరవి పుక్త్యతేనదోషః. నాహి ఆనన్త తావ్యనహిత ప్రయో
గవ్యకత్యాత్ తచ్ఛాస్త్రాకర్తవ్యస్య పరినిష్ఠితప్రియోగ స్యా
భావత్ తచ్ఛాస్త్రావ్యవస్థాపకత్వావత్త్వాదోషః. పుక్త్య
తేన నానాస్థిత్వస్య వైకల్పికత్వేన యావచ్ఛక్తిద్విత్యన
హి ప్రియోగస్య పరినిష్ఠిత్యైవ తేనైవ శాస్త్రస్య కృతాథా
త్వాత్. నితినాతారిదిద్విత్యనకు నిత్యత్వావానన్త్యవత్తైః
తిండివ్యకాన్తాకృతీయాయాం లాఘవాత్ పుక్తమప్రకృ
త్వావేవ ప్రాప్తికల్పవాదసభ్యావగ్రహణం ప్రత్యాభ్యారమ్. ఆ
తేన సర్వస్య ద్వైత్యావ్యాపితపునఃపునఃప్రవృత్తిరిత్యాచుః.
నచైవ విద్యతో సవగ్గతికాకతేన రూపాన్తరమస్తి రివార్యమ్.
ఇహానేతన్నిషేధాత్ - సచ నిత్యసమానవివరన్నిషేధకలవా
ద్యమ్. నిష్క్రిత్యసమానయోగ్యాకలప్రతిషేధవివారికస్థిత్య
గ్రహణస్య భాష్యే ప్రత్యాభ్యారత్వాత్ - కుమారమాయాం
కుశక్త్యేనదవారక్యతేరిస్సద్విత్వం నేత్యాకయేన సకారద్వి
త్వేనలభ్యే. విసర్గద్విత్వేన షడశేత్యుక్తమ్. ద్విధమితి. కుద్వి
తి సస్యజక్త్యేనదవారధద్వియంనాస్తి - రథాపిభూతపూర్వ
మాశ్చిత్వేనముక్తమ్.

సుధ్యుహస్యవిత్ కర్తృకరణేకృతావమలమితి తృతి
యా సమాసః. నన్విహయణేవచుర్లః. సుధీకబ్జస్య క్షాయ
తేనాబ్జసారణేన నిష్పన్నత్వేన సబ్జసారణాచ్యుతిపూర్వ
యావాచత్తేరితేత్ - మైవమ్. సబ్జసారణపూర్వత్వే సమా
వాద్యగ్రహణమితివార్తికతైః సబ్జసారణస్థానికవ్యాతథా
త్వాత్. నచైవ విద్య సభాసుధియ్యులియన్తిషేధకక్ష్మ్యాః. ఆ
ద్విత్వేననిత్యయే పరిరవివరన్నిషేధస్యప్రవృత్తైః. సుఖీత్య
నువర్త్య సుఖీచరతవివరన్తిషేధాత్ భాత్రోంశః ఇతి.

అచోరహాభ్యాం ద్వీం ౮ || ౪ || ౪౬ || అచోరహాభ్యాం
రేఫహాకారాభ్యాం పరస్పర్యో ర్ద్వీ వాస్తవః - హర్ష్యనుభవః
సహస్యస్తి.

హలాయమాంయమిహోశః || ౮ || ౪ || ౬౪ || హలఃశ
రస్య యమోలావస్యద్వాయమి - ఇలూవశత్యేద్విత్వా
భావశత్యేచైకయమూపంతుల్పః - లూపారన్భుఫలంతుఅది
త్యోజవలాస్యేత్పిన్యంహః - యమాంయమితియథాశం
భ్యవిచ్ఛానాన్నహ - హహత్త్వం.

అచోరహాభ్యమ్ - అచోకిమ్ - హ్నుతే ఇత్యాహౌసకా
రశ్యమాభూత్.

హలాయమాన్ - హలఃకిమ్ - హ్నాయ్మామ్ - ఇహాయకా
రాదీవాంయకారాదౌచైత్యథాశంభువముహవరణన్య
న్యై - సుభువాశ్యః - ఐశ్వర్యః - అత్యయశోమయ ఇతిమ
యః పరస్పర్యస్యస్యబద్ధిత్యైక్యతేనేలూపః - నులూపః.
హుబువ - కుర్మః - అత్యశోహోహామితిఅస్యహస్యమశ్య
చద్ధిత్యైక్యతే - హః - ఉత్సాహాత్ - సుగర్భీశః - సత్తమ్యతః -
అత్యహః - అచేంజనవాంయస్యేతత్సనేజకారణకారసకా
రాణాంలూపః || లూపస్యాద్బద్ధితి - యమూహఇతిసూతాదన్య
తరస్యామిత్యమంతాతెతిభావః || లూపారన్భుఫలంత్వితి - అది
త్వశబ్దాద్బద్ధిదినేతిగ్రహ్యయైస్యేతిచేత్యకారణా
శ్చఅనేనకయలూపేతివ్యమిత్యేకయకాంకంయూపంసిధ్య
తి - హాన్యభేదిహః - చాన్యస్యచతద్ధితేవాతీత్యనేనయ
లూపకతేచికయకాంకసిద్ధతీవాన్యమ్ - అదితౌజాతఆ
దిత్వజ్ఞాన్యమి - యమూంతన్యచ్యవృత్తిః - యథాన్యజ్ఞాన్య
నాదితి || ఇక్ష్వాహాహౌభౌహౌపారన్భుఫలాభావాత్ రేఫస్యర
శ్యేపరతదివాహౌజ్ఞానావృయథాన్యజ్ఞాన్యసూత్రమిహమూ
శస్యస్త్వమ్ || హహత్త్వమితి || అత్యహః హోనేత్యర్థః - హలాయ
యకాయంసకారణపరితుససూత్రింమూర్ధ్వి - హ
ర్షమిత్యాదౌరేఫాత్పరస్పర్యోవానైతిః.

ఎచోఁడయవాముఁజి || ౬ || ౧ || ౨౮ || ఎచోఁకొమా
 తఁజి - వొకయొకవొకేమృతం || తస్యలాఁజి || ౧ || ౩ || ౯ || త
 స్యేతోలాఁచస్మిన్ || ఇతియవయ్యేర్లోపాస-ఉచ్చారణసామ
 థ్యాన్ - ఎవంచేత్సంజ్ఞాపీహసథవతి - మరయే - విష్ణవే - నా
 యతః - పావతః.

యస్మిన్ విధిస్తాదావల్లభాణి || శస్త్రమృతైర్లభి
 తేవిశేషణీయాతేయోవిధి తారభ్యతే శతదాదౌజ్ఞయః || యేనవి
 ధిరత్యస్యాచవాదః || వాస్తోయి పృథ్వయే || ౬ || ౧ || ౩౯ ||
 యతారాదా పృథ్వయేవత ఓదాతోరవొకవొకాస్త్రః - గూ
 ర్వికారోగవ్యమ్ - గోవయసోర్యత్ - నానాతార్యం నావ్యమ్ -

|| ఎచోఁకొమాదతి సన్వత్రైః వయథాసంఖ్యనూత్రం వత్తు
 ముచితమ్ - పృథ్యాచారగృహణేషుతవ్యవహర్యే నిర్మాధర
 మ్ శాఖ్యచగమైవీలవ్యధా - బోధామృత్యుధావికత్వాధ్ధా
 సమాదాయ యథాసంఖ్యప్రస్థాన్యశ్యవాచ్యత్వాత్ - అవ్యథా
 విచార్యమేవావాయవామౌసనీధ్యరణ - మైవమ్ - అస్తరత
 మత్వేనాపితత్విధేః - తథాపి - ఏచస్సన్వత్తురాణి - తతశ్చనం
 వృతాకారతాలవ్యస్య ఏకారశ్యచవృతాకారతాలవ్యోఽ
 య్ - సంవృతాకారాప్యస్య ఏకారశ్యవాద్యశబదవ - వి
 తోఽస్మిత్తరధూయస్తాదైకారేకకారోఽధ్యధా మార్యః -
 ఆకారవ్యధామార్యఏవ - ఏవమకారోఽధ్యకారోఽధ్యధ
 మార్యః - ఆకారస్త్యధామార్యఏవ - ఏవచివవృతాకారతా
 లవ్యస్య ఏకారశ్య ఏవవృతాకారతాలవ్యాయ్ - ఏవవృతాకా
 రాప్యస్య ఏకారశ్య ఏవవృతాకారాప్యాయ్.

వాస్తోయి పృథ్వయే - యాతిమ్ - గోభ్యామ్ - నా
 భ్యామ్ - పృథ్వయేతిమ్ - గూయసమ్ || యతారాదావి || యే
 సవిధితి సూక్తిస్యాచవాదయతేన యస్మిన్ విధిస్తాదావ
 ల్లభి తాదితివాదితేన అయమథోగలభ్యతే || ఓదాతోరితి ||
 తూర్వసూత్రేతయోరవవాస్తౌ పృథివ్యానత్వేన నిరీకరత్వా
 దితివాదః.

నానయోధర్మత్వాదినాయత్.

గూర్వాతాభస్థమ్యససంఖ్యానమ్ || అధ్యక్షంకూడేదమ్ ||
గమ్యులః - ఊతియూతీత్వాదినా యూతిశబ్దోనిచాతిః - వా
స్తత్త్వత్యతీవకారా ద్దోర్మూతానిత్యతీవకారాత్వా పూర్వ
భాగేలాప్తావ్యోరితిలాపేన వకారః ప్రాప్యతే తేనకూర్తియ
మానవకారాస్త ఆదేశస్యాత్ - వకారోనలుశ్చత్యతియా
వత్.

ధాతోస్తస్మిమితస్తైవ || ౬ || ౧ || ౧౦ || యాదౌ
పుర్యయేశుర ధాతోరచశ్చ ద్వాస్తాదశస్తస్మిమితస్తైవ
వకారస్యస్య - లవ్యన్ - అవశ్యబావ్యమ్.

|| అధ్యక్ష || తామధామిదమ్ - గూర్వాతావాకేవాస్తా
తేశస్యాత్ సమునాయోనాధ్యపః పరిమాణం గమ్యతేచేదిత్య
ద్ధః - గమ్యులీక్రీకోశయగమ్ || నిచాతిత్యతి || తైస్తైవ త్యేన
త్యథాః - సనుగవ్యంనావ్యమిశ్యతీవత్యేనాచదత్వాద్వలూపా
భావైపిగమ్యుతిరిత్యతీవలిసర్వమితిలాపశ్చ కల్యవ్యతి
వానాచస్యాదతతతా || వాస్తత్త్వత్యేతి || వకారోనలుశ్చత
యతి || ఏవంచవలిసర్వమితి సూత్రేవ్యోత్యనువృత్తావపి
వకారంపరిత్యజ్యయస్యలూపస్యాదితి వ్యాఖ్యాస్యమాసంశ
క్లబ్యతే - ఏవచ్యతతైవస్మిటికరష్యతే.

ధాతోస్తస్మిమితస్తైవ - పూర్వగనీధే నియమాధ్యమి
దమ్ - పూర్వనూత్రిమనువతాతే ఏచఇతిచ - అచ్చజ్జేనయా
దిపుర్యయః పరామ్యుశ్యతే - యోగ్యత్వాత్ - నకునస్మిహిలో
ఽపిభాతుః - నహిస్వావంజవన్వైచస్వయః సమిత్రలభవతి -
ఏవకారస్త్విష్టతోఽవధారణార్థః - శ్చభాహితస్మిమిత్రస్య
ఏవోయదిభవతి - హిధాతోరచేతిచ - ఏవనియమాశ్చమృత్య
త - తతశ్చబాధివ్యతిత్యతీవస్యాత్ ధాతోస్తైవమిత్రస్య
సిస్థాద్యాయతత్త్వాదే - తదేతత్త్వః కుభిదత్తాహ || యా
దౌపుర్యయేశుర ధాతోరచశ్చ ద్వాస్తాది || లవ్యమితి || లునా
తేశవోయత్ - సార్వభాకుకాఢ్ధాకుకమేరిగునః || అ

తాతవాస్త్రీబాల్మీకీర్ణవాస్తవస్వరసస్థిః పాదపీఠ-హరయేః
విష్టభవా - విష్టవిహ - శ్రియాప్రద్యతః - శ్రియాయద్యతః -
గురాడుత్కః - గురాభుత్కః॥

కాని సన్నికాపత్ర త్విత్తరాయై వైరజ్జోపస్య ధ్వానితైః సయ
జావాడకాచాగ్రహి సపదావైతి స్మారేణ చ దాస్తాభావన్ని
శ్చేదాన్న సః॥

వికః పూర్వపరయోః ॥ ౬ ॥ ౧ ॥ ౮౪ ॥ ఇర్వధిశ్చర్వ ॥
 ఆశ్చ ॥ ౬ ॥ ౧ ॥ ౮౪ ॥ అపప్లావదవిపర పూర్వపరయోః
 రేకానుగ ఆదేశస్వార్థం హితాయామ్ - ఉపేష్ఠః - రమేశః -
 గబ్ధో దకమ్.

దిగ్విజయము || ౧ || ౧ || ౧ || యుద్ధవిజయమును గురించిన
 కృష్ణమహర్షి వేదాంత సారమును గురించిన - తత్త్వసారము
 తత్త్వసారమును గురించిన - తత్త్వసారమును గురించిన - తత్త్వసారమును
 దిగ్విజయము - తత్త్వసారమును గురించిన - తత్త్వసారమును గురించిన -
 తత్త్వసారమును గురించిన - తత్త్వసారమును గురించిన - తత్త్వసారమును
 తత్త్వసారమును గురించిన - తత్త్వసారమును గురించిన - తత్త్వసారమును
 తత్త్వసారమును గురించిన - తత్త్వసారమును గురించిన - తత్త్వసారమును

॥ తన్ని మేధాదితి ॥ నచ స్థానివత్సని మేధేః పునిధ్ధంబహి
రద్ధుమిత్తల్లో పస్యాసిద్ధ త్వాద్యజావాదేశాస్త్రబలవతి చాచ్యమ-
మదద్యయాశ్చిత్యై నతయో రుచబహిరన్యత్వాత్ - సాచానస్తర్య
ఇతిని మేధాచ్యు.

ఉరగ్రహరః - అనువాదపట్టిష్ఠానేయోగతి పరిభాషా
 యా అనుపట్టితాపట్టిష్ఠానేగ్రహణి తతోఽనువర్తతఇత్యాశ
 యోవాహ || రేవత్తానేయోఽణితి || స్థానేఽన్తరతమ ఇత్యుతో
 పిష్టానేగ్రహణమనువర్తతే - తేనచిశ్చక్షాతస్థాయామేవానో
 రచుతోభవతి - తదేతద్వాక్యవైష్ణవై || రచరస్య స్మేతచివర్తతఇ
 తి || ద్విఃకిమ్ - తువ్యతి - గయమ్ - అగ్నిమ్ - రిశాదీనాంరచర
 త్వంతుభూయత్ - రిన్యతః - మాత్రియతి - రిత్ - రియతే || అ
 న్తరతమ్యాదితి || రేవతస్మైస్థానిరంత్యస్మైరభవ్యా రా యుతా

భూమితి తే ద్విత్వమ్. యురోయురిశవశే || ౮ || ౪ || ౬౫ ||
 హలః పరస్య యురోహావాసాత్పవర్తయతి - ద్విత్వాభావే
 లోపసత్యేకధన్-అసతిలోపే ద్విత్వ లోపయోర్వాద్విధమ్-
 సతిద్విత్వే లోపేచానతిమిధమ్-కృష్ణధిః-కృష్ణధిః-కృష్ణర్ధిః-
 యదృతిశబ్దామిమంబితి షష్ఠీతి తే కకారస్యద్విత్వమ్-
 లస్యప్రసవితేతి- తేనతవల్గూరభివ్యత్యియాశచతుష్టయమ్.

ద్విత్వంబవైవక సైవ మూళయోరుభయోరపి ||

తవల్గూరాదిమబుధైశ్చోధ్యంకూపచతుష్టయమ్ ||

వృద్ధిరవి || ౬ || ౧ || ౧౦ || అదేవితరవృద్ధిరకాదేశస్యైర్
 గుణాచవాదః - కృష్ణైకత్వమ్ - గజౌఘః - దేవైశ్వర్యమ్ - కృ
 ష్ణాత

రేణస్థానసామ్యాదిత్యర్థః || తే ద్విత్వమితి || ఋధర్థస్యేతిభావః.

యురః - హలాయమాంబమిత్యతో హలభివ్యనువర్త
 తేతవాహ || హలః పరస్యేతి || హలః కిమ్ - పితృమ్ - యురభి
 తిమ్ - శార్దూకా - యురితి కిమ్ - ప్రియశబ్దా - అల్లోపాన్త్ర
 పూర్వత్వానిర్దేశానివర్షణవతీతి చకారస్యభావారశరలోప
 స్వాస్య - సవర్ణభితి కిమ్ - తర్వా - సవర్ణగ్రహణసామ్యార్థా
 ద్యథాసజ్జ్యకుర్యనభవతి - తేనశిద్ధీత్యత్ర ధన్యవికల్పేనలోప
 స్పృధ్యతీతి షక్ || లోపావతి || యయోరభితి నూత్రాదన్యతరస్యా
 మిత్యనువృత్తేః || అసతిలోపభితి || ద్విత్వాభావేభివ్యనుషభ్య
 తే - ద్విత్వలోపయోరసతోరిత్యభావః || త్రిధమితి || యదృ
 తియభితి షక్ శాస్త్రరణపునర్ద్విత్వేచతుర్థమపిబోధ్యమ్.

వృద్ధిరవి - పూర్వసూత్రాదాదిత్యనువర్తతే - తవాహ
 || అదేవితీ || కృష్ణైకత్వమితి || కృష్ణైశిశంబోధనే పృథక్పదమ్ -
 ఎవంబవేత్యపి - ఇత్థంచాత్రిషష్ఠీసహస్రవ మభ్యుపేత్య పూర్వ
 తగుణేతివిషయశబ్దస్యసంజ్ఞాప్రమాణత్వాదిత్యాదినిదా
 తనగుణావిధోఽనిత్యభితి మేంద్రియాభ్యాసంసాత్వత్వ
 శ్చకమితిబోధ్యమ్.

ఏత్యేథయాట్సు॥౭॥ ౧॥౮౭॥ అవర్ణాదేవాద్యోరత్యే
భత్యోరుచితకరే వృద్ధిరేవాదేశస్వార్ - తరదూచగుణాచ
వాహః - ఉపైతి - ఉపైథతే - పృష్టాహః - ఏవాద్యోః ౩౩ - ఉపే
తః - మాతవాన్పృథిభర్ - తురస్తాదతవాదన్యాయేనేయంవృద్ధి
రేజీతరదూచస్యేతవాధికా, సత్వోమాద్యోశ్చర్యసృజేనా
పై హితివృద్ధిరసాధురేవ.

అక్షదూహిన్యాయుచనంభ్యాసత్ - అక్షహిణీనేనా.

స్వాదీరణాః ॥ నైవరత్ - స్వేనేరితుంకిలకవ్యతి

ఏత్యేథయాట్సు - అర్చిపచీత్యనువరతే - ఏతచ్ఛవీ
త్యేథత్యోవ్యోకషణమ్ - సతూః - అసమ్భూత్ - అన్యగవి
త్యత్ర అదిత్యనువరతవీచ-అతో వ్యాచప్పే॥ అవర్ణాదేవాద్యో
రితి॥ పృష్టాహాచితి॥ పృష్ఠంవచాచీతి॥ పృష్టవాట్ - వచాశ్చైతిన్యైః -
వాహాత్ - గుణాచవాదతయా అనేనవృద్ధిః॥ ప్రేదిధాదీ॥ ప్ర
పూర్వస్యపిథతేర్జ్యస్తస్యలుజిరూచమ్ - సమాద్యోగ ఇత్యా
దామాతావః॥ తురస్తాదితి॥ తురస్తాదతవాదాఅసస్తరాన్,
విధికాదధన్తే మోత్తరానితి న్యాయేనేత్యథాః.

॥అక్షదితి॥ అదిత్యనువరతే-అచీలిచ- తేన పూర్వవరయో
త్యర్జయోరేవభవతి-ఏవమన్యత్రా పూర్వాహమ్॥ అక్షహిణీతి॥ ఉ
హాస్యమూహః సోఽన్త్యస్యాదోహిణీ- అక్షానామూహిణీతివిగ్ర
హః - తరిమాణవికేషవికేష్టా నేనాఅక్షహిణీ - పూర్వతతా
త్యంజ్ఞాయామిలిగర్వమ్ - అక్షానామిత్యస్యఉహాశభేససమా
నేతరవిగుణు అక్షహిణీత్యేథభవతి- సతుకరీవృద్ధిః - అన్తరక్షే
ణగుణేనవాధారో - అతవాదభూతాయాఅపి వృద్ధిరూహిణీ
శభేస విగ్రహాదరితార్థత్వాత్ - యథోక్తవిగ్రహో - యద్య
వవాదోఽన్యరీచరితార్థాశ్చ హి-పరాన్తరకర్తృత్వాత్ వాధ్య
తదితి.

స్వాదీరణాః - తురేరిజోరితిత్వాదితోఽచుపాతః
స్వేరితితీస్యస్తస్యఅన్తీయాంవృద్ధ్యభావతృప్త్యార్థం - తురికా
గ్రహాదిస్య సంభూతా ॥ స్వేన తురితుమితి॥ యతాత్వీరణిమ

బృగంక్రియతే తద్యజార్ణవం దశార్ణవః-సదీచదశాజా-
ముగళత్వోదగ్ధభూమాజలేచ.

ఉపసర్గాద్యధితా ॥ ౬ ॥ ౧ ॥ ౧౦ ॥ అవస్థానా
ఉపసర్గాద్యకారాదాధితాపరవృద్ధికాదేశస్వార్థ-ఉ
పార్థవి॥

అస్తాదివర్ష ॥ ౬ ॥ ౧ ॥ ౧౦ ॥ యాయామకాదేశస్వ

మితి ॥ తకారమకారయోద్విత్వవికల్పాచ్చత్వారీయాపాణి-
రేఫాత్పరస్యతు అచోరమాభ్యామితిద్విత్యై యణోమయగ్గితి వ
చనాస్తరణి పునర్ద్విత్యైఎకణం ద్విగం త్రిగమితి ద్వాదశ-
ఖయశ్చరఇతి శకారస్యద్విత్యైచతుర్వింశతిః-సచేహశకోఽనీ
తిద్విత్యైపిషభశ్చద్వ్యైః-తస్యసౌత్తద్విత్యమాత్రివిషయత్వా
త్-అతఏవఖయశ్చరఇతివార్తికస్యవత్పరఃఅచ్చరాఃఇత్యుదా
హరణం కాష్ఠీవత్తమ్ - సచవదేస్సప్రత్యయేపరతశ్చర్త్వ
కృతే తస్మాసిద్ధత్వాత్పస్యఖయఃపరత్వం నేతికడ్డ్యమ్-పూ
త్యప్రాసిద్ధీయదుద్విత్యైత్వైక్యైః - అతఏవమసాకమాంఘం
కట్టస్త ఇత్యుత్రటకారాత్పరస్యద్విత్యైక్యైకమితిఽఽ.

ఉపసర్గాద్యధి - ఉపసర్గాత్కిమ్ - ఖట్వర్పతి- ఋ
తికిమ్- ఉపేతిః- తపరకరణముత్తరార్థవ - ఇహాదీర్షర్కారా
దర్గాతోరశమ్భవేన వ్యావర్త్యలాభాత్ - ధాతోకిమ్ - ఉప
సర్గారః - సన్వయముపెత్తుపసర్గఏవసభవతి- క్రియాదా-
గవనోపసర్గత్వాత్ - ఉపగతఃముకారఇతివిగృహ్యక్రియా
యోగత్వసమ్బంధనేఽపి యత్క్రియాయంత్రా వాతవత్తంప్ర
త్యేవగతుపసర్గసంజ్ఞాఇతియుకారం ప్రత్యనుపసర్గఏవ-
తథాచాకృతేఽపి ధాతుగ్రహణే ఋకారాపిధాతోవేన వృద్ధి
ర్భవిష్యతి-ఉపనగ్గణధాతో రాక్షేహత్-సత్వైతేతివేత్సై-
అతఏవ యోగవిధాగన పునర్విధానాథమిత్థనువదం ఎత్వ
తీతి సకాశ్యనువచంతిః.

అస్తాదివర్ష : ఇహావకఃతూర్యపరయోరిత్యనువర్తతే-

పూర్వస్యాస్తవత్వరస్యాదివత్పాదితరేఫస్యపతాన్త్యై-భ
 కవసానయోర్విశర్వనీయః || ౮ || ౩ || ౧౫ || ఖరి అవసానేవ
 రేఫస్యనిజగనీయస్యాత్వతానై - ఇతివిశర్వప్రాప్తై-అస్త్
 వద్వావేన పతాన్త్యస్యనవిశర్వః - ఉభయభయై కర్తంచపి
 దేవతయోర్వ్యాదినిర్దేశాత్ .

ఉపసర్పజై వకాతోరాక్షసేసిద్ధా కాతావలి యోగవి
 భాగేన అనర్వృద్ధిరికానాథామ్ - తేనఋత్యకఇతిపాక్షికోఽ
 వి పృక్వతిభావోఽర్తవభవతి.

వాసుప్యాపిశరేః || ౬ || ౧ || ౯౨ || అవర్ణానైదుశ
 శర్వాదృకారాదౌసుబ్ధాతౌవృద్ధిర్వాస్యాత్ - అపిశరిగ్రహ
 నింపూకార్థః - ప్రక్షర్భీయతి - ప్రక్షర్భీయతి - సావర్ణ్యార్
 త్వవగణస్యగ్రహణః - ప్రక్కారీయతి ప్రాక్కారీయతి - త
 పరత్వాద్విర్హన - ఉపకర్మాకారీయతి ఉపక్కారీయతి.

ఎజిపరయాశుమ్ || ౬ || ౧ || ౯౪ || అదుపశర్వాదేవా
 వాకాతా పరయాశుమకాదేశస్యార్ - ప్రజతే ఉపామతి ఇ

యథాశుక్ల్యంచాక్రియతఇత్యభిప్రేత్యాహ || పూర్వస్యాస్తవ
 వితి || స్థానవత్పూత్రేదైవగతాథామిదః - సచార్విధ్యర్థమిద
 మనీయతి శక్తిమ్ - అస్యాప్యుల్లిభావనిష్ఠత్వాత్ - అస్యభావ
 యజేఇన్ద్రమిత్యతి సవగదీర్హాశుతైః || నవిశర్వఇతి || ఎతచ్చ
 సుభార్తఇత్యాదావపిబోధ్యమ్.

|| సుబద్ధాతావలి || సుబస్తావయవకేఇత్యథాః - సుబస్త
 శ్రవణాతోరశుక్లువాత్ - యద్యపి ఋజగతావత్వాదీనాంక్లి
 పి కాతుత్వం సుబస్తత్వంచసంభవతి - తథాపి సతాదృశేష
 తపరత్వవ్యావర్త్యంత్రసిద్ధమ్ - నామధాతుష్యవతర్పణువతీ
 తిత్వవేపాగ్యుజ్యస్తఇతిభావః || ప్రక్షర్భీయతి || శరోవతి వ
 త్యహుదేవద్యుత్యనిషేధః.

ఎజిపరయాశుమ్ - ఎత్యజిత్యేవసిద్ధి పరగ్రహణముర్త
 రాథామ్ - యాశుగ్రహణం శుష్టుభామ్ - అమిపూర్వవతేతి
 పరఇత్యేవసిద్ధిః || ప్రజతఇతి || ఎద్విదీస్తా - కమ్మనాథా సు

హా హాశుపీత్యనువర్త్య వాక్యభేదనవ్యాభ్యయమ్ తేన ఏహా
హాశుభాహానా - ఉపేదకీయతి - ఉపేదకీయతి.

ఏవేవానియోగే - నియోగోఽవధారణమ్ - శ్రీవభో
వ్యసే - అనవగృహీతవశబ్దః - అనియోగితి - తనైవ.

అహోవ్రాద్దితి || ౧ || ౧ || ౬౪ || అచాంకుధ్యేయేఽ
త్ర్యంసప్రతివ్యవర్తనంత్యంసార్ - శకన్ధావ్యదిషు పరరూ
పంవాద్యమ్ - తదృశేః - శకన్ధః - కర్కన్ధః - కులటా - నీ

పరస్పేషదీ - ప్రజతి.

|| నియోగోఽవధారణమితి || నిర్ధారణమిత్యర్థః - తమ
క్రమ - నావగృహీతాయదాద్యప్తః పరరూపశ్చ గోచరః | ఏవ
శ్చ విషయోవృద్ధియమేఽయంయదాథవే ఇతి - అ
పాద్యభాః - అనవగృహీతవనిశ్చయే యదావవకారోద్యప్తః శ
పరరూపశ్చ విషయః - యశ్చ నియమేనిర్ధారణే యదాద్య
ప్తశ్చ వృద్ధివిషయఇతి || యేతునియోగవ్యవస్థాన గచ్ఛేత్ప్రాచో
గృహీతవ్యవస్థాప్రత్యుదాహరణస్యానుగుణతయా నియోజనని
యోగోవ్యాపారఇతివ్యాచక్షతే, తేషాంయదైవ పూర్వంబ్య
లనే శరీరంకుమైవ బహుస్థరపాతకానామితితాఃక ప్రయోగః,
తపస్తపఃకర్తవ్యైవ, లజ్జాకటాయనవ్యవస్థాది సౌఖ్య
ప్రయోగాశ్చ నసిద్ధయః - ఉదాహృతవృత్తిశ్చైక రోధశ్చ
స్వార్ - అవధారణమితివ్యాకుల్యతాంకు సర్వప్రసీధిః.

అహోఽవ్రాద్దితి || అవఇతినిర్ధారణేషష్ఠీ - జాతావేక
వచనమ్ - తదాహ || అచాంకుధ్యైతి ||

|| శకన్ధావ్యదిష్వతి || శకన్ధావ్యదిషయే తత్ప్రత్యక్షమనుగు
ణం పరరూపంవాద్యమిత్యర్థః - అతఏవాహ || తదృశేః ||
యదితదిత్యధికారాదవగృహీతవ్యవస్థావేష్యత, కులటానుసంపదజ్ఞ
లిత్యాదినసిద్ధ్యర్థ - కేచిత్తు మనఃపతచ్ఛబ్దయేః పుష్పదరాది
త్యాదస్త్యలోప ఆకారవ్యవస్థాపరరూపమహుః - శకానాం
దేవతేషామనుః - మాపశకన్ధః - కర్కణాం రాజ్ఞాను
న్ధః - కర్కన్ధః - జటతీకటా - టాన్ - కులస్థాకటా -

మన్తఃకేశవేశ - నీమామూర్త్యః - మనీషా - లాక్ష్మీమీ - చర
జ్జలిః - సారజ్జః - పుకుపక్షిణః - సారాజ్జ్మూర్త్యః - అకృతగ
జ్జ్మూర్త్యః - మార్త్యః.

ఓత్వోష్ణయోస్సమానవాః స్థూలభూతః - స్థూలభూతః -
విమృష్టః - విమృష్టః - శమానేశ్మ - రవాష్టః.

ఓమాజ్జ్మూర్త్యః ॥ ౬ ॥ ౧ ॥ ౯౫ ॥ ఓమితజీవితత్వరయా
శమితాజ్జ్మూర్త్యః - శమానోష్ణయః - శమానో - శమానో.

అవ్యక్తానుకరణస్యత ఇతి ॥ ౬ ॥ ౧ ॥ ౯౫ ॥

యదీదుకులమటితీవిగృహ్యతే, తదాకర్మణ్యణిజీవితలూటీస్య
త్ - ఈషదీష్టే ఈషకన్యాదిమిత్యాం గురోశ్చహలవర్త్యప్ర
త్యయే ఈషా - మనశ్చఈషా మనీషా - హలస్య ఈషా హలీషా,
లాక్ష్మీలదర్శః - పతన్తః అజ్జలయోయస్మిన్ నమస్కార్యత్వా
దితి పతజ్జలిః ॥ మార్త్యజ్జలిః ॥ పరయానేనానేన మృతీర్జలిః సి
ద్ధతతోన్యాదివృద్ధిః - పరామార్త్యమాస్యత్ పునర్త్య
జ్జమాభరదిత్యాదిషుతు దీఘకాస్తసంజిహ్వః - కేదిదర్శన
వణకదీఘకమేవామయః - పూర్వోక్తవైకప్రయోగా వైషా
మనుమాలాః.

ఓత్వోష్ణయోరితి ॥ అకారస్యఓత్వోష్ణయోశ్చుకర
శమానేశ్మితా సత్యామిదం ప్రవర్తతే - తేనాన - రవాష్టః.
॥ శివేతితి ॥ నను శివ ఆ ఇష్టక సవర్ణదీప్తకృతే ఉచ్ఛావా
ద్దేశేన సిద్ధమిదం - తత్కిమాత్ గృహణేన - శత్యమ్ - పూ
ర్వం భాతురుచసర్వేణ యజ్జ్వరణి దర్శన భాతూపశగ
యః కార్యమన్తరణమితి పూర్వంగుణేకృతే వృద్ధిస్యాత్, త
త్తాభూదిత్యాత్ గృహణమ్.

అవ్యక్తానుకరణస్యత ఇతి - యద్యద్యతోగుణి
పూర్వసూత్రాదతత్వనువర్త్య అతో గృహణమిహత్యక్తుం
శక్యమ్ - తథాపి పూర్వసూత్రే అతీతి తపరకరణాత్ ప్రా
ప్యకారస్య గ్రహణమ్ - ఇహతు శబ్దాధికారశబ్దేయకా
తర్కబుద్ధ్యగ్రహణమితి త్యాభ్యానేకశ్చాస్తితి పునరాత్మో

భవసేకను కరణశ్రీయోఽచ్యుతస్తప్తాదితా తనశర రూపశు
కాదకస్యాత్ || పట - ఇతి - పట - ఎకావోస - శ్రీతి.

నామ్రుదితస్యాన్త్యశ్రీకుపా || ౬ || ౧౧౯౯ || అమ్రుదితశ్రీ
ప్రకాశుక్తంనస్యాత్ - అన్త్యశ్రీకురకారమాత్రశ్రీవాస్యాత్ -
దావిబహులం ద్వేభవతఇతి బహులవచనాద్విశ్రీకృష్ణ - తశ్రీకు
రమామ్రుదితమ్ || ౮ || ౧ || ౨ || ద్విరుక్తశ్రీచరంరూప మా
మ్రుదితశ్రీంజ్ఞంనస్యాత్ - పటత్పటేతి - యులాంజశ్రీఽస్త్రే || ౮ ||
౩ || ౩౯ || పదాస్త్రేయులాంజశ్రీస్సుయః - పటత్పటేతి ||

అకస్మదన్తేదీప్తిః || ౬ || ౧ || ౧౦౧ || అకస్మః స్తేఽవిపర
దీప్తుః ఎకాదశశస్యాత్ - దైత్యాః - శ్రీశః - విష్ణూదయః -
అవికిమ్ - కుమారీశతే - నా జ్ఞులాంజలిసావర్ణ్యనిషేధస్సునదీ
ఘోషకారయోః - గ్రహగతకాస్త్రీశ్రీ సావర్ణ్యనిషేధా

గ్రహగమ - అవ్యక్తశబ్దంవ్యాచక్షే || ధ్వనెతి || అనకంఠస్య
తి || పటదితశ్రీకురకారవర్ణసేతిభావః - తశ్రీచాక్షరగత్వం
కించిత్పాప్యన బోధ్యమ్ - పరరూపస్యాన్త్యనిత్యత్వేఽపిసం
హితాయామవివక్షితాయాం తద్రూపాభావాదాహ || పట
ఇతి ||

నా జ్ఞులాంజలిత్యాది || అయంభావః - విధేయభేదే నా
కృతేదాత్మకృపత్యా మేకవాక్యతాయాం రవయోగార్తుల్యా
న్యమిత్యశ్రీ నా జ్ఞులాంజలిత్యవేకవాక్యత్వలాభాయాజ్ఞాత్
భిన్నం కుల్యాశ్రీప్రయత్నం నవర్ణమిత్యర్థోఽభ్యుపేయతే -
యద్యపి సర్వమేవ తా నామజ్ఞులస్త్రావాత్తద్భిన్నాక
ర్ణవచనర్లభః - తథాపి అజ్ఞాత్ భిన్నత్వత్రావరపురనిరూపితకు
ల్యత్వవికల్పాశ్రీప్రయత్నం యావజ్జీవాకారమాకారా
రకకారాద్యాత్తకో తదుభయభిన్నత్వంవివక్షితమ్ - తథాచ
యోద్రాన్యదీహ్వాద్యాత్తకో యేవన్తేనతాదృశనకుల్యాశ్రీప్ర
యత్నవచనార్థం మిత్యవర్ణంభవతి - తన్నామేకవలా
కుల్యాశ్రీప్రయత్నకరయర్థకో తదుభయం మిత్యవర్ణం భ
వతి - యాశ్చదీర్ఘాల్లకాత్తమ యేకవలాకుల్యాశ్రీప్రయ

క్షాంత్రాగనిష్పత్తి:-అకఃకిమ్-చరయే-అహోఽఃకిర్హ ఇత్యేవను
 వచమ్-మౌరిసవర్ణముః॥ మూర్త్యకారః-మూర్త్యకారః-
 శ్చరిశవర్ణృవః॥ మూర్త్యకారః-మూర్త్యకారః-ఉత్తేయ

త్తున్న ముఖంనుండి మిథస్సవగా మిత్యర్థః ఫలితః - తతశ్చానేన
సూక్ష్మత్రవ్యయేన నవర్ణసంజ్ఞాయాం సిద్ధాయా మబుధిత్య
వర్ణస్యేతి గ్రహణకళాస్త్రం ప్రవర్తతే - సతుతతః ప్రాగ్-అథా
నాన్యైలావత్యనేన ఆక్షరశుభామూర్త్యుకానామేవ సావర్ణ్యం
త్వదశ్యతే - సతుశుద్ధిమమ్ - తేనాత్ర దీర్ఘశకారయోస్మా
వర్ణ్యుశస్త్యైవేతి తద్వారణాయాశస్సువర్ణ ఇత్యత్ప్రాచీత్యమవత్త
సంయక్తమితి - యదాచూక్షణామిషద్వివృతత్వం పరికల్ప్య
నాన్యైలావతినూత్రం ప్రత్యాఖ్యాయతే తదవాలతస్సవర్ణసూ
తే) అచీతినానువర్తనీయత్ - హయయాసోఇత్యాదౌ గురోరన్య
తఇత్యాకారశ్యుల్లతేకృతే తతః పరశ్యునన్య ఇతి పరత్యేన
వత్వం స్యాత్ - నాన్యైలావత్యత్రాకారప్రక్షలైషుగ దీర్ఘాకా
రయోస్మావర్ణ్యభావేఽపి పుతాకారశ్యుపాకారన్య నవగా
త్యన ఇత్త్వాదిత్యశఙ్కతత్వమధానాథామశ్య అతిశ్యేతి
వ్యవస్థాన్యైవైవ సవగాదీర్ఘగదీర్ఘత్వరత్రపుటాఽపి ప్రక్షల్య
తే ఇతివ్యాఖ్యానమవినాశ్రయణీయమ్ - విశ్వపాభింత్యాదౌ
ధత్వాదెరఙ్కప్రసక్తిః - శ్వరానామూక్షణం చ శ్రయత్తుతే
దేన సావర్ణ్యభావాదితి సుగమోఽయం శిల్పః.

[illegible]

మురిమునా గురిగేరి కార్తికంశూత్రస్థవనవర్ణవతి
స యాదయాత్వా చరతి | మురిశవర్ణభక్త్యాది | నన్యేనమతస్స
వర్ణభక్తిశవర్ణతాతకరణే కార్తికే నవర్ణరూపంకర వర్ణం చూ

కారస్యవర్ణాత్ - ఋతిఋవాృతిృవత్సృజయత్యాపి విధే
యంవర్ణద్వయంద్విజుక్రీమ్ - అద్యశ్రవణధ్యేహ్వరేభా - త
యారేకామాత్యా - అభిశోభ్యుక్తిరపరా - ద్వితీయశ్రవణ మ
ధ్యేహ్వలకారా - శేషంస్యాగ్యత్ - ఇహాభయత్రాపి ఋ
త్యకఇతిపాక్షికః ప్రకృతిభావోవక్ష్యతే.

ఏజఃపదానాదతి॥ ౬ ॥ ౧॥ ౧౦౯ ॥ పదానాదజోఽ
తిపర పూర్వరూపమేకాదేశస్వాత్ - హరేఽవ - విష్ణుఽవ.

శ్రవ్యత్రివిభామగోః ॥ ౬ ॥ ౧ ॥ ౧౧౦ ॥ లోకేవేదేదైజ

త్రేత్యకీతికర్తవ్యమితి విచరితగౌరవాత్కథమకోఽకీత్యైకమవ
తమితుక్తమితిచేత్ - అత్రాచుః - భాష్యకారై రితద్వాక్త
వ్యయశ్రవప్రత్యాభ్యానానాన్తేవ్యవగౌరవమితి - ప్రత్యాభ్యా
నేమాపచిత్తిః ౫కారాన్తేమ విచారయిష్యతే.

॥ తదాద్యయంద్విజుక్తమితి ॥ ఎతేనదీర్ఘస్రాత్రైశ్రాశ్ర
ఋకారశ్రాశ్రవ్యకారశ్చవిధీయతఇతి ప్రాచీనాభ్యాభ్యానమా
కరవిరుద్ధమితి ధ్వనితం.

ఏజఃపదానాత్ - అయపూరపదాదః - జనిజసోశ్చ
త్యస్యాకర్మాపదానాద్విత్వక్తరాభాం సృష్టప్రతిపత్తయే
ఇహైవకృతమితి మనూరమాయాం స్థితమ్ - శేచిత్తు పదానా
ద్విత్వరదిహాప్యావశ్యకమవసరభావపదానాదపిస్యాత్ - జని
జసోశ్చేతిసూత్రంతు మదనమృద్ధి న్యతిపరతః పూర్వరూపం
చేత్ జనిజసోశేనానిపరతఇతి నియమార్థంస్యాత్ - తత్ఫలం
మ హరయఃగురవః - ఇశ్శ్రుతోయైశ్చైశ్చరయః ఇత్యాహ
పూర్వరూపాప్రకృతిరిత్యాచుః - ఏజఃః - తద్యత్ర - వ
యనం - లవనమ్ - అచినవం - అతిశిష్ - హరయిహ - విష్ణువిహ -
తతరఃః - వాయవాయాహి.

శ్రవ్యత్రివిభామ - యద్యపిహచ్చష్టసీతిప్రకృతమ్ - త
భాపి యజామ్యురఇత్యాదిప్రకృతౌ భష్టస్యేవేతి సమ్యక్త్యే
త అతస్పర్వత్రేత్కుక్తమ్ - తద్వాక్తరమ్ ॥ లోకేవేదేదైజ
ఎతేత్యమకర్తృ ఏకస్తశ్రవగౌరిత్యాభ్యానం - తేవేదాన్ - చ

స్త్రవ్యగోరతివా ప్రకృతిభావస్యాత్మకానై- గోరగ్రమ్-గోరై
గ్రమ్- ఎజస్త్రవ్యగోర- చిత్రగ్రమ్- పదానైగ్రమ్- గోరై.

అవశ్చ స్థాపితాయనశ్రవ్య || ౬ || ౧ || ౧౨౩ || అతీతిని
వృత్తమ్ - అచిత్రే చదానైగోరవశ్చ వాన్యాయ - గ్రమ్-
చదానైగ్రమ్ - గోర- వ్యవస్థితవిభాషయాగ్రమ్-|| ఇదైవ ||
౬ || ౧ || ౧౨౪ || గోరవశ్చ స్థాపితై- గ్రమ్-||

గ్రమ్-|| ప్రకృతిభావఇతి || ఎతర్చప్రకృత్యానై-పాదమితి
సూత్రాత్ప్రకృత్యైవ్యవస్థితాయనశ్రవ్య - సాన్త్ర- పాదమితి
పాతకు సర్వవిభాషయినా తేన పూర్వరూపమేవవిభాషా
నిషిధ్యతఇత్యవధేయమ్- సమేధవికల్పవిధివికల్ప-ఫలితఇత్యాశ
యేన పూర్వరూపమేవవికల్పితఇతిను సూరమాన్యాయస్థితమ్.

అవశ్చ స్థాపితాయనశ్రవ్య - స్థాపితాయనశ్రవ్య - స్థాపితాయనశ్రవ్య
శ్రవ్యశాస్త్రప్రతిపాదనపురోవైయాకరణ-తస్యస్థాపితాయ
నశ్రవ్య - అత్రాపి ఎజస్త్రవ్య గోరైవిద్యాభ్యయమ్ - అవశ్చైవ్యవ
మాత్రయితముచితమ్ - విభాషానువృత్తిః - స్థాపితాయనగ్ర
హణం పూర్వాధాన్యమ్ || అతీతినివృత్తమితి || అన్యథాగ్రమ్-గోర
వోద్వైత్యాదిసాన్త్రవ్యవిధిభావః || అచిత్రే ఇతి || అత్రాచిత్రమ
వర్తతే, అతీతిను సమేధమిత్యత్ర వ్యాఖ్యానమేవకరణమ్ || గ
వాన్ ఇతి || గవాన్తరణానామకీ వతి విగ్రహః - అక్షోదక-వా
దిత్యత్ సమాసాన్త్ర-వాతాయనేయాహోయమ్-పుంస్త్యం
వాత్.

ఇదైవ- ఆరంభసామర్థ్యాన్నిత్యమ్-ఇదంచ సూత్రాంత్య
త్వంశక్యమ్- అన్యార్థంస్వీకృతేనవ్యవస్థితవిభాషాయినానైవ
సిద్ధంత్యాముః ||

శ్రవ్య- ప్రకృత్యానై- సూత్రాదవ్యవహార పూర్వోక
ప్రకృతిభావఇతి పాతాయాం పుస్తకేషు పాతాయాం దృశ్యతే-
సదాపాతావశ- సర్వగ్రా విభాషాగోరి- ప్రకృతి భావశ్రవ్య
వాగ్వివారవి త్యాదిత్యేన- అన్యథాఅవశ్చ స్థాపితాయనశ్రవ్య
ప్రతిపాదనాన్త్రవ్యయన్-ప్రకృతిభావప్రకరణచిత్రమితివృత్తా

శుక్రప్రస్థానానిత్యమ్ || ౬ || ౧ || ౧౨౫ || వృత్తా
శుక్రప్రస్థానానిత్యమ్ తేన నిత్యం ప్రకృత్యానుభవః - ఏహ
కృష్ణా ౩ అత్తగోశ్వరతి - వారీపతే - నిత్యమిత్యమ్ - వారీప
తానిత్యాదావయమేవ ప్రకృతిభావోయథా స్వాత్ - ఐహిక
సవర్ణశిల్పిహస్రసముచ్ఛితోహాథూత్.

ఇతోఽనవర్ణేనాకల్యణస్యహిస్వశ్చ ॥ ౬ ॥ ౧౧౧౭ ॥ ప
దాన్తాన్యతోఽనవర్ణేఽపిపరే పశ్యత్యామృతస్త్వాస్వశ్చనా ॥

యుక్తమిక్యవశ్యంవక్తవ్యక్త-తా న్యంతదవిధానాత్-సచావక్
 సూక్తిస్య పుక్కుతిభావాచివావత్వే సూక్యర్థంకవాదయాచ
 త్వాత్తత్వకరణస్థ్యంసూచిపాదమ్-అవకాదానువృత్త్య
 త్తం తదవస్తరపతితస్మిన్నేతి సూక్తిస్యపీతి వాచ్యమ్-పూ
 ర్వయాచాచివావత్వస్యవ్యవక్తసూక్తిస్యసువచత్వాదెత్త్వి
 తగణపాతవ్య సోశబ్దానువృత్త్యర్థకయాచరితార్థత్వాత్-ఎ
 వంచవ్యత్యేషపక్కుతిభావపుక్తకణాద్యసిద్ధిరూప్యద్యయం
 విభిన్నమ్-తదనుమాంత్యేనసక్యతవిభాషేతిసూక్తిమపిత్రైవ
 బ్రువీతస్యగతిర్చేద్యా ఇత్యాదుః.

ప్లుత ప్రగృహ్యః - ప్రకృతిభావం ప్రతిష్ఠితో నాసిద్ధః -
ప్లుతమనూద్య ప్రకృతిభావ వివాససామర్థ్యాత్ - అలిమః -
జాన ఉజానూ - ఉభిః ప్రగృహ్యత్వేఽపి సవదాదీసుః - అలి
త్యమ వర్తమాన - పురతరిగ్రహణమానేక నిమిత్త ఏవాదిప్రకృ
తిగావః - తెన ఇహాప్యేకాదేకస్యాదేవ - జానురుతస్యరుజతి
జానూతస్యరుజతి - ఇహామయ ఉభిశ్చి నామీకేవకారతుజా
నస్యస్యరుజతి॥ ఎకాత్మస్థేతి॥ యా రాష్ట్రాతెతెతిప్లుతః - పాచా
మక్యస్థా 3 ఏవీత్యువాహ్యతను - తదనన్తవాక్యస్య పేరిత్యని
చారాః ॥ హరివ్యసముద్భితో హనుదితి॥ అయంభావః - హరి
కువావతగ్రప్లుత ప్రగృహ్యత్వేతత్త్వావ కాశమ్ - చక్రితతే
రిన్ద్రగ్రన్వికోఽనువర్ణఇతి - తతశ్చహరివతావత్యగ్నిపరత్వాద్ధృ
స్వసముద్భిగవితస్యాత్ - విశ్వగ్నిహణేమక్యకేరిత్వామర్థ్యోప
రతుపిబాధితఇతి -

ప్రహసన్వదిసామధ్యధావ ప్రకృతిభావనిధైరవనుకర్షణాభా
 శృకారోనకర్షణ్యభిభాష్యన్తి తమ్- చక్రిత్ర- చక్రిత్ర- చ
 క్రిత్ర- పదానామితి తమ్- గార్యా|| ససహసే-వాప్యశ్య-
 ||నితచ-సార్వత్రికమ్.

ఋత్యుకః || ౬ || ౧ || ౧౨౦ || ఋతచరేకః ప్రాగ్
 త- బ్రహ్మఋషిః - బ్రహ్మర్షిః - పదానామితి తమ్- ఆర్య- స
 మాసేనప్యయం ప్రకృతిభావః-సప్తఋషిణామ్- సప్తర్షిణామ్.

వాక్యస్యః పుత్ర ఉదాత్తః || ౮ || ౨ || ౧౨ || ఇత్యధిక్య
 త్య || పృత్యధివాదేనూదే || ౮ || ౨ || ౧౩ || ఆకూడ్యవిష
 యే పృత్యధివాదయ వ్యాకర్షణ తస్యః పుత్రస్సార్ - అధివా

|| చక్రతే || ఇహసోమరితకాహన-యగః కార్యకా
 లపక్షేబహిరజ్జపరిణామయా అనిర్ధర్తార్ స్థావివచ్ఛావాచ్య-
 శ్రావ్యతానిధైరవ స్థానివదితునాన్తి-తస్యదోషస్సంయోగా
 దిహోపలవ్యగత్వేష్యవివక్ష్యమానత్వార్.

|| సార్వత్రికమ్ || పర్యుసాంసయాహః- పర్యుసాన్ వ
 త్తవ్యభిగన్- ఓర్మగస్తున- నితచేతి ఉదత్వస్యభత్వాపవా
 దత్వార్.

ఋత్యుకః || బ్రహ్మఋషిరితి || సనుఋత్యస్యేత్యేకసూ
 త్రిమస్తు - దధిఋత్యుత్యాదావికోన సవర్ణ ఇత్యేనైవప్ర
 కృతిభావనిధేః-మైవమ్-హూయఋతాక ఇత్యక్ర ప్రకృతిభా
 వాభావాన్ గ్రహణన్యవశ్యకత్వాత్ - ఏతేనాకోన సవర్ణఇ
 త్యేకమేవ, మాత్రేమప్తితి శక్త్యాపినిరవ కాతవ - ఉత్తదోషా
 నిన్పితేః - సప్తఋషిణామిత్యక్ర ససహసే ఇతి నిషేధాపత్ర
 త్య- ససహసే ఇతి నిషేధవార్తికం హి ఇకోన సవర్ణ ఇతి సూ
 త్రేవ- సతుఋత్యుకైత్యతేతి నిధాన్తః-అతఏవాహ|| సహ
 సేనప్యయమితి ఎకంచ ఋత్యవర్ణయారితి పూర్వోక్త నిర్దేశస్స
 జ్ఞప్తౌ ||

ప్రకృతిభావ- ఇహ ప్రకృతిభావక బ్రహ్మ కిర్వచనమా
 చక్రే-అకూడ్యవిష-అధివాదయేభ్యుచకోనూమ్- ఆయమ్

దయే దేవదత్తోఽహమ్ - భో ఆయుష్ట నేధి దేవదత్తా ౩ - ప్రి
యాంస - అభివాదయే గార్గ్యహమ్ - భో ఆయుష్ట తిథవ గార్గి-
నామగోత్రం నాయత్ర పృత్యభివాదవాత్సానై పృయ జ్యతేత
త్రైవ పుత్రవిష్యతే - నేహ - ఆయుష్ట నేధి || భో రాజస్యవిశాం
వేతివాచ్యమ్ || ఆయుష్ట నేధిభో ౩ - ఆయుష్ట నేధిస్త్రీవర్తా ౩
౯ - ఆయుష్ట నేధిస్త్రీవాలితా ౩ .

దూరాద్ధూతేచ || ౮ || ౨ || ౮౬ || దూరాత్సంబోధనేయ
ద్వాక్యంతస్యః పుత్రస్సృత్ - శత్రుస్పృబదేవదత్తా ౩ .

హైహవృయోగే హైహయైః || ౮ || ౨ || ౮౭ || ఏతయైః
ప్రయోగదూరాద్ధూతేయద్వాక్యంతత్ర హైహయోరేవ పుత్ర
స్సృత్ || హై ౩ రామ - రామహా ౩ .

గురోరస్సతోఽనన్తస్యాప్యేకైకస్యహృచామ్ || ౮ ||
౨ || ౮౮ || దూరాద్ధూతేయద్వాక్యంతస్యముద్భిన్నస్యాన
న్తస్యాపి గురోర్వాప్తుతస్సృత్ || దే ౩ దేవదత్త - దేవదత్త -
దేవదత్తా ౩ - గురోః ౩ హ్ - వకారాత్పరస్యాకారస్యమాధూర్ -

నేధితుషజక || ఆయుష్ట నేధితి || అప్తైస్సర్విః శుసారిత్వైత్వమ్ -
మరుల్లోప్యహర్థిః - శ్చ సారల్లోపః || నామగోత్రం వేతి || గో
త్రస్యోదాహరణమభివాదయే గార్గ్యోఽహం భో ఆయుష్ట నే
ధిగార్గ్యా ౩ ఇత్యుచ్యమ్ .

దూరాద్ధూతేచ - మూతమాహ్వనమ్ - తచ్చ శమ్భాధనమా
త్తోపలక్షణమ్ - తదాహ || దూరాత్సమ్భాధన ఇతి || ఉపలక్షణ
తయా వ్యాఖ్యానస్య ఫలముకాహరతి || సమ్మన్ పితృత్వాఽ ||

గురోరస్సతోఽనన్తస్యాపి - అత్రేవదన్తి - యద్యన్తస్య
స్యగురోః శ్చ తాతోఽపి శబ్దఇతి వ్యాఖ్యాయేతత్తర్హి గురుత్వాని
కశ్చ తానామేవ పర్యాయస్సృత్ - తథాచ దూరాద్ధూత ఇతి ల
క్షణైస్తరిణి లఘూన్మే స్సృత్ నైవిహితేన శ్చ తేన శవాయగప
త్ప్రయోగః ప్రశస్యత - తస్మాదపి శబ్దః గురోరగురోశ్చ శ్చ తా
త్ ఇతి వ్యాఖ్యాతవ్యమ్ - పేరితి ప్రకృతత్వాఽతిరేవదత్తేతి వా
క్యత్వశ్చుత్తయే అస్యాదిరహితి శబ్దోబోధ్యః - ఎతమగోఽపి

అస్మత్: ౩౫- కృష్ణ ౩. ఏకైకగ్రహణం కర్యాయ ధామ-
ఇహపాపామితియోగోవిభజ్యతే-తేనశర్యఃపుతోఽకల్ప్యతే.

అపుత వచుపద్ధి తే||౬|| ౧|| ౧౦౯|| ఉత్పత్తితోఽనార్థ
ఇతి శబ్దస్తస్మిన్ కతురే పుతోఽపుతవద్యవతి - అపుతకార్యం
యజాదికః కరోతి - సుక్తోకా ౩ ఇతి - సుక్తోకేతి - యస్మిన్ -
అపుతి ఇత్యుక్తే పుతవేవనిషిధ్యత - తథాచపృగృహ్యశ్చయే

|| శర్యఃపుతోఽకల్ప్యతే ఇతి || ఎతేన ద్వైపాయనాదిరహితాతర
అజాహవశుతేతి భాగవతం వ్యాఖ్యాతం పుతస్య వైకల్పిక
త్వాత్ - ఆర్థపరిణాగఇతి శ్రీధరాచార్యోక్తిస్తు నాదర్శవ్యా-ని
పుత స్వస్యత్రయమూరణీయానుసంసృత్యైతి ||

|| యజాదికం కరోతి || అత్ర సన్యాసః - యద్యవం అగ్ని ఇతి
విష్ణు ఇత్యత్ర పృగృహ్యశ్చయే పృగృతిభావం బాధిత్వా సర
త్వాదనేన యజాదికార్యం స్యాత్ తతశ్చవర్తరణప్రయోజనం
యజాదికమేవ స్యాత్ తస్మాత్పుతకార్యం పృగృతిభావం సకరో
తి త్యర్థ ఇతి ప్రాచీన వ్యాఖ్యైవ బాధ్యమితి - ఎవం తేజోయగచీత్య
తేగ్రహణస్యైవ యర్థశబ్దాపి నాస్తి - తథాహి - తత్రైగ్ర
హణాభావం ప్రాప్త్యపి తక్యకేతుర్దీర్ఘాదిత్యతో ప్రాప్త్యదీ
ర్ఘశబ్దానువృత్త్యా తయోర్యోనిభావాత్ సవ్యజ్ఞసస్యోపాస్య
తే పుతస్యేతు ప్రాప్త్యభావేనైవ భవితవ్యమేవాంత్యయోనియో
నిచాదాః వారయత్వాదౌ ఉపేక్ష్యః కృష్ణకర్తవ్యమిత్యాదౌ

త్వాద్యుపాస్యుద్ధిలేచీతి బాధకేభవతః యథాశత్యపి తద్గ్రహ
ణశీల్యత్వాదౌ సశబ్దత్వం బాధకమతో నాథా ఇద్గ్రహణేన
సతా శ్యహితకభూతా ఇతి మునియోగినిహి అత్రైత్యాదావ
పుతవచుపద్ధితే తుచాకృతర్కస్యైతి పృగృతిభావం ప్రేక్ష్య
ప్రాప్త్యదీర్ఘయోర్కాదికార్యవిధానేనా పుతస్యోపాస్యయోగేన
స్యాత్ - ప్రాప్త్యదీర్ఘశబ్దానువృత్తే మవ్యజ్ఞసస్యోపాస్యో - తస్మా
దీగ్రహణం వ్యథామితి సకర్తవ్యతే శబ్దేతుమిత్యాదుః - అ
స్మైర్నిగ్రహణస్య ప్రయోజనాత్తరమిత్యాదుః - తేజోయగ
కర్తవ్యభావాత్ యదిహ తస్మాద్విధి తస్మాద్విధిం తా

శ్రీకృతిభావపుత్రశ్వశృగంసస్యాత్ - అగ్ని ౩ ఇతిఈచాకృ
వచుణస్య॥ ౬॥ ౧౫ ౩౦॥ ఈపుతో౬౬వర౬పుత్రవద్యా
స్యాత్ - చినుహీతి - చినుహీ ౩ ఇతి - చినుహీదమ్ - ఉభయ
త్రవిభాషయమ్ -

ఈమాదేద్వివచనం శ్రీకృత్యమ్॥ ౧॥ ౧॥ ౧౧॥ ఈ
మాదేవత్తంద్వివచనం శ్రీకృత్యసంజ్ఞంస్యాత్ - హరీవతౌ -
విష్ణూఇమా - గంగ ఆయా - పదేతే ఇమా - మణీవోష్ట్రస్యతిమ
ఇలాభౌ వశబ్దోవాశబ్దోవాబోధ్యః.

స్యత్పాప్రీహ్నితి ఇమా సవణగితి శాకలమవంచ యదుత్తం
స సమాసేసితిచెతి తదననసంగృహీతం భవతీతి॥

చినుహీతి॥ చిన్వతిలోడన్తః - హీత్యవ్యయమ్ - ఆవన్త్యస్యాపి
ప్రశ్నాభ్యాసయూరితిపుతః॥ ఉభయతో విభాషేతి॥ ఇతికట్టే
తతః పూర్వేతప్రాప్తే అస్యతాప్రాప్తేచారమ్భుదితిభావః.

॥ఈమాదవన్తమితి॥ అత్రవికేషణేన తదనన్విధ్యాకృ
యగంకిమ్ - యతే తేఇమావీరియధాస్యాత్ - హరీవిష్ణూఇత్యాది
మ్యకాదేశస్య చతాదివత్పాతాశ్రయేణ ఈకారాదీనాం ద్వీ
వచనత్వాదీమాద్భూతం ద్వివచనమిక్కుత్తే౬౬ ప్రకృత్యర్థం
సిద్ధతీతిబోధ్యమ్॥ ద్వివచనమితి॥ సంజ్ఞావిధౌ ప్రత్యయః
వానే తదన్తగ్రహణంవాప్తి - సుప్తిజన్తమిత్యన్తగ్రహణౌ తే
నకుకారోర్వ్యభోక్త్యా గారం కుకార్యగారం వధ్యగారమితి
సిద్ధత్ ద్వివచనాన్తం ప్రకృత్యుపస్యాదితి త్యాకుర్వతః పా
చ సు సేదంసిధ్యోత్॥ హరీవతౌచితి॥ ఇమా హ్రస్వసముచ్చిత
ప్రకృతిభావౌ - పుత్ర ప్రకృత్యితిర్వితృ నిత్యగ్రిహణాదిమ్య
త్తమ్.

అత్రవృత్తికారణ మణీవాదీనాం ప్రతిషేధా వత్తవ్య
ఇతిపరిత్యామణీవరోదనీవ జంతువేత్త్యతాత్పరం తచ్చ
ముసరియోనుక్తత్వా వప్రమాణమితి కైయటాదయః - ఎ
వంప్రీతేమణీవోష్ట్రస్యలమ్పేతేపియావత్పరమమేతిభారత
ప్రయోగంసంభవణయతి॥ ఇవాధిఇతి॥ వశబ్దఇత్యాది॥ వంప్ర

అదసాహుర్ || ౧|| ౧|| ౧౨|| అస్తాత్పరావీమాతా శ్రీ
సృష్ట్యాత్మనః - అహి తాతాః - రామకృష్ణావమూ ఆసాతే - మా
త్మిమ్ - అమూకీలత్య - అసతిమాద్గ)హతే ఏకారోఽవ్యుతవ.
తేనక.

శ్|| ౧|| ౧|| ౧౩|| ఆయం శ్రీగృహ్యస్యాప్యర్ - అన్తై ఇ
జ్ఞాబృహస్పతి.

నిపాతవికాశనాత్ || ౧|| ౧ || ౧౪|| ఏ కాత్తిపాత

చేతనీహనీయాదివాధైవ తదవ్యయమిలిమిదినీ - వనాయథాత
తేనైవంసామ్యే ఇవ్యుతః - కావచ్చుఖడ్గి - ఇలానివ చిట్ట
జానీత్యాది ప్రయోగదర్శనాచ్చెతిహాః.

అదసాహుర్ - ఇహ ఏకారోనానువర్తతే అనంధనా
దిత్యభిప్రేత్యాహ || ఈమాతావతి || అదసఃకిమ్ - శమ్యత్య -
వాచ్యత్య - ససూకారానువృత్తివ్యర్థా - స్త్రియాఫలవా
మూకసాతే ఇత్యత్య) పూర్వజైవసిద్ధిః కుత్వస్యాసిద్ధత్యే
వ్యకారాక్తత్వా దతతహ || రామకృష్ణావతి || శ్రుంసిపూ
ర్వేణ ససిద్ధతి బాకారాన్తత్వాదితిహాః - అదసాహుది
సూత్రంప్రతి మూర్వంమీత్వంచనాసిద్ధిమ్ ఆకమ్భసామర్థ్యా
త్ || అమూకేతేతి || స్త్రిలిబ్ధివచనస్యతు పూర్వసూత్రే)
జ) శ్రీగృహ్యత్వేప్రకృతిభావఎవ - అమూక ఆరీ|| ఏకారోఽ
శ్రునువర్తతేతి || తథాచ ఏకారాననువృత్తితాత్పర్యగ్రహణఫ
లకం చాద్గ)హనిమితిహాః.

శ్-భాస్తసమపీదంశస్తర్భకుద్భవముక్తమిత్యాహుః || అ
న్తై ఇతి || అస్తత్కమిద్యభాః - సుహంసుబుగితి క్యనః శ్ఆ
తేతః-శ్మిహాః.

నిపాతవికా - నిపాతఃకిమ్ - అవతేర్దః - అః - హు
ఆగచ్ఛ - హాఆగచ్ఛ-అత్య)శ్రీగృహ్యసంజ్ఞా మాఘర్ - ఏక
గ్రహణభావ యేనవిధితి సూత్రాత్తదస్తలాభ ప్రేదమిద్య
త్య) పాదక ద్విక్తమీతేతి - ఏకాదితి సబముద్రిహిః-పత్తా
తిప్రసక్తతాదవస్థ్యా - అతఃపూర్వకాలైతేతికర్తృధారయ

ఎవ-ననునిహతోజనాజిత్యుక్తే హలన్తశ్రీసత్యపి ప్రకృహ్య
 త్వేప్రయోజనాభావా దజన్తేహప్రే ఆజ్ఞాహగనామధ్యాద
 త్వా)పన్వైవ నిహతశ్రీప్రకృహ్యత్వేనీదే కిమేకగ్రహణేన-
 నచతుశ్రీత్వాదా హలన్తశ్రీసంజ్ఞా ముంశశాన్తంప్రకృ
 తిభావా దతోరొంతిరోరుత్వంన్యా - ఆతోఽజ్ఞాహగనా
 ర్థముపక్షిణమితి ఎకగ్రహణ మంత్యకమితి వాద్యమ్ - ఏ
 గృహ్యకంజ్ఞాప్రతి రుత్వస్యానీక తయా రేఖాప్రవైకశ్రీ
 ప్రకృహ్యసంజ్ఞా గావేన దోషప్రసక్తేః పదసాన్తశ్రీకృతా
 ప్రకృహ్యసంజ్ఞా ఎకదేశ వికృత వ్యాయే స రే ఘాన్తస్యాపి
 స్యాదేవేతి ప్రకృతి భావప్రసద్ధివృద్ధవర్ణిత వాద్యమ్ - ప్ర
 గృహ్యకాప్రతిప (ప్రకృతిభావం ప్రత్యపిరుత్వస్యానీకత్వా
 త్పరీకృతభావా వప్రత్యైః సకారాన్తవ్యకు సకరివిదపి విధ
 తాన్తస్థం ఏ)యేజనం హ)హ్నితియప్రకృతిభావోనవ్యా
 వర్తం-కచాజ్ఞాహగనామధ్యాదజన్తేవ ఏ)పరాపత్యాది
 నిహతశ్రీ ఏ)గృహ్యసంజ్ఞా హ్యన్తత్వజ్ఞా)ప నిహతస్థితి
 వై సరిత్యకజ్ఞానిహతభావ మేకగ్రహణమితివాద్యమ్-అనా
 త్గ్రహణస్య వై యగ్ధ్యాపత్వేర్వాహరతి మృగఇత్యాది నిర్ల
 కవిరోధాచోక్తకజ్ఞాయాఅప్రవృత్తైః-కించనిహతోజనాజి
 త్యుక్తే వ్యనాజితిప్రతిక్షుధనామధ్యాదనిహతశ్రీవిశేషగత్వా
 భ్యుపగమతదన్తవిధప్రవృత్త్యానిహతరూపామూలకప్ర
 గృహ్యఇత్యథలాభాదజ్ఞా)పన్వైవనిహతశ్రీప్రకృహ్యత్వం
 విధమితివాన్తేవ ప్రయోజనమేక గ్రహణశ్రీ-సన్వేపము
 సముతాయనివృత్త్యథా మేకగ్రహణమావశ్యకమేవ-అన్యథా
 అజ్ఞే అపేక్షిత్యత్ర ఏ కావద్విర్యచనన్యాయేన సముతాయ
 నైవ సంజ్ఞా స్యాన్నాచయవానామితి చరకునైవ ప్రకృతి
 భావస్యా స్మకుపూర్వ గూరిచెన్న-అతిత్యేకవ్యవ్యవహర
 యైవ సముతాయనిరాస సంకవాప్యముతాయసంజ్ఞాయా అ
 వయవానా మనసుగ్రహణై కావద్ విర్యచనన్యాయస్యామ్య
 ప్రవృత్తైరకన్తీన్నిహతే సంజ్ఞావిధానిసంకవేన నిహతసము

దా మధ్యనిహితగ్రహణేనాగ్రహణార్థ-అత్రామల్యార్థా
 రాః - అతః సముదాయం గ్రహణశక్త్యా నిరాపాదకమేకగ్ర
 హణం కుర్వన్ జ్ఞానయతి- వణగ్రహణేషు వ్యక్తిసంఖ్యో
 నవివక్ష్యతే- కింతుకాలిరవ నిర్దిశ్యతఇతి- తేనకాలస్తావ్యతిశ
 సఃకిత్యావృద్ధభృషిచృధిచ్ఛత్యాదినిద్యమ-హల్లి)హణశ్రవ్యక్తి
 పరత్యేకుయోత్రేకస్యహిహాహా నకారోనతతఃపరస్యకా-
 యస్తాచ్యపరః సస్యకారాన్నాసావికస్యహిప ఇతికిర్త్యంవ
 స్వాత్తతత్సవహాహానాన్ - వస్తుతస్తుఅపృక్తసంజ్ఞామా
 మేకగ్రహణముక్తాభావా నకమిత్యాశక్త్యత్రుక్తరసూత్రే ఏ
 కాజ్ఞి)హణంత్యక్తుం శక్త్యనురంభ మనూకయాయా మనాజీతి
 పర్యుదాసాదేకాజ్ఞా)పనిహితేలభ్యే నిహితగ్రహణ ముక్తరా
 భాం స్పృష్టపృతిపత్త్యధామిహ్రావకృతమితి నిహితగ్రహణ
 వైశ్యత్రయోదనముక్తం సత్యేకాజ్ఞి)హణస్య-అత్రసవ్యాః-
 యమక్తమనూకయాయా మనాజీతిపర్యుదాసాదిత్యాది తర్హి
 స్త్యమ-ఓక్తుత్రేభాష్యకారైః త్రుశబ్దత్రుతిషేషవైశ్యవాక్కి
 కృత్యావృత్ - సచలక్ష్యభేదాభావాత్పృథివావమాత్రిమితి హ
 చ్యంభాష్యమ-అస్తాదేవభాష్యవచనాల్లక్ష్యభేదోఽచ్యుక్తి
 మవచత్వాత్-తథాహ-అత్యేద్యఃఅః-అకారోవాసుదేవస్వాగ
 దతివచనామా)ధిశబ్దోవా- అనేనశబ్దేనసమాధిర్యాదాభివిఖ్య
 రిత్యాదోఽవ్యయోవావేనవణాదీఘేన అవ్యయార్థావత్పేరి
 సమృంశకత్వాద్ధ)స్వత్యే సోరమ్యమి ప్రార్థనకృతేఅమితియా
 భాష్యకృత్యంకుతిమి- తేభాష్యోనిష్ఠాయామితిః - వేదాస్తు
 నిష్ఠాయాంశంత్రసారదేవతః- అచ్యుతః ఎరిః, అత్ ఇతిః
 ఒకః, ఇత్యాసముద్రక్షీరవత్పమానేనూపంచరత్నంకుతమ్.తత్ర
 పర్యుదాసపతే అమిత్సూక్యగుణశ్చసనిధ్యతి-అశబ్దస్యఅచ
 భిష్మత్వాత్ ఘానివత్సావేన నిహితత్వాచ్యుత్రుక్త్యాత్వా
 త్ - త్రుశబ్దత్రుతిషేభాత్రయేషు విధ్యతి తస్యఅత్యేకసమ
 గృహ్యత్యనిషేధాత్-సవైతాద్భ)త్రయోగోప్రామాణికఇతివ
 త్త్యంకుత్మమ్ - త్రుక్తకభాష్యవైశ్యత్రయేనాగ్రహణార్థః - అస్యకా

గృహ్యశ్చ ఊఁ ఇత్యయమాదేశో వాస్యా-ఊఁ ఇతి.

మయద్రుఱోవోవా || ౧ || ౩ || ౩౩ || మయః పరస్యఊఱోవోవాస్యాదట- కిముడిక్తమ్- కిముక్తమ్- వస్యాసిద్ధత్వాస్మానుస్వారః.

ఈదూతౌచసప్తమ్యుర్థ || ౧ || ౧ || ౨౯ || సప్తమ్యుర్థపర్యవశస్సమిదాదస్తంపుగృహ్యసంజ్ఞంస్వాత్ సోమగౌరీఅధిశ్రితః- మామకీతనూ ఇతి- సుహం సుబుగిలిశపత్తమ్యు

వ్యాఖ్యానులెతనా దీక్షానునాసికోక్తి వత్సగృహ్యశ్చేతుస్త్తిరపి స్వరూపకథనమేవేతి బోధ్యం-ఊఁ ఇత్యత్రయది శాకల్యస్థేతి నాపెక్ష్యతేతదా పుగృహ్యస్యోఱో నిత్యమాదేశః స్వార తతశ్చ విరిఊఁ ఇతిన్వయాపే స్వాతాం తష్టాచ్ఛాకల్యగృహణానువృత్త్యా ఆదేశకకల్ప సిద్ధాంతీణి రూపాణిసిద్ధ్యన్తి తిక్తయటః-తదాహ|| ౨యమాదేశోవాస్యాదితి|| వస్యాసిద్ధత్వాదితి|| అశవవేదంవత్సం త్రిసాద్యాం విధీయతే - పుకృతిభావమూర్తి బాధనాధాత్వేహి ఇకోయణచీత్యసన్తరం మయద్రుఱోవేత్వేవాఽక్ష్యత్ - యణః చానవతరణయిష్యత.

ఈదూతౌచ-ఈదూతారితికిమ్-పియః సూర్యేప్రియాఽగ్నాధవాతి-అగ్నిశబ్దా పురస్యాస్సప్తమ్యు సుహం సుబుగి త్యాదివాదాదేశః-ఎదశానైః పుగృహ్యమితి శబ్దపుర్యుగస్య నియమిత్యే నేహపి ఎదశాలేఇతి శబ్దపుర్యుగపుశం గః-సచానిష్టఇతిబోధ్యమ్-సప్తమిగ్రహణంకిం-ధరిమతీసుప్తతీ-ధిత్వామత్యానుష్టుత్వాఇతిహోత్రేత్వతీయకవచసస్య పూర్వశవర్ణతాకారః-తతోకస్యవర్ణదీర్ఘఇత్యేతాదేశః-సర్వీహ సుహం సుబుగిలియక్-హి స్వశ్చవతాపత్రైః|| సోమగౌరీఇతి|| వారపుమి ఆర్తయయా ఆశక్త ఇత్యాచ్యువాహరణ సత్యపి ఊతారాస్తస్యతాకికోదాహరణావాదభయేకపేదపివోదాహరణగుక్తమ్|| మామకీతనూఇతి|| యద్యత్సప్తసంహితాయాం పుగృహ్య పుర్యుజనంనాస్తి తథాపి మామకీ ఇతితనూ ఇతితి తదేకారేపదస్త్యవ-స్వాయాంతనూః ఋత్వియేనాధ

బుద్ధి- అర్థగ్రహణంకిమ్- వృత్తావధానైరపశుక్త్యా నైశు
భూత్-వాచ్యామశ్యః- వాన్యశ్యః॥

అహోపగృహ్యహ్యమనాసితః॥ ౮ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ అతః
గృహ్యహ్యహ్యోనసానెనునాపితో వాన్యాయ-దధి-దధి-మధు-
మధు- అహోగృహ్యహ్యసేవితః అగ్ని-

మానా మిత్యత్రేకు సంహితా కాలే త్యస్తే కథాపి యుత్య
కఇతి సాక్షిక పృథ్విభావే నాప్యేతద్విధం ఖండసి రూపా
స్తరస్యాపాద యతు మశక్యత్వాదితి బోధ్యమ్ ॥ సప్తయ్య
లుగితి ॥ యదిదిత్వాకా వివ వి శ కై : పూర్వ సవ ర్ణకృతే
నవదా దీధు- ఏకాదేశ ఇతి వ్యాఖ్యాయేత కదాపికాదేశం
బాధిత్యా నిత్యత్వా బాధిత్యాచ్యుత్యైర్వా బాధిత్యాబోధే రాన్- ర
స్యాదితిభావః॥ అథ-గ్రహణంకిమితి॥ వా చ్యుశ్యవత్వాకావ
పిసప్తయ్యహో-న్యవేతినాథో-ర్థగ్రహణే కేదిత్యు॥ అథా
స్తోత్రసంకాస్తే ఇతి॥ వాచ్యుశ్యవత్వాయోనాపిత్యైః సతు
వాన్యధికరణ కద్రవ్య ద్విచ సంతాంతః సోమగారిక్యత్ర
గారికబ్జస్తు సప్తయ్యభ- మాతే-పర్యవసన్నః సతురదధికర
ణకద్రవ్యైః పృథ్వ్యావాదిభేదః.

అహోపగృహ్యహ్య- అణఇతికిమ్- కర్మ-కర్మ-

అహో సన్ధిః॥ కుశ్యం కుశ్యసక్యతం స్వప్త పృథిచిచా త్య
భావ- అతపివాసుస్వారస్వా త్యుత్పాదిత్యాది నిర్దేశోఽపు
శుశ్చః.

ఇతి శ్రీకృష్ణసంధిః.

సాక్షి గ్రహాన్త కృత్వ ప్రసక్త నిశ్చయమునకు - ఎ
వంచనోద్గతిమకదేనన కారసాక్షిగ్రహాద్విద్యాద్విల్లి ఖరీత్యా
దినిధ్యతి - సచనిమిత్త కార్యణకృతా సంఖ్యని లాభబ్ధా ఉకయ
కుర్తత్యాత్తై నైవచాధాశతైవ కథముక్తార్థబ్ధా ఉకయ నెదితి
వాచ్యమ్ - కుశదేనన కార గ్రహణసిద్ధిహి యథాసంఖ్యనివృ
త్తిరనేనబ్ధా ఉనీయే కృతయబ్ధా ఉనీ బాధకాధావా - నా
నితుల్యాస్యమిత్వర) యత్కించిత స్థానమల్యత్వవివక్షయోం
వర్తనుచక్వాపివర్తా: పరస్పరసవజాళవేయంతుక్యమైదా
సాకదే కృత్వ ప్రసక్తాదిత్యాకృత్య ఆవశ్యకఇత్యేకత్ జ్ఞాత
కాశ్రయణంకితుర్థమితివాచ్యమ్ - తథాచ సతిభామజగనానాం
ఉరస్పరసావర్ణ్యతత్త్వాత్వం నయసీత్యాదా అనుస్వారస్య
యయితకసవర్ణ: వాతతాన్త స్యత్వనుస్వారస్యభావయోపి
శ్చు: - తాల్యాదిస్థానసామ్యభావేఽపి వాసికాయా ఉస్యయ
త్కిచ్చిత్ స్థానస్యతుల్యత్వాత్ - వాసిరుల్యాస్య మన్యూనా
స్యంయద్యస్యతత్త్వవజామితి నవర్ణ సంబ్ధా సూత్రాధా
ఇతివ్యాఖ్యాయతాం, భాదీనాం ఉరస్పరసావర్ణ్యంసభవే -
తేషాంవాసికాస్థానసామ్యఽపి తాల్యాది స్థానసామ్యభావేన
న్యూనస్థానకత్వాత్ - తతశ్చత్వంసయసీత్యాదా వాతత) త
ఉక్తి: - న్యవర్ణాద్యస్యకతు భాదీనాం సావర్ణ్యంస్యాదవ-వా
సికాస్థానాధిక్యేఽపి తదన్యూన స్థానకత్వాత్తేషామితి ఏత్యా
ల్లి ఖరీత్యాదినిధ్యతి - తర్వాద్యానాంతు వాసికాస్థానాభావేన
న్యూనస్థానకత్వాత్పశ్యమెనసావర్ణ్యభావేఽపి సకలిరిత్యా
ఉకాశ్రయణం ఏనైవ ఇప్తసిద్ధిరితి ఉగం ఎహిత్యాదా సవ
జాదీయపత్తెంకో సవర్ణఇతి కాకలచ)క్యతిభావానా ఉత్తేక్య-
ఇతారాన్యూన స్థానకత్వేన తర్వవగత్వాదే కారస్య - స్వ
రానామూక్త్యాంనైవవికృతంకరణంప్రకమ్ । తేభ్యోఽపివివృ
తావజౌతాభ్యామైచాతతోఽపిచేతి వచనాన్ప్రయత్నభవేన
సావర్ణ్యభావమధ్యుతగన్యా కానిప్తవారణేపివివృత్తుతవ్య
ప్ర)మిత్యప్రతీర్థితురసవర్ణవిధివాద కారస్య కతాచాతతే:

వకారశ్యుట్యుష్టానాధిక్యపిదస్తస్థానసామ్యసలకారామ్యున
 స్థానకత్వాత్ - యదితువకారశ్యుదస్తస్థామితిసమాహరణిదై
 కాదోష్టస్థానదస్తస్థానభిన్నమేవ వస్త్యుష్టానమితివకారస్య
 లకారసావర్ణ్యాకావత్తవ్యస్త్యిత్వాదా సామిప్రసజ్జియితి బ్రూ
 షు, తహి-లుగ్వా దుశుత్వాదివా వస్త్యేరజి విధియమానో
 యః కృలుక్ శుః అదు శ్చూ హీత్య త్రిసహ్యార్, కింతు అదుశ్చ
 త్యాకావకహ్యార్ - తథాపి పూర్వః పిశురతిత్వాదా విధియ
 మానముదోష్ట్యుత్వార్యస్యేక్యత్వం శుశ్చుర్ల తిత్వాదోసహ్య
 ర్ ద్విత్వరీత్యా వకారశ్యుష్టత్వా భావాత్ - సచవశ్యుష్టత్వ
 త్యైవ స్త్యత్వేచ సరిసేకశ్చుచితి యచదశలక్షణే స్వితాదీగాం
 శ్చృత్సర్వోహణం వ్యర్థంహ్యార్ తేషుకుపివస్త్యస్త సాదిత్వాదితి
 శ్చిమితవ్యమ్ - దస్త్యఃకేవల దస్త్యునకు దస్త్యుష్టతాపీత్యా
 దైః మూలపిత వక్ష్యమాణ త్యాత్ - యేకుపాదేనీయఃకేవలయాం
 యమానుస్యారయోరపిసానితాస్థానత్వ కథసావస్యేమంస్థా
 నంసానితానభవతికింత్వనుసానికత్వం గుణపిత సానితాత్వా
 పారణోచ్చార్యమాణత్వమాత్రేణ సానితాస్థానత్వ కథనేత్వ
 కారాదీనామశ్చుత్వరీత్యా సానితాస్థానమితిస్థానయాశనే తే
 షులక్షణకథానుష్ఠానతే తివవన్తి, తేషుకుతోక్తత్వా శకా
 శ్చియణం వినైవేష్టవిధిః- అస్యేత్యకారాదీగాంసానికయాశ
 క్వకానుచ్చారణాదను సానికత్వం గుణః, శత్రైవివికతైతై
 తిత్వాదిలక్షణలక్షితత్వాత్ - ఇదుకణసాంత్వనుసానికత్వం
 సానితిశర్వదైవకయాసానికయోచ్చారణాది సగుణః-కింతు
 యమానుస్యారయోరివస్థానమేవ సానికేతి, స్థానసరియవన ఇ
 దుకణసాం సానితాతేక్యత్వం, సర్వకారాదీనానితా
 చేతి-యత్నాత్తం కుల్యాశ్యర్యకమ్యునావ్యత్యమితిత్వాత్వా
 యాం రవ్యస్త్యిత్వాదా తో లి-తివకారశ్యువకార ప్రిశజ్జి
 భి-వకారాకరః-తో లి-ర్యరీలకారవ్యయనిదేశశచిస్వీకృ
 త్యంకారశ్యయాశంకారాశర శరణా ఇతి వ్యాఖ్యానా
 ముక్తతోషుచిప్రకృత్యాచుః.

తొల్లి || ౨ || ౫ || ౬ || శత్రు స్వభావమును పరపక్షము
 పట్టుము - విన్నాల్లి^౧భి - నకానవ్యామహానీలోకానః.

[illegible]

రఘు విరాటరాజు - పుత్రులను పంపింపఁ జేసెను. రఘురాజును
స్వకాన్యతార్యునవర్తించువాఁడై యున్నాఁడు. అతఁడు విరఠాచలమునకు
చేరి సప్తసంవత్సరకర్తవ్యమును నిర్వహించుచున్నట్లు వివాదము
జరుగఁజూపినది - చాణక్యమునః

[illegible]

ఉదాహరణ. అనుస్వారస్యంతయ్యాత్కరి సమస్త మపి స
 కణాగ్రాం ఇతానిమ్యుక్త్యుక్త్యుక్తత ఎకదేశ స్వరితత్వ
 ప్రితిత్వానాదిర్భూతేత్యాహ॥ త్వాత్వసకణాన్ముచిత॥

శశ్వతి || ౮ || ౪ || ౬౩ || యుతః కరశ్య
శశ్వతోవాస్యవతి - కశ్యక్కుత్వేన జకారకృతే - ఖంచ ||
౮ || ౪ || ౫౫ || ఖంచరయుం చరస్యంతి జకారశ్యవతా
తః - తద్వికః - రక్షవః || ఖత్వకుమితివాచ్యమ్ - రక్షోత్తేన -
రక్షోత్తేన - అమితిమ - వాక్ష్పియతతి.

మానుస్యకః || ౮ || ౩ || ౨౩ || మాన్వస్యతకస్యను
స్యకస్యద్ధరి - అలోఽన్త్యస్య - హరింబద్ధ - తదస్యేతిమ -
X మ్యతే.

నశ్వాపహస్తశ్యరుతి || ౮ || ౩ || ౨౪ || నశ్యకుశ్యచా
తహస్తశ్యశ్యునుస్యరస్యార్ - యశాసి - ఆశ్రంస్యతే -
రుతిరితిమ - మన్యతే.

అనుస్యకశ్యంతః కరశవర్ణః || ౮ || ౪ || ౫౮ || అను

శశ్వతి - ఇహతవాస్తాదిత్యనువత్కాపహస్తార్ యు
ంతజిత్వాభ్యంత్య - తేనేహన - మధ్యశ్చరం ర్యభిత్తాపక
త్వమ్ - విశ్రావాకప్తేరాణాదికః || ఖత్వకుమితి || శశ్వతిరి
నూత్రింశశ్చోయాతివతీయమిత్యంశః || తన్వోత్తేనేతిరచ్చ
కుడిత్యామ్యతాహతావ్యమ్.

మాను - హరిత్యనువతాతే - తదస్యేతిచ - తతాహ ||
మాన్తస్యేత్యాది || హరితిమ - ర్యకుత్ - కిమర్తి.

నశ్వాతహస్తశ్య - అతహస్తశ్యకిం - రాజా సాహి ||
ఆశ్రంస్యతవైతి || అఽదిద్వకునజితిత్ - (స్మృక్) మిరితిసేత్.

అనుస్యకస్య - అశ్రంతయితిస్మృత్యంశః - అచితుర
అనుస్యరాధావార్ - శరితురకవతోనుస్యరాన్తర తమా
నభవతిమిద్ధంతరధేనేర్యతేవదంశ సమిత్యావాతపితురశవర్ణ
విశ్యవృత్తేః - అశ్రవత్ - తుదవికృతమూత్త హంవిశ్య
రం శ్యరాణామితివాచ్యమతే యయాత్యస్యాసాధాకర్తం -
నూత్రింశావతురవాతశ్యకమేవ - అశ్యధావంశ సమిత్యావా
వనుస్యరాన్తరతమః తరశవర్ణోనువాసిక తుతాః స్యాదీతా
తకావనిత్యన్తతేనావర్ణస్యనన్తార్ - తథాకుంతేతే

స్వారశ్య యయివరే తరసవర్ణస్వార - అక్షర:- అక్షర
ర:- కుటీర:- కాన్త:- గుమ్మర:-

కుర్వనీత్యతి గత్వేప్రాప్త తస్మాద్ధత్వా దనుస్వార
తరసవర్ణరస్మాద్ధత్వాన్నగర్వమ్.

వాతతాన్తశ్యం ॥ ౮ ॥ ౪ ॥ ౫౯ ॥ తదాన్త స్వానుస్వా
రశ్య యయివరే తరసవర్ణవాస్యార్ - స్వకృలోపి - త్వం
కరోషి-నయ్యోవా శంయవా - శవ్యోత్పర:- శంవర్పర:- య
ల్లోకం యంలొకమ్-అనుస్వారస్యతక్షే-నునాసికా యవ
లా:-

మారాజిశకుఃక్వా ॥ ౮ ॥ ౩ ॥ ౨౫ ॥ క్విబప్త రాజతో
పరశమోమశ్యమవివస్వార్ - శమోబ్.

హేమవరేవా ॥ ౮ ॥ ౩ ॥ ౨౬ ॥ మవరేహవారేతరే

ఇత్యావావనుస్వారశ్య వాతదాం రన్యేదిస్వాదితి॥ అక్షరవి
తి॥ అర్థ-తదాక్షరేణేదియరాదిన్యవార్ క్త:- నిష్టాయాం
సేటితిహోమ:- తరసవర్ణర:- అక్షరవిత్తవ్యవ్యాక్త:-
నుమ్యమస్వారవి॥ అక్షరవితి॥ అక్ష్య: పూజాయామితినిష్టా
యామిత్-నాక్ష్య: పూజాయామితి సలోతునాధ:-॥ కునోతిర
వితి॥ కునిత్రీతిహాతక్త:- నుమోనుస్వారేతరశ వర్ణోసగలి॥
కాన్తవితి॥ కమ్యురకమోత్త:- వాదాన్త కాన్తేతి నిపారవాది
దధావ:- అనునాసికశ్య క్విరిదిఘ:- మశ్య అనుస్వారతరశ
వర్ణోస సకార:- గుమ్మరవితి॥ గుమ్మగ్గిస్థ - క్త:- మస్వాను
స్వార తరసవర్ణోసకు:-

మారాజిశకుఃక్వా-రాజితిమి - శంయార్ - శమవి
మి - ఇవంరాట్ - క్వావితిమి - శంరాజిమి - శంరాజర
వ్యమ్ - మకారస్య మకారవరసమనుస్వార నివృత్త్యథామ్-
తదావా॥ మవివస్వాదితి శమోదితి॥ రాబ్బిదీహ-శంపూ
ర్వావస్తార్ సర్వాద్విత్తత్యాదివాక్విత్-వగ్వాదివావత్వం-
ఇత్త్వర ర్త్వ-

హేమవరేవా- మవరే ఇతినిమిసిహి:-

శ్రీమత్ ॥ ౧౫ ॥ ౩౩౦౧॥ సస్యతపాస్తస్యశచరతుగ్వా
స్యాత్ - శక్నోటితిభర్తవ్యుకల్పః - పక్షేర్మురోర్మురితిచకార
లాటః- సజ్జ్ భమ్మః-సజ్జ్ చ్ భమ్మః:-సజ్జ్ ఛ భమ్మః:-సజ్జ్
భమ్మః

ఇచ్చోడచచ్చోడచకాడకామిరి చతుష్టయమ్.

రూపాదామిహతుశ్చర్యచలోకానాంవికల్పనాత్ ॥ ౧॥

జహన్నాస్వాదవిజముల్లిత్యక్తః ॥ ౧॥ ౩॥ ౩॥ స్రాస్వా
త్పరోయోజన్మవదంతయత్పదంతస్తాత్పరస్యాచోనిత్యంజము

శుక్ - శివసత్తమ పూర్వశ్రీకృతాష్టాయ సమితి త
 వ్యూహ్యః షష్ఠీంకల్పయంతి త్యాహ ॥ సస్యతి ॥ చకారలోపమ
 తి ॥ యుతోయురీత్యశ్రీసవర్ణగ్రహణసామర్థ్యావ్యభాసంఖ్యం
 వచివర్తత ఇతిభావః ॥ సజ్జ్యేభంభురితి ॥ ఇహ కృత్యకురోరసి
 ద్భవ్యజాత్రత్యసశ్చరీరిరుత్వం నాకల్యం శత్యస్యానీదృత్యా
 త్ ॥ చతుష్టయ మితి ॥ అత్యుక్త కక్కుత్సే చయోద్వితీయా
 ఇతితత్తేచ స్యభత్సకస్యాపి శత్యవికల్పాత్ సజ్జ్యేభకమ్భ్యః
 సజ్జ్యేభకమ్భ్యోరితి రూపద్వయవృద్ధిర్నాధ్యాసచకస్యభవ్యత
 త్తే శర్వరత్వాభావత్ చయోద్వితీయా ఇతిచ స్యభోనతి క
 ల్యం శక్యోపితి భవ్యస్యానీదృత్యాతిత్యాహుః.

[illegible]

దాగకుస్సార్ - పుత్యక్షాత్త - సుగర్లః - సన్నయ్యకః.

నమఃస్మృతిః ౮ ॥ ౩ ॥ ౫ ॥ సమారుస్సృక్కుటి-అహం
 వ్యస్యం అత్రానుసానికః పూర్వస్యకువా ౮ ॥ ౩ ॥ ౬ ॥ అ
 త్తరుచికరణ రోః పూర్వస్యనుసానికస్సార్ ॥ అనుసానికా

స్వేతివై యథికరణ్యనవ్యాభ్యానామపి కుర్వన్నై ఇత్యతః
 అర్వం ప్రసక్త్యేక-అదాన్త స్వేతినిమకాత్రివ్యతైః-యవ్యపి
 హిరణ్యపరిభాషయా జనుద్విధరసిద్ధత్వాదిప్రసక్త్యతి, రథాపి
 యథోద్దేశ తత్వేతిపాదితైర్వరణ్యే విహిరణ్యపరిభాషాయా అప్ర
 వృత్తేః ప్రసక్త్యవేక అర్వమితియథోక్త వ్యాభ్యానమేవ సాధ్య
 తిత్ ॥ సుగర్లకవితి ॥ గుల్లాపానస్థానివర్ - పూర్వతానిసిద్ధ
 స్మిశుధార్ - సమతరమవస్థిసానిత్యావావత్తర్వర్తివికత్త్యత
 వత్వాన్నుటోస్యాదిరితేన్న-ఉత్తరపదత్వేచాతదాదిధాని
 ప్రతిష్ఠంబలమగ్రతఃపాదార్ - అతవేవ తరమవాచా తరమ
 నూదుపకా పరమమిహావిత్యాదా కుర్వధత్వమత్వాదీప-ప్ర
 ఘాతు ద్విభేదతదేవత్యతః తదేవత్యనువర్త్య అత్యధః తదస్వే
 తివ్యాభ్యానాన్త ముద్దేకుక్తమ్-రదసేనప్రమ్యక్తమ్-ఇహావన
 లోకం వారయితు ముక్తరీతెరవ తేనాప్యనుసర్తవ్యత్వార్.

అతా) నుసానికః-అయమధికారో విధిర్వేతి తత్వ ద్వ
 యమ్-అత్య అభిగ్రహణమనర్థకమ్- అధికారాదేవరుచిక
 రణలాభార్ - తుకచ్చివ్యధికార వత్తే తర స్తాత్కార్యం
 పూర్వస్య కార్యవిశేషద్యోరవార్థః - తరస్యనిత్యంరు
 త్యం, పూర్వస్యకు వాచసానికవితి, విధి తత్వవ్యర్థః-వాగ్రహ
 ణం స్మిస్తార్థమ్-అనుసానికాత్మర ఇతి వ్యా తకాదేవసిద్ధేః వ
 హివికల్పంవిసానుసానికత్వం విహయేద్వినుసానికాభావతత్వః
 సమ్యవతి-ఇదమేవభ్యసంతుం తువేతిక వ్యావనుక్త్యరోః పూ
 ర్వస్యనుసానికః స్వాదిత్యేవోక్తమ్ ॥ రోఃపూర్వస్వేతి ఉతం
 మగతేరహ తస్యాపి-అత్యరుచికరణ యోవిధిత్తరః పూర్వ
 స్వేతి నిష్క్రష్ట్యర్థః-ఏవంరోః పూర్వస్తాత్మర ఇత్యస్యాపి రు
 చికరణ యోవిధిత్తరః పూర్వస్తాత్మర ఇత్యరోః రోభ్యః.

ద్విరృత్యుస్వరః || ౮ || ౩ || ౪ || అనునాదికం విశేషం
 శూర్యస్తూర్యోనుస్వారానుస్వారౌ || భరణసామయోర్విశిష్ట
 నియమః || విభజనవిశిష్టశబ్దః || ౮ || ౩ || ౪ || విపర్యయవిశిష్ట
 స్వాధ్యక్షి - ఎతదవశాదధ్యక్షనాదీని కాత్ కేవిత్తాశ్చ ||
 || సంప్రకాశాంసోపక్రమ్య || పోస్థ్యూర్వా - సంస్థ్యూర్వా - శ
 మూలకాశుకీర్తిలిఖ్యమ్ - లోపస్వామిత్వాదేకగ్రంథస్వాధ్యక్ష
 నుస్వారానునాసికాత్యామకశకారకం యానుస్వరయన్ - ద్వి
 శకారకం యాక్షమేవ - తత్త్రయశబ్దని విశాద్విద్యుత్తవత్
 ద్విశకారకమపి గూఢద్వయమ్ - అనుస్వరవిశిష్టలహ్రియ
 రియాశ్చానీయయమానామకారోపరిత్యుభావోపాదనోక్త

[illegible]

పశ్చిమ ఖగోళ నిరక్ష భరణసాధనానికి (మూలం).
 జ్యోతిషశాస్త్రమునకు.

సంస్కృతము: సంకీర్ణము, మితి కరతీస్సుట్ - అను
స్వారస్య సమ్మతము: పరస్పరస్వరసమునందు అను
స్వార చక్షురి సకాశము యాచంక భం నాస్తికాశస్తా
శా|| అనుస్వారసంసకాశాది|| అనాగోచరీ|| యదిర్వికా
రంపరి పర్యవహ, కలిక, కలకస్సు, కలకస్సు, కలకస్సు

సంఖ్యాకత్వేనానుస్వారస్వారస్వరూపై - అనువాసికవతాం,
త్రయ్యాణాం శరణి యజ్ఞాదికద్విత్యేషు - అనుస్వారవతాం,
నుస్వారస్వారిద్విత్యేషామక - ఎవమస్తు వతానాం తతాత
స్వద్విత్యే వచనాన్తరేణ తునద్విత్యేషు, ఎకతద్వితంత్రిత
మితీతకు: శబ్దాశర్ - అణి-నువాసికత్వే అప్యంతరశతవ.
తుమఃఖయమ్ పర|| ౨|| ౩|| ౬|| తుంశబ్దస్వరుస్వార
వస్తుపరఖయ- త్వత్పత్తి పక్షే అవ్యత్యయస్యేతి పత్తిపర
తానాన్ లక్ష్యపక్షిణి: పాప్త, అత్వత్పత్తి పక్షేకుషత్వేపా
ప్రై సంతుంకా నామితీ: - తుంస్కాతి: - తుంస్కాతి: -
తుంస్కాతి: - తుంస్కాతి: - అమతరఇతిమ్ - తుంక్షీరమ్
ఖయారితి - తుంకాసః|| ఖ్యాతాదేశే|| తుంఖ్యావమ్.

సశ్చవ్యవహారే || ౨|| ౩|| ౬|| అమతరఖయవతారా
న్తస్వపవన్య రుస్వార - వతువ)కాశబ్దస్వ - విసర్గ: - త
ఇతి: పరస్వరీషత్వం స్వాదితిభావ: || అప్ర్యాదితి || సచైకం త
రి: కతా-హరింవృదిత్యాదౌ యజ్ఞాది పునః - త్రి)కాదీశ్చ
త్వేన విసగ్గాదీనా మసిద్ధత్వాన్ || అనుస్వారస్వారిద్విత్యే
తి || అదికత్వాత్కారశ్య || వచనాన్తరేణతి || అవారహాశ్చ
మితీత్యైవయోగియజ్ఞాదిభవత్వేనతిభావ:

తుమఃఖయ- తుంశస్మంయోగాన్తరీ - ఎకవ్యభా
గస్య ఇదమనురగమ్ - అమృతఇతివచువీ|| పర్యుగానా
దితి || ఇమమపధస్యేతివత్వవిభావతే నూత్రియ: - వ:

|| ఖ్యాతాదేశే నేతి || రక్షిణ: ఖ్యాతాదేశ్యగ్నిఖ్యాదిరయజ్ఞా
దేశ: - అసిద్ధకాండే గత్యానంతరం తస్యయోనేతి స్థితమితి
వ్యతి - ఎకం చ యత్వస్వాసిద్ధత యా అమృతత్వానానాన్ తు
మఃఖయారితుత్వం వత్వర్థ: || తుంఖ్యానమితి || రక్షిణో య్యై
తియ్యట్ - ఖ్యాతాదేశ: - సనుఅదికఇహమర్థభి: - వర్ణ నేత్రుమ
భ: , అసనయోక్యేతివార్తి కాదితిచేర్ - సత్వమ్ - బహులంత్య
స్వవధక గాత్రీవికత్వాది రావ్యర్థమితివార్తి తెలమలగిహా
త్వకూఢ మమ్ - ఎత్తరస్త్విహామ గౌరమామహాను సంధయ:

త్వమ-శ్చ త్వమ-శాక్తిః-శ్చ-శాక్తిః-శ్చ-చక్రిస్త్రాయస్య-
 చక్రిస్త్రాయస్య-ఉదశ్శివ-శాన్తి-అక్షరశివ-సనత్పరుః-
 త్వయభిద ముక్తిః-అతశాన్తిమ-ఏవాక్షరమూర్తి.

స్వామి. ౮ || ౩ || ౧౦ || స్వామి త్యక్తమయస్వామి త్యాగ
 కారవరః కుష్మాంధకరహరః || ౮ || ౩ || ౩౬ || కవర్త కవర్తన
 మ్మర్తినీ ఖరిచరమనర్తనీయస్యకృతాజ్ఞామూలీయాశ్చానీ
 యాత్మః చాద్విశ్వః - యేన నాపాప్తిత్యాయేన విశర్తనీయ
 న్యశభిత్వైవాశువాదః, నతుకస్మర విశర్తనీయవత్సస్య - తే
 వనానః త్వామిత్యాదౌ విశర్తవతః - స్వామి హి - స్వామి హి -
 స్వామి హి - స్వామి హి - స్వామి హి.

కానామృదిత॥౮॥ ౩ ॥ ౧౨ ॥ కానానారస్యరు
స్వామికామృదితపర॥ వస్తుకానామితిశి॥ యవ్య॥ శ్వాది

॥తా॥యస్మతి॥త్రైక్ వాలన- లోటిక వ్యాధి దశః
॥ప్రకాశతి॥ చిత్తావృత్తావృత్తైః క్రియ- అనుభావకస్యతి తీ
ర్థః- మానూకాతోరితః-రహస్యసిద్ధత్యాన్న-లూపాన.

స్వామి - చాళో పరితరణచూరణార్థః - తెనకాః
 శుభాతీత్యాదినిర్దేశ-ఉభయధర్మీశ్వరః-ఉభయధర్మసుప్రతి
 ర్వికల్పః పరితరణార్థయోగవా॥ రుక్మాద్యైః॥

కుష్మాంధక - అతిసూత్ర కుష్మాంధి రసస్యవిసర్గః - జి
హ్వమూలీయస్యఖర్జూర్ - ఖర్జురశరీరివిసర్గస్యస్యలోపః -
జిహ్వమూలీయస్యకర్త్య - వాశరీరివిసర్గనీయస్యవిసర్గ
ఏకవా - అదేశయోఃకవాత్తచ్చరణాథా - ॥ చాద్విసర్గఇతి॥
పానాశుచాద్వికల్పఇత్యుక్తమ్ - తదశు - కవాభ్యాంయుతై
విసర్గనీయస్యసత్వచ్చిసర్గార్

కానీ, మేడితే. కాక కానివాడెక్కడ మేడితే గ్రహం
య్యకొద్దరు క్తి వై త్రే కయథా వ్యో - ఇహ మహా - కాక
కాక చక్కవీరి - అతని ఎకః 10 కల్లుః ప్రశ్న-ద్వితీయః మే. ౫.
కాక మగ్ని కాక చక్కవీర్యధాః - వార్తికే కాక గ్రహ వాదా
వేదవి సర్వం నిర్వర్తతే తాదృశయో గాన ॥ యద్వై ॥ శం. శం. శం.

మచ॥ ౮ ॥ ౩ ॥ ౪౮ ॥ ఎప్పిగదితరశ్యవిశ్యశ్యకస్యూర్ -
అశ్యశ్యకుః - ప్లకగ్నియార - వాః - కాశ్మీర - కాం
ప్లాన కస్మి - కాశ్మీర - శర్మిష్టుద్ధికా - భనుష్టుపాలన్ -
అశ్యరిగణాయమ్॥

సంహితాయమ్॥ ౬ ॥ ౧ ॥ ౭౨ ॥ ఇత్యధికృత్య॥ భేచ॥
౬ ॥ ౧ ॥ ౭౩ ॥ హిశ్యశ్య శ్యేచరతుగాగ మస్యూర్ శంహి
తాయమ్॥ మర్యస్యా సిద్ధత్యాజ్జత్యనః॥ తతశ్చర్యస్యాసి
ద్ధత్యాత్మ్యంశ్యుత్యనః॥ తశ్యచర్యనః॥ తస్మాసిద్ధత్యా
హ్యోకుః॥ తిమర్త్యం॥ శ్యచ్యాయ॥ ౭౩ చ్యాయ॥

అశ్చాహ్యోశ్య॥ ౬ ॥ ౧ ॥ ౭౪ ॥ ఎతయేః భేచరతుక్యూర్ -
శ్చువార్తి కేతనైః సత్యమ్ - కస్మాదిషు సంస్త్రా, సంస్త్రీకృతి,
శ్చుంస్కరిం, శ్చుంస్కాకుః, ఇత్యాదిబహువాచనానాం శ్చుం
వాత్ - కస్మాదిషు సమశ్చుత్ కానితి ఉచిత్యా సర్వశుచివార్తి
కం త్యక్తుమశక్యమ్ - శ్చుంస్కరిం ఇత్యాకారణః తరత్యేన విశ
ర్లస్య పర్యచిశక్తార్ - కింతు కాన్ గ్రహణమిద మక్షగ్రహ
ణం వార్తి కేత్యక్తుం శక్యమిత్యనే॥

కస్మాదిషుచ॥ అత్ర సోచితా తావిత్తరస్య ఇతి ఇగజ్జ
ఇతి సూక్తిం చానువర్తన - తదాహ॥ ఎప్పిగదితరశ్యేత్యాది॥

కాశ్మీర ఇతి॥ మఃమతః ఆగత ఇత్యర్థ ఆవ్యయా
త్వసిప్రాప్తేగణపరపామధ్యాదతిత్యాహుః - అవ్యయానాన్
శమన్తి ఇతి వక్ష్యమాణేనాన్తితి॥

• ॥ శర్మిష్టుద్ధికేతి॥ నిత్యం శూనాన ఇత్యేతసిద్ధాదహపాశ
శ్యచియాజనమశూనేత్యేత్యవిరహాపిషత్పాథ్యధిక
క్షయి॥

॥ సంహితాయామితి ధికృత్యేతి॥ ఎతచ్చ ఇహోయగర్హ
త్యత్రైవ వక్తవ్యమపి శూన్యకృతానువోధానోక్తమ్.

భేచ - భూతానాం పర్యవారణచ్యూరణార్థః - విధివిధిత
రివిధితార్ - తేన విధిమిత్యాదినిర్దమ్॥ హిశ్యనేతి॥ ఎత
చ్చహిశ్యశ్యపరికృతిం తోనువర్తతే - తుక్చః॥

శతాబ్దాద్వైతికల్పశవాదః|ఆచార్యవర్యశ్రీమద్విద్యుచ్ఛరీ.

దీర్ఘం || ౬ || ౧ || ౭౫ || దీర్ఘశ్చ పురుషాత్పద - వీ
 ర్షసామ్యం తుక్ - పురుషశ్చ - నేనామైతద్ధావ
 త్ - చంద్రవ్యతే.

శవాస్తావ్య||౬||౧||౭౬||దీర్ఘాత్పతాస్తాచ్యుపర
తుగ్వాస్తావ్య||౬||౧||౭౬||దీర్ఘాత్పతాస్తాచ్యుపర

అవతరణము :-

విశ్వరూపియశ్శశః | విష్ణుస్తాత్రా ||

శర్వరావివర్జనీయః । ౮ ॥ ౩ ॥ ౩౫ ॥ శర్వరా భరివిశ్వుర్జనీ

॥ సేవా శుభ్రత ॥ యదిహి చ్చక్రమో ప్యాత్ తహి - చ్చక్రమరై వ్య
వతిచక్రయం ప్యాత్ శాన్తి పాతవరికా యా చక్రై వ్యవృత్తై
మృతకారోఽపి చ కారోఽపి శూన్యే తేతిథావః.

పతానాత్వా - కృష్ణ తన దీర్ఘ గత పుష్కల కాలమున
 పురిధిలాభేనేషు సిద్ధాంత కృష్ణ గ్రహణం పదానైవైత తుగ్ధ
 కాశ్యూర్, పదనయ నాభూదిత్యేకమర్థమ్ - అన్యథా - పద నిధి
 త్వాత్మకమర్థమిథా మేవస్థితా శుభకమలక్ష్మీ చ్ఛాయా విషయక
 కాశ్యూర్ తిష్ఠతుమహారీ, ధర్మింశురతేజవలైత్యుత్తరీనస్యకపామ
 ధ్యూర్ - ఎవంశ పదానైవైత తుగ్ధ గ్రహణం కష్టం
 కుట్యుత్తరీయకర్మకాశిష్టత్వవిషేషార్థమిత్యాచుః.

ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ

విష్ణుస్తుతిః ప్రాచీనవికార స్వామిమూర్తిః సువ
త్వయైతన్య రుత్వభరణ సాధయంతి విశ్వైశ్చ కృతే విష్ణునీ
యస్యోతిషః - ఆస్యైశ్చ రుత్వైశ్చాశ్చయై - రుత్వం ప్రాచీన
ర్వనీయస్య సుభక్త్యాపాద్యైర్భక్త్యాః.

శక్తిరచితశక్తి వీయః-శక్తిరచితవీయః-అనువర్త
మానశక్తిరచితశక్తి-యచితశక్తిరచితవీయః-శక్తిరచిత
శక్తిరచితశక్తి వీయః-శక్తిరచితవీయః-అనువర్త

యస్యవిశర్జనీయస్యాత్ | నత్యన్యత్ | కఃత్వమ్ | ఘనాఘనః
మోక్షణః | ఇహాయథాయథంశక్త్యం జిహ్వమూర్తిః శక్త్యం.

వాశం || ౮ || 3 || ౩ || శంశరవిశర్జనీయస్య విశర్జనీ
యేవాస్యాత్ | హరిః శతే | హరిశ్చతే ||

భర్తృశరీరాశర్మలోహావత్తవ్యః || రామస్థాతా | రా
మః స్థాతా - హరిః స్ఫురతి - హరిః స్ఫురతి - శతే శర్మశర్మశర్మశర్మ
త్రైరూప్యమ్ ||

కుహ్యం కల్పపాదః కల్పకరోతి | కఃకరోతి | కల్పభనతి - కః
భనతి - కల్పపదతి - కః పదతి ||

సోపవాదా || ౮ || 3 || 3 || విశర్జనీయస్య శస్యాదప
దాద్యోకుస్యాః పరతః || వాశకల్పకామ్యుష్మితి వాచ్యమ్ ||
నయస్యాశమ్ - పయస్కల్పమ్ - పయస్కల్పమ్ - పయస్కల్ప
మ్యుష్మితి || అనవ్యయస్మితివాచ్యమ్ || వాగ్వికల్పకామ్యుష్మి

స్యాతమిత్యాదౌ - విశర్జనీయవచనాత్తువికారమాత్రింబాధ్యత
ఇత్యాశయేనాహ || నత్యన్యదితి || తదేవ స్ఫుటయతి || ఇహేతి ||

సోపవాదా || అపవాద్యుష్మితి || సూత్రేవ్యత్యయేన ఏక
వచనమ్ - యదితువిశర్జనీయస్యశః, శర్మశరీరవిశర్జనీయఇత్యర్థ
మిహ్యుక్తమ్ | త్వానువర్తితే యః భర్తృనామశక్త్యనువర్త్యవిశేష్య
తే, అపవాదాభిరీతి, తదాయథాపురంసాదు - తరంతుపునక
మిహ్యుక్తమ్ | త్వానువర్తనే క్షేత్రఇతిధానః • అన్యేత్యాహః •
తునర్తయ్యుక్తమ్ | తింబినావ్యనువర్తిత్యుక్తకః - వాశరీత్యర్థ
రాభరంవిశేష్యకరూపభిరీతివ్యాఖ్యానకుస్యాదినిసూత్రేకు
కుహ్యోభిరీతివ వ్యాఖ్యానై రక్షత్యభావాదితి || పయస్కల్పమి
త్యాది || యావ్యపాశద - యావనసూక్ష్మకల్పక - అపవాదే, కు
ర్విత్యితికః - కామ్యుష్మితి కామ్యుష్మ - వాశకల్పకామ్యుష్మితివ
• త్తిః - శక్త్యుత్పత్తిదర్శనమేతత్ • నకుశలజనమనస్యస్యాశక్త్యు
వాత్ || వాగ్వికల్పమితి || అధికరణకర్తృప్రధానస్యాది వాగ్వికల్ప
విశేషకావృత్తివిషయై శక్తికుర్వరత్వంకోపాభారమహాదివా

శనివారము శని-నిరూపణ

ఇందు: || ౮ || ౩ || ౩ || ఇది: తరస్యవిశ్వస్య క
స్వాధ్యాయార్థంకయో! స్వప్నాశ్చ! స్వప్నాశ్చ! స్వప్నాశ్చ!
స్వప్నాశ్చ!

సమస్తసూరసాక్ష్యతోః॥ ౮॥ ౩॥ ౪॥ గతిసంజయో
రతయో ర్విసర్జనో యశ్యసః కుసావ్యః పరయోః - సమస్తైరోతి-
సామైర్పృథ్విత్యావృత్త్యోమోగవనామగతిసంజ్ఞా - తద
భావనః కరోతి। పురోవ్యయమితి సంకల్పం సంజ్ఞా - పురస్క-
రోతి - లగతిత్యావృత్తాః। పూః - పురా - పురః పరిష్కర్యాః॥

వినుకుపదస్యచామత్యమునల్లుగ|| ౩ || 60 || ఇకాః కా

భాతారాధింపఁ ॥ గీ: కాద్యుపితి ॥ నర సత్సంపదఁబడి
ఇహాధిగమ్యుపితి నాద్యమ-తతాధి కామ్యుర
తత్యుపానుపయతై: - యదిమిహాధిగమ్యుపితి వేదంపత్యు-తర్హి
యత్యుపానుపయతై: - యదిమిహాధిగమ్యుపితి వేదంపత్యు-తర్హి

విగ్రహము: - సోమతాతావిర్యహృదయవాహన:

॥ పురోఃపీఠ్యవ్యాజితః॥ పూర్వోపసమపూర్వగమోః-ప్రజా
కానేత్యాదివాక్యే - తదవ్రాజ్యసర్వతాం స్ఫుటికర్తుం పూః
పురాంతిదివస్సనయి.

ఇచునుచునన్య - ఇచునిదికెం - గీ:కరోరి - పూ:కరోరి -
ఇచుఇచుకొ యీతధే యన్యసమయవాన్య సన్యాసయవో వి
శుద్ధి ఇతి నైయధికరణ్యన సంబంధ: - అచుత్వయన్యైతికు అ
చిత్వయాయాపర్య ఇతి సంబంధతె - సంభవతిసామాన్యా
కరణ్య నై యధికరణ్యసాన్యాన్యత్వాత్ - నచ విశుద్ధస్య
ప్రత్యయత్వ మప్రతిష్ఠమితివార్యమ్ - అగ్ని:కరోరిత్యాహాన్యా
నికత్వాపన చర్చిసిద్ధి: - సచాతికరం(చరి తి)వాన్యా అసి
ద్ధ్యంతకన్యమ్ - అచిత్వయన్యైతి నిషేధనైక సిద్ధి త్వద్వా
చనాత్ - అచరివాగ్నిత్యాహ రోన్యసర్వసిద్ధ్యతి - అన్యకాఅ
చితాన్యత్వాన్యసాత్ - విశుద్ధవిధిస్తు పునరిత్యాహ చరితా
న్య: - చ్చాకకచరికేనామమ్ - తేనాచ:నరన్తి నిర్మితిరిహాన్యాం

అన్నిటికంటే - కాదు:కంటే - ఏకాదశశాస్త్ర నిమిత్తకస్య :
మ: - కన్యాదిమర్యాదామర్యాదాత్ - మారు: కృపా

దివిదేశాశ్చాత్రి అనుమాన: - యోగవిభాగసేష్ఠస్థిధ్యధా
త్యాదయ: తరస్త్రిస్త్రి సూత్రంప్రతి తస్యస్థిత- తతశ్చతార్య
తా) నిత్యం స్థానిక దివి నిధానై యుక్తిమూలక ఇత్యాది శ
ర్యంసంగత్యత్యితి - అప్రత్యయో యోవిసర్వవిది సామాన్య
కరణ్యతయే మారు:కృత్యాదా ఇమమపథస్థితి పత్యమక
కాన్యాహ " ఏకాదశశాస్త్రనిమిత్తకస్థితి మారు: త్యక్తిహి
యుపపద్యతి ఏకాదశశాస్త్రం విసర్వంప్రతి తరమ్యగయాప్ర
యోజకత-అకరణ ఏకాదశనిమిత్తాదిప్రచుర: హత: - ఎ
కాదశ: ఏకాదశ శాస్త్రం తస్యనిమిత్తం యస్యద్వితారస్యత
ప్రదిత్యధా: - సస్యేవమప్రత్యయస్థిత్యక్తి సామాన్యధిక
విద్యుతమ్ హ్యకరసప్తత్యితిచేదతా)మ: - ప్రత్యేకం సంయో
గసంప్రతి తమప్రకరసప్తతోపపద్యతానిమిత్తానిమిత్త: తథా
యమపి వై యదికరణ్యచేద ప్రాప్తకర్యకమ- అస్యథా తిష్ఠతు
శర్పి:పిపత్యముడకమిత్యాద్యనిధ్యాసితేరితి || భాగముప్రసా
దాదితి || సకలత్యమకోరపిద్య ఇత్యేకాదశ శాస్త్రస్థానిక
త్యాత్ పత్యా హిప్రదిత్యధాఎవ తత)హతోసజ్జా తతార్థ
ఇవాచ్యమ-పత్యేకుకకర్త త్యతహస్త తహతోరపైకా
దోసిక ఇనిధ్యాహ్ - అస్యథా కరమాప్యిత్యతా)పి ప
త్యంసస్యాత్ - కకా హ్యయస్థిత్యక్తి అదేవదితదక
త్యాత్యేక్యపిసంప్రసారత్యతే సంప్రసారత్యాత్రిత్యూర్వ
కాదతేద హంబిదిధు: - కవతిహినిచగ్ సోనిరదిత్యా
దాతహస్తపద్యాదా రాదశ: - తేనతక్రిపత్యవిపథస్థిత-
సమకకమాప్యిత్యక్తి- ఎవంభాగముతక్రిత్యతా)పిపత్య
తుమారిత్యేకాదశశాస్త్రానికస్థంసకవతి త్యక్తజ్ఞానకంస
స్థమేవ - సమాత్తజ్ఞానకాత్ కరమాప్యిత్యతా)పి మారు:
కృత్యక్తిపత్యంసస్యాత్ - మైవమ - ముల్యకారీయస్య
త్యాత్ - కశ్చతుల్యకారీయ: : య:కుహ్యంరిది:

ముచునుఃక్రతిషేధోవత్తవ్యః ॥ ముచుఃకాచా.

విరసోఽశ్యతరస్యామ్ ॥ ౮ ॥ ౩ ॥ ౪౨ ॥ అశ్య సోవా
స్యాత్కుప్తోః-విరస్కూర్త-తిరఃకర్త.

ద్విస్త్రీశ్చతురిశ్చత్వోర్థ ॥ ౮ ॥ ౩ ॥ ౪౩ ॥ శ్చత్వోర్థ
వర్తమానానామేషుః-సర్వశ్య జావాస్యాత్కుప్తోః-ద్విస్త్రీ
రోతి-ద్విఃకరోతి-త్రిష్కూరోతి-త్రిఃకరోతి-చతుష్కూరోతి-
చతుఃకరోతి-శ్చత్వోర్థైః-చతుష్కూరాలః.

ఇశు సోస్పాదార్థ్య ॥ ౮ ॥ ౩ ॥ ౪౪ ॥ ఎతయోర్విశర్వ
శ్య జావాస్యాత్కుప్తోః-సర్విష్కూరోతి-సర్విఃకరోతి-ధను
ష్కూరోతి-ధనుఃకరోతి-సామర్థ్యమిహవ్యవేక్ష-సామర్థ్యకిం-
తివ్యతుసర్పిః-వివర్తయతికమ్.

నిత్యంసహ సేనత్తరవవస్థశ్య ॥ ౮ ॥ ౩ ॥ ౪౫ ॥ ఇశు
సోర్విసర్వస్యానుత్తరవవస్థశ్యసహ సేనిత్యంమఃస్యాత్తుప్తోః.
సర్విష్కూర్జితా-సనత్తరవవస్థశ్యకిం-చరకుసర్పిఃకుజ్జితా-
కస్మాదిషు సర్విష్కూర్జితాశబ్దపాఠోసహ సేవ్యవేక్షావిరహాపి

ద్విస్త్రీశ్చతురిశ్చ-ఇహద్విత్రిశ్చాంశుజహాశ్చాంశు
జాచర్యాశ్చతుశ్చబ్దోఽపి శుజహాశ్చాంశుజహాశ్చ-శ్చత్వోర్థ
గ్రహణంసహ చర్యంసశర్యశ్చి వ్యవస్థావతమిత్యర్థా
శ్చమ్-తెనదీధివేషిటామిత్యర్థా ఇతహాచాచర్యేఽప్యగమ
సేవ్యోగ్రహణమ్ ॥ చతుష్కూరాలఇతి చతుర్థకపాఠేదుశం
శ్చౌతఇత్వోర్థ సంస్కృతంభవ ఇత్యుః-ద్విగోడుగసశర్యవతి
లుక్-అతీదునూరమాయా మిదుదుచధసేతి సర్వంఇత్యు
క్తమ్-విశంచ ద్విత్వస్త్రిలమితి చతుఃకర్మాశ్చది శ్చమూల
గ్రీన్ధ్రక్రయోగశ్చివ్యః-చతుష్కూరాలవత్త్రాపినిత్యకయా
సత్వక్రవృత్తేరతోఽత్యవత్సనివాకకాయా ప్రత్యయాసేవ్య
శ్చిత్తత్యంశశ్య యోవిశజానీయోవశవతిర్వర్ణవివస్త్వశా
వ్యః-చతుష్కూరాలఇత్యర్థా కస్మాదెతాశ్చరిగలత్వాత్వ
త్వక్రవృత్తింత్యాచాః

॥ వ్యవేక్షా విరహాపితి ॥ తివ్యతు సర్విష్కూర్జితా

మత్స్యార్థః - వ్యవహాయాం నిత్యార్థశ్చ.

అతఃకృతమిదంనకుక్కుపాత్రకుశాకర్ణి మృనవ్యయశ్చ
౮ || ౩ || ౪౬ || అనవ్యయవిసర్గశ్చ అకారాదుత్తరశ్చసహ
సైసిద్ధిః సకారాదశస్వాత్కర్తృత్వాదివివరిత్య-సమాత్తరవ
త్తస్య-అయస్కారః-అయస్కాతుః- అయస్కంఽః-అయ
మ్మృత్తుః- అయస్పాత్రమ్- అయస్సహితాకుశాయమ్మృతా-
అయస్కర్ణిః-అతఃకిం గీర్ణకారః-అనవ్యయశ్చకిమ్-శ్చఃకా
తుః- సహసేతి- యశఃకరోతి- అనుత్తరచదస్థశ్చకిం-చరణ
యశఃకారః.

అథశ్చరసీచక్షుః || ౩ || ౪౭ || ఎకయోర్విసర్గశ్చసాదే
శస్వాత్సవశ్చైవర- అథస్సవం- శరస్సవం- సహసాత్కర్తృత-
సేచ- అధఃపదమ్- శరఃపదమ్- అనుత్తరచదస్థశ్చైవ-చర
ణశరఃపదమ్.

శక్వాదిషుర|| భాస్కరః.

ఇతివిసర్గవీయసంధిః.

మానయేత్యాతా విత్యర్థః || వ్యవహాయాదురి ॥ ఇదంసహ
మ్మృత్తీకాయా ఇత్యత్రైత్యర్థః - అత్ర శర్పిరిత్య సమత్తం
చదంబోధ్యత్ - సహసేతు నిత్యం సహస ఇత్యనేన సిద్ధిః -
సహసాభావమేవజ్ఞాపయితుమిదమితిశర్పిరిత్యేషణముక్తమ్ ||
నిత్యార్థశ్చైతి || అయంభావః-అసహసే వ్యవహారికేఅ
త్యహ-ప్రాప్తానిత్యతయాఽత్వార్థఃచారః వ్యవహాయాం
ర్వసహస ఇతిసారీతి ॥ కర్తృస-ప్రాప్తానిత్యార్థఃచరి.

|| అయఃసహితేతి || నిత్యయ సోపకారః - తావచక్షుశీ
ప్రసక్తాత్ || అయస్కర్ణితి || అయఇత్యకర్తృయస్యా-సా
దిరోజరేతి తేషు.

అథశ్చరసీ - ఎకయోరినిమాత్రేకు మప్యప్తాదే చ్చిర
మాబోధ్య || అథస్సవమితి || చదస్వాధఇతివివరిత్య-మయా
శవ్యం సకాదిత్వార్థమాసః || శరస్సవమితి || మక్తిసహసః.
ఇతివిసర్గసంధిః.

స్వామిసమాధితిగుళిర్యయేకృత శివ, నా, అర్చ్యునిశ్చి
తే. ససజామరు || ౮ || ౨ || ౬౬ || పదాస్త్రస్య సస్య సజామర
బస్యచ రుస్యూత్ - బస్య సజామరః - అతో రోరస్తుతా దస్తుతే ||
౬ || ౧ || ౧౦౩ || అస్తుతాదతః పరస్య రోః ఉస్య దస్తుతేతి

శివశర్మస్వామి - నీ విసర్వాత్ స్వామ్యర్చ్యునిశ్చి నేనసజా
భివ్యాహారే సస్యభావామృత్యుంకథం స్వా దిత్వాకామాయా
మాహ || స్వామిసమాధిత్వాదినేతి || ఎకచాచి మూలభూత
ఎక సురితి గుత్వాదికం స్వాదేవ - విసర్వస్వీహ సభవతి-
భరవసావాభావో - రావివ్యవసాసభక్తే అకృతస్వామి తరి
భావయా అర్చ్యునిశ్చి సజాభివ్యాహారా త్పూర్వమపి సభవతితి
బాధ్యమ్.

ససజామరుః - తదస్యేత్యనువృత్తం ససజామ్యంవి
శేష్యతే - విశేషతేనతదన్తవిధిః - సచసజామ్యత్వాంశే గృహణ
వతాప్రాతిపదికన తదన్తవిధిర్నుతినిషిధ్యత్యైః - తస్యచ
ర్యయవిధివిషయకత్వాత్ - సాన్తంసజామ్యత్వాన్తంచయ్య
వంరస్యరుఃస్యాత్ - సచాలోఽన్త్యస్య - ఎవ స్థితేభ్యోరమా
హ || తదాన్తస్యసస్యేతి || సజామ్యబస్యేతి || తదన్తస్య తద
స్యేత్యభావః - తేనసజామ సజామయత్వాహావప్రసక్తిః - స
చసజామయత్వాప్రాప్త్యాప్తిః వ్యవహారవత్సాహాప్రాతిపదికన
తినిషిధాదితివార్యమంతస్యాపిశ్రుత్యయవిధివిషయకత్వాత్ -
అతఏవ వ్యవహారవత్సాహాప్రాతిపదికనేతిగృహణవతేతిచ వ
రిధామిద్య మమపి శ్రుత్యయవిధివిషయకమితి వివ ఉత్పూర్తి
జావకస్తేనూక్తమ్ - తైంతటహరవత్సాహామితిమ మనూరమా
యాంధ్రితమ్ - తద్గ్రైయతేనానుక్తత్వాత్ గ్రైయగృహణం
ప్రమాదపరితమితిసవ్యాః - కేదిత్తుదివఉత్పూర్తిగృహిన్ని
తివిషయిహారయమ్ - సూక్తిసమితియాత్పూర్వసవాధాః -
రథావ వివఉత్పూర్తిగృహిని ఇన్ద్రియేతిమూర్త్యాప్తిగృహిని
రారో రత్యైయతేనూక్తత్వా న్నూక్తవోషవి శివభక్తి
కృతివర్తైవేవ మనూరమాతి సచభావయన్తి.

శర- భోగ సూక్తి పాత్రయత్వస్యాశుభావః- ఉత్తమం శ్రుతిరు
 త్వస్యాసిద్ధ్యంతకు సభవతి- రుత్వమనూప్య ఉత్తమవిధ స్సామ
 ధ్యార్థం || శ్రీభమయేః పూర్వనవర్ణః || ౬ || ౧ || ౧౦౨ || ఆకః
 శ్రీభమద్వితీయయోరవిశరపూర్వనవర్ణదీర్ఘ ఏకాదశ స్వాస్
 త్- ఇతి పాత్ర- నాదితి || ౬ || ౧ || ౧౦౩ || అవర్ణానాదితీ
 పూర్వశవర్ణదీర్ఘః - ఆద్ధుగః - విజఃపదానాదతి - శివోర్వ్యః-

యత్వస్యాసిద్ధ త్వాదుత్పత్త్యతేఽపి తస్యస్థానివత్తైస్
 రుత్వాత్ యత్వంస్యాదిత్యాశక్త్యా యామానా || యత్వస్యా
 శుభావఇతి || ఉత్తమవిధస్సామధ్యార్థి || సచాతారోరశ్శ్రుతా
 దిమాత్రం శుభవ్యయోగ్యుపీతిమాత్రాసప్తరమ్ అతఉరతి
 త్వేవలఖివాచ్యతాం శివసేనామధ్యాక్రయగ శ్రయా
 సేనేతి వార్యమ - తథాహిశతిఉత్వస్యాసిద్ధ తయాశివోర్వ్య
 ఇత్యాకావాక్యంస్యాశ్రుతి పుసక్తార్.

శ్రీభమధ్యః-అత్ర శ్రీభమశబ్దః శ్రీభమద్వితీయయే
 స్వయం వాయే గాః- ద్వివచనంతు శయరాయా పెక్షయా-
 ఇకోయగచిత్వతోఽచిత్వకస్యవర్ణదీర్ఘః ఇత్యతోఽకో దీర్ఘ
 ఇత్యేకః పూర్వ పరయోరితి సూత్రం చానువర్తత ఇత్యాశయేన
 వ్యాచక్షే || అకః పుభమద్వితీయయోరవిశరపూర్వాదితా || అచిత్వ-
 తామః-అకః ౩౦-గానా-నానా-వ్రభమయాః ౩౧-వృక్షే-ప్లక్షే-
 పూర్వగ్నిహం ౩౨-అగ్ని ఇత్యత్ర పక్షే పరశవర్ణో మాభూత్ -
 దీర్ఘగ్నిహం ౩౩- త్రిమ త్రైస్థానినితి మాభూత్ -
 || ఆద్ధుగఇతి || అశవాదనిషిద్ధ పునరుక్యర్థస్యస్థిగిరితిశ్చాయా
 దితిభావః- అత్ర భిక్యోవ్యవధే, తానర్ ఇత్యాది లిక్తమ్- తద్ధి
 నాదితి పూర్వశవర్ణదీర్ఘనిషిద్ధ పునరుక్యస్యస్యత్వద్ధః శ్రీ
 పుత్తైస్త్వసిద్ధ్యతివాన్యథతి- సస్యవంశాస్తః చావకువ్యతీర ఇతి
 శాత శుభాత అవ్యమాస్యతే ఉశశ్రీయస్తా అభ్యుర మిత్యా
 తావేజః శుభావతీతి పూర్వ రూపమేవహి తేననిషిద్ధ్యతే- త
 స్త్రింశ్చనిషిద్ధ ఏకోయగయావ ఇతి ఉక్త్యోగీ ప్రవర్తత- యై
 వక్ష-చాభినిషిద్ధ చాభ్యమపి క్వేన్నేతి స్వీకారా త్త్యభి

[illegible]

మాచే || ౬ || ౧ || ౧౧౪ || ఆత్మతావతః పునః స్యోరు
 స్వాత్మజ్వలన-వోషణ-హరిత్యకానానుబంధగ్రహణైః
 తా-హృదయ-ధారణచ్యు||

దేవానాం శాస్త్రాంతరము- భోగగోళములపూర్వ
శ్రవణము॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ౧౬ ॥ ఎంతయువ్యవస్థతో నాదోదక వాప్తి
తగిచుట- ఆసన్ని స్థానము:- లోచనాకల్యణ్య-దేవానా-దేవా
యనా- ఆశీర్వాద-దేవాశ్రయ-యవ్యవస్థాసన్నిధి-తా
త్ విసర్గోలకల్యణ్య-తదాపి విసర్గవ్యవస్థాసన్నిధి-తా
త్వంసాత్-సహాయమవ్యవస్థ-తాత్వికమునామక)క

భోగగో|| అనంధిస్సృత ఇతి|| సూత్రేక్యతః సాధిః||
 కృతలబ్ధిర్భోగః - భగోఅఘోకబ్ధియూరోకారవ్యాకారవ్యవ-
 శూరవ్యాకారం సౌత్ర)త్వాన్నేత్వభగః - యది అనంధిస్థగో
 భో అఘోస ఇతి సాన్తంరాన్తంవాఽనుక్యోభోవ్యాదీకార-
 త్రియాదామ్ అలోఽన్తస్యసృతఃపాఠో అపూర్వస్యభోత్వ-
 రివ్యాభ్యాంతతే రహిః అనంధిర్వాన్త్యంత్యవకేత బోధ్యన్-
 ననురోరుకారపాఠనుబన్ధత్వాత్ రభమాతం విసర్గస్యస్థానీ-
 తథాచానవిధావిరిధ్ధానివిద్యాపూర్వస్యవిత్వాదీకారా-
 వ్యాన్తమితి|| యథాఅగ్రహీదిత్యత్రగ్రహూలివిదర్శనస్థాని
 తత్పాఠేనవిత్వాదిట ఈటిగ్రహవర్తతే, ఎవమివాపిచవర్తస్యయ-
 వ్యాద్యత్యంత్రవర్తతేతిధావః - యద్యపిరంభ్యతా ఇతః శ్చ
 విర్త్యతోర్యోరభఃరస్యయాదేకఇతివ్యాభ్యానై అయమవిరి-
 త్తేత రథాశ్చ్యుత్తరార్థంకర్తవ్యమిత్ గ)హణమిహరవిర్త్యపా-

[illegible]

ఉభయవదె॥ ౮ ॥ ౩ ॥ ౨౧ ॥ అవర్ణ హర్షయోః పదా
న్తయోః యకారవకారమార్దోపస్వయో ఉభయవదె॥ ౯ ॥
గ్నః- పదకిమ-తస్యైయర క-వేదశ్చక్రుసారణయాపమ-

[illegible]

నోర్చులు || వకారయకారయారితి || భోగనోటఘోట
 అమూల్యయారిత్వభావః - యుక్తియత్నరః లఘూచ్ఛాతక
 రః - సుచాస్తరతమ్యాద్యశ్రవః, యశ్యయ ఇత్యాహ || వయా
 వితి || విధానసామర్థ్యాల్లఘు ప్రయత్నతరశ్య సకవతీత్యాక
 యోగాహ || అలఘుప్రయత్నస్యతి || భోయమ్యతేతి || ఎవంభ
 గోయమ్యత - అఘోయమ్యత - వకారస్యోకావారణార్థ
 సహజాదిత్యః - ఎత్తర్పకాకారాంశ్చప్తమ్.

అంతకు పురిచివోకొని పాకజిగిరిగి పోయెను - తద్వారా
 గ్రంథము పూరించెను.

శాలి శత్రుసాము: ౮ || 3 || ౨౨ || భో భగో అమో అ
 పూర్వవ్యవస్థాః పూర్వా రిగస్యం తారస్య లోకస్యాద్ధతి
 వర్తమానం తేన భోదయాః భోక్ష్యః భోజ్యవృత్త - భగో

|| డ్యే రాధ్యం చవిగ్రహణమితి || తస్మై శత్రుసామురతా
 కిమోచయన్తే పద స్యైవ నవవృత్తేనవిరూపాత్ - ఉజ్జి
 చపదే వ్యతిః పదే వ్యతిః సువర్త్యలజాదేపద స్యైవ వ్యాఖ్యా
 నాత్మరూపజ్ఞేనా త్యాదోజమజ్ఞేతి పాచీనా వ్యాఖ్యానకళా
 మోహాన స్వచ్ఛందీనా సూత్రేణ మోరకాయాం నిరస్తత్వాత్స
 ననవాలికత్వమవిత్త్యేతదగ్రహణానవవృత్తాకలాదాపద
 ఇతి వ్యాఖ్యానలాభాత్ వృత్తివర్త్యం వృత్తవభిర్యత్యే వస్య
 క్త్యంతరా పోకకలః కలా శక్త్యానన్యైరితేకలికవేదతో
 శక్తిర్యస్తేకదగ్రహణకళాపయోజనమితి తేనైవ క - శాలి న

త్వమవిత్త్యే వ్యాసనవరితత్వాత్ - కిచ్చ మార్గాంకుళి
 రిత్యేత్యాదుదా శరతో యశ్యః కర్తృనైవ కలస్తే తాత
 ప్పురీతిగ్రహణికత్వమవిత్త్యేకత్వైః - కల్య తాత్పర్యే
 కేత్యేత్యది ద్వారకాయామోహానాదవీర్యత్రా నవవృత్తి
 గ్రంథముగ్రహణమిత్తత్వాత్ - నరరితేవ కలయోజనమిత్తి
 తికాచ్యుక్తిః పూర్వాపరయోజన రతస్తం యశ్యవం రస్తా
 త్పరస్యైవ నిర్వేదిత వ్యాఖ్యానకలగ్రహణికత్వే కలయ
 తిర్యేకత్వలాభాత్.

శాలిశత్రుసాము: ౧౦ తారస్యైవ తారశ్చ నానుకర్త
 తేభో భగో అమో పూర్వస్యాచ ధివార్ - అపూర్వస్యం
 త్యక్తిశుభవత్సవత్ కల' పీరితభాగింత్యే తాతాశ్చ శక్తిః అత
 త్యక్తవర్త్యలకలానా తేనాత్ - కలవత్పాశురత్యాదిత్య
 క్తికలానానాధిత్వాదుః - నిర్వమిత్త్యంతు కలావర్త్యం
 నాన్తిగ్రహణికత్వే తాతకలగ్రహణికత్వం తేనాచ్యుక్తిః

నకునై-అహూయహి-తేనానహ్యు:-నేనానహ్యు:-చాలికు-
తేనానహ్యు:-

రోసుపి || ౧ || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || ౫౯ || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ || ౬౬ || ౬౭ || ౬౮ || ౬౯ || ౭౦ || ౭౧ || ౭౨ || ౭౩ || ౭౪ || ౭౫ || ౭౬ || ౭౭ || ౭౮ || ౭౯ || ౮౦ || ౮౧ || ౮౨ || ౮౩ || ౮౪ || ౮౫ || ౮౬ || ౮౭ || ౮౮ || ౮౯ || ౯౦ || ౯౧ || ౯౨ || ౯౩ || ౯౪ || ౯౫ || ౯౬ || ౯౭ || ౯౮ || ౯౯ || ౧౦౦ ||
రోసుపి-అహూయహి-తేనానహ్యు:-నేనానహ్యు:-చాలికు-
తేనానహ్యు:-

తేనానహ్యు:- || అహూయహి-తేనానహ్యు:-నేనానహ్యు:-చాలికు-
తేనానహ్యు:-

రోసుపి - అహూయహి-తేనానహ్యు:-నేనానహ్యు:-చాలికు-
తేనానహ్యు:-

|| అహూయహి-తేనానహ్యు:-నేనానహ్యు:-చాలికు-
తేనానహ్యు:-

శ్రీరంగమితి శాంతిః

రోగి || ౮ || ౩ || ౧౪ || రేఖస్యరేఖేతరశోపస్యార్థః ||
 భ్రలోపేతూర్వస్యదీర్ఘః || ౨౬ || ౩ || ౧౧౧ || ధరేభాలోప
 యతీత భావస్తేనైర్లఘుత్వాద్ధకారరేఖార్థకతర తూర్వస్యా
 నోదీర్ఘస్యార్థః - తునారణ్యతే హరిరణ్యః - శబ్దారాజతే - అ
 నఃఃఃః - తృధః - తృధః - తృచూహింసాయామ్ - తృచూహిద్య
 మన - తూర్వగ్విహణమనత్తరతదపి తూర్వయాత్రీస్యదీర్ఘార్థ

భ్రలోపే - రేఖకారవిచ్చారణార్థః - ధక్వరక్వధౌ -
 తాలోపయతీతి భ్రలోపః - జిజ్ఞాత్వైర్లఘుణిప్తపదసమా
 నః || తృధోపధమతి || దీర్ఘత్వేన వేటకత్వాత్ యస్యవిభాష
 తివిష్టాయాం నేట - భర్తవత్త్వమ్ త్వథలోపః - సాచాతుప్య
 భితి ప్రత్యుదాహృతమ్ - రదనన్ - తత్రభలోపస్యైవాభావా
 త్ - తృధః స్థూలబలయోగి సూత్రేణ దృష్టం హర్మకారకతా
 తయోద్దోషః - తకారస్యభర్తవ్యం చ నిపాత్యతే - సర్వసిద్ధికాన్తి
 ప్థభర్తవ్యకాచక్వత్తిః - తాదెర్థా తోరితి ఘత్వేన బాధాత్ -
 సతేద భావోభర్తవ్యం సలోపక్వ నిపాత్యతాం దత్వమ్ త్వథ
 లోపాశ్చ తవిష్యత్వైరేతి వాచ్యమ్ - తథాసరిపరిదగ్ధయ్యే
 త్యత్రీ ల్యపిఘుతూర్వాదితి జేరయా దశోపస్యార్థః - పారివృ
 థేక న్యేత్యత్రీ ఇతి ఉనుష్యతా తేరితి జేషం బాధిత్యా అజిజ్ఞో
 రితి య్యజ్ఞో స్యార్థః - భలోపస్యాసిద్ధత్వే సగురూపోత్తమత్వా
 భావాదిత్యా కరస్థితమ్ - సను పరిదగ్ధయ్యేత్యత్రీ ల్యబాత
 తఃకథంకవత్ - యావతా పరివృథా చ మైతి జిజ్ఞాతేత్వా
 శ్రీత్యయేతత్త్వాన్త ఎకవర రన్తర్భావాత్ సమాసాభావా
 త్ - తత్రీత్య యటాదిః - స్థంగ్రామయతేరసో తనర్థాత్సృ
 త్యయోక్తుత్తిర్వాప్తాదినియమాన్వరికబ్ధంపురకక్రత్వా దృ
 ఢకబ్ధాదవజీవతీయతే - జిజ్ఞాస్యకాతుత్వాత్ త్వాప్తీస్య
 యోక్యతే తుతః త్వాన్తేన తృదన్తేన సమాసవిలగ్నబాదః -
 తావిష్యత్యాకవతి - సను తూర్వస్యేతి వ్యర్థం సప్రమానిదా
 కాదక రజ్జాభావరహితః || తూర్వగ్విహణమిత్యాది || భ్రలో
 పే న్యేతి సూత్రీర్యోత్తరతదాధికారస్యత్వాత్ ఉత్తరతదవ్యయ

మ- లీళ:- అజర్మా:-

మనసేరభవత్వ త్తరుత్వేకతే హృదయత్వే రసలోక
సహృదయః విచారిష్యేథ పరంకార్యమ్॥ ౧౫౪ ॥ ౨ ॥ తుల్యం

రక భరణయః పరతాదీర్ష స్వాస్థ్యో నతులీళః అజర్మా ఇత్య
త్రైలింగానః - యద్యత్సృజ్యవాదవాసురైరపదభేదకారణ
ఘోరభవేత్తథాప్యజహృ ఇత్యత్రినస్యదితి త్తయమ్ - తస్మ
తస్మ ఉత్తరపదస్యసమానచరమావయవేరూఢత్వా త్పునా
రమతఇత్యాకావపి నస్యాత్ కింతునీరక్తందూరక్త మిత్థావా
నెవస్యాదితత్త్వమ్॥ లీళఇతి॥ లిహతిస్వాకసై-క్తః - భవ్యభవ్య
మృత్వభలోపాః - ఇహభలోపంశ్రీతి మృత్వంనానీధమ్ - భ
కారకపరతా లోపవిధిసామర్థ్యాత్ - అత్యవధానేలోపభవ్య
సృజనదాధికారభేద్యవ్యవహానైస్సృజనస్యలోపాభవతి । అజ
ర్మాఇతి॥ గృహుఅధికాక్షాయాం యజ్ఞుఃకీర్తిత్యైవభ్యాససృగ్ -
లజన్విపిశజ్ఞుఃపిశతతదభావపక్షేలఘూపధగుణారవరః - ఇత
శ్చేతికారణంపే హృదయలోపః - భవేతావః - జక్త్వమ్ - దత్వే
తియ్యతక్షే అజర్మరీకీర్తితే తోంతి రేఫలోపావసనదీర్ఘః -
అత్రీశుఃకవ్యాభ్యాధిలోపేపూర్వస్యదీర్ఘః - లీళః - నీర
క్తమ్ - దూరక్తమ్ - అజఃకీమ్ - తృధః - పృధః - పూర్వగ్రహణ
మనుత్తరపక్షేపిపూర్వహస్తస్యదీర్ఘమ్ - అజర్మాః - పునాక
మతే హరీరమ్యః శమ్భురాజః ఇతి.

విచారిష్యేథ - విచారిపూర్వార్థే పిధూకాప్రే మజ్ఞ
ర్యేక, పిదుకత్యామిత్యప్తాచ్చాహృ త్వమ - ఉపశర్మాత్పునో
తీరిష్యమ్ - ఉపశర్మకార్య విరోధాభావకత్యం - కార్యమ
తి అహంకృత్యత్వభేద్యేతి అర్థాభ్యక్త్యవ్యవ్రీత్యయః - తెఃఆ
తుల్యంవిరోధఇతి పర్యవసానాదతుల్యంవిషూక్యగ్లాపవాద
నిత్యానిత్యాన్తరద్వవిహరద్వవిధిమనీదంశ్రీవర్తతే - తెనహ్య
ఉవాదాదీనాంసన్నికాల్పగ్లాపవాంకృత్యగ్లాపాత్రే సూర్యా
ధికత్వావ్యవహికవశ్యకత్వాత్పాదకతః - అన్తరక్షంతు లాభ
హృ - అతవాదస్తు పరవచానాత్పాదక - తస్మిన్నస్తు శ్రీకృ

౧౩౬॥ అకారయోరకత తాద్యః సుప్తస్య లోకస్యైర్ జా
లి-నతునష్టానామై-విజయః- సకస్యః- అహోఃశివోవిజ
తారాదః-అనష్టానామైశివ-అనష్టః-అహోశివోవిజయః.

[illegible][illegible]

సావిత్రి - అచీవిస్సు పుష్పమిన్ది రంకృత్ - సుఖితవస్సు
 బ్రహ్మ శ్రీకమైక కవచానన్దాను కరణంబున పుష్టిక మిత్యా
 వాళి సుఖతవస్సులిల్ల బహులగ్రహణలిల్ల అరవికలాకంబినామా
 వహుకణిపిర్వవిద్యుతలి సాస్త్రాఅరమిలి - అర్యకవన్తి - రెండు
 సోపానానన్దకుష్టానామిత్యావిద్యుతకంపావశ్యజ్ఞోపశత్య

హాహుత్యముగాదు.

ఇతి స్వామి సంధి:

వచనాత్మకతే సావధానం వ్యాఖ్యయై హం సామ్రాజ్యము
త్యాగముగాదు. - అగ్రహారము: అగ్రహారము: అగ్రహారము
అగ్రహారము వ్యత్యాసముగాదు. సావధానముగాదు.
వచనము ఇది సావధానముగాదు.

ఇతి స్వామి సంధి:

10554

